

TURUN YLIOPISTO

Yrityskiinnityksen alaisen omaisuuden arvostaminen
yrityssaneerauksessa – oikeuspoliittinen katsaus

Niko Lammervo
OTM -tutkielma
Varallisuus oikeus
Turun Yliopisto
Oikeustieteellinen
tiedekunta
Toukokuu 2020

NIKO LAMMERVO: Yrityskiinnityksen alaisen omaisuuden arvostus yrityssaneerauksessa
– Oikeuspoliittinen katsaus

Pro Gradu/Tutkielma, 90 sivua

Esineoikeus

Toukokuu 2020

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -järjestelmällä.

Tässä tutkielmassa perehdytään yrityskiinnityksen arvostamiseen yrityssaneerauksessa. Tarkastelun kohteena ovat sekä yrityskiinnitetyn omaisuuden arvoon vakuutena vaikuttavat seikat että yrityssaneerauksessa tapahtuvan arvostuksen lainoppi. Tutkielmassa avataan tämän lisäksi yrityskiinnitystä ja yrityssaneerausta kokonaisuuksina myös yleisemmin. Korostettu näkökulma tutkielmassa on yrityskiinnityksen arvon vaikutukset niin velallisen, velkojan, kuin kolmannenkin asemaan.

Tutkielman merkityksellisin metodi on oikeuspoliittinen argumentointi, mutta sen tueksi käytetään oikeusdogmatiikan avulla tapahtuvaa lain sisällön selvittämistä. Erityinen merkitys tutkielmassa on sen tarkastelu, miten onnistunutta arvostuksen lainsäädäntö on yrityskiinnitys- ja yrityssaneerauslaissa asetettujen tavoitteiden ja tarkoitusten kannalta. Tämän lisäksi lainkäytön onnistuneisuutta tarkastellaan myös tukeutumalla reaaliin argumentteihin oikeustilan vaikutuksista käytännössä ja lainsäädännön uudistusehdotuksia käsitellään de lege ferenda -tutkimuksen avulla.

Yrityskiinnitys mahdollistaa elinkeinonharjoittajalle irtaimen omaisuuden käyttämisen vakuutena ilman suuria vaikutuksia velallisen omaisuuden käyttämiseen jokapäiväisessä liiketoiminnassa. Omaisuuden arvon tarkka määrittäminen on vaikeaa ja sen arvon kehittymistä on vaikeaa seurata ja hahmottaa.

Yrityskiinnitystä arvostaessa ongelma on ollut erityisesti se, mitä arvostusmetodia tulisi käyttää. Yrityssaneerauslain esitöissä arvostamisohjeeksi on annettu, että useamman vaihtoehdoisen normaalin realisointitavan tilanteessa tulisi käyttää todennäköiseen realisointitapaan perustuvaa arvostusta. Oikeuskäytännöstä on ilmennyt, että arvostuksissa on käytetty likvidaatioarvostusta tai going concern -arvostusta sekä näiden välimuotoja ilman selkeää johdonmukaisuutta. Korkein oikeus antoi vuonna 2015 kysymykseen liittyen kaksi ennakkopäätöstä, joissa going concern arvostus todettiin liian suureksi. Tämän lisäksi vakuusvelan määrän arvioimista on tarkennettu.

Ratkaisuista ei kuitenkaan ole vielä johdettavissa ennakkopäätöksenä vahvaa ohjesääntöä. Likvidaatioarvostuksen voidaan kuitenkin näiden ratkaisujen jälkeen katsoa olevan vahvemmassa asemassa ja going concern arvostuksen käyttämiseen ei riitä pelkkä tavoite yritystoiminnan jatkamisesta. Going concern -arvostusta ei kuitenkaan täysin suljettu pois keinovalikoimasta.

Yrityskiinnityksen arvostukseen liittyvät ongelmat eivät ole korkeimman oikeuden tapausten jälkeen merkittävästi vähentyneet. Ongelma on edelleen lainsäädännön epäselvyys ja huono ennustettavuus. Arvostuksen ollessa epävarmaa yrityskiinnityksen houkuttelevuus vakuuskeinona laskee. Oikeusvarmuudessa on suuri ongelma. Eri velkojaryhmien asema on epäselkeä ja yhdenvertaisuus on huonossa tilassa. Arvostusmetodista olisi hyvä säätää tarkentavaa lainsäädäntöä, jotta päästäisiin lähemmäs lainsäätäjän asettamia tavoitteita. Lisäksi tulisi arvioida tarkkaan arvostuksen vaikutukset eri toimijoihin ja sen jälkeen valita harkitulla intressipunninnalla kaikkein kestävin ratkaisu, joka on myös poliittisesti hyväksyttävissä.

Asiasanat: Arvostusperusteet, Esineoikeus, Etuoikeusjärjestys, Irtaimisto, Insolvenssioikeus, Oikeuspolitiikka, Vakuus, Velkajärjestely, Yrityskiinnitys, Yrityssaneeraus.

SISÄLLYS.

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimuksen tausta	1
1.2	Tutkimuskysymys ja tutkimuksen rajaus	3
1.3.	Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen rakenne	5
2	Yrityskiinnitys.....	6
2.1.	Yrityskiinnityslaki yleisesti.....	6
2.1.1.	Yrityskiinnityksen yleiskuvaus	6
2.1.2.	Yrityskiinnityksen historia	7
2.1.3.	Yrityskiinnityslain tarkoitus ja tavoitteet	9
2.2.	Yrityskiinnitys pääpiirteittäin.....	11
2.2.1.	Yrityskiinnityksen yleispiirteet	11
2.2.2.	Yrityskiinnityksen omaisuus.....	13
2.2.3.	Yrityskiinnityksen suhde muihin vakuuksiin	15
2.2.4.	Kiinnitettävän omaisuuden yksilöinti.....	16
2.2.5.	Yrityskiinnityksen oikeusvaikutuksen ja voimassaolo.....	18
2.3.	Yrityskiinnityksen erityispiirteet velkojan ja velallisen kannalta	19
3	Yrityssaneeraus ja Etuoikeusjärjestelmä.....	22
3.1.	Yrityssaneeraus yleisesti	22
3.1.1.	Lainmukaisen yrityssaneerauksen yleiskuvaus	22
3.1.2.	Yrityssaneerailainsäädännön historia.....	24
3.1.3.	Yrityssaneerailain tavoitteet ja tarkoitus.....	27
3.2.	Yrityssaneeraus pääpiirteittäin ja saneerausmenettely	29
3.2.1.	Yrityssaneerauksen luonne.....	29
3.2.2.	Menettelyn hakeminen ja suhde konkurssiin	30
3.2.3.	Saneerausmenettelyn aloittamisen edellytykset, esteet ja keskeyttämisperusteet	31
3.2.4.	Saneerausmenettelyn oikeusvaikutukset	33
3.2.5.	Selvittäjän asema ja tehtävät yrityssaneerauksessa sekä velkojatoimikunta	35
3.3.	Saneerausohjelmaehdotus	37
3.3.1.	Saneerausohjelmaehdotus yleisesti	37
3.3.2.	Saneerausohjelman vahvistaminen.....	38
3.4.	Tuomioistuimen vahvistamana yrityssaneerausohjelma	39
3.4.1.	Yrityssaneerausohjelman oikeusvaikutukset.....	39
3.4.2.	Saneerausohjelman muuttaminen ja raukeaminen	40
3.5.	Yrityskiinnityksen haltijan asema yrityssaneerauksessa.	41
3.5.1.	Yrityskiinnityksen asema yrityssaneerauksessa ja velkojien maksujärjestyksessä.	41
3.5.2.	Velkakategoriat	43
3.5.3.	Yrityskiinnityksen arvo yrityssaneerauksen etusijajärjestyksessä	45

3.5.4 Vakuusvelan alentamisen kieltö	46
4 Yrityskiinnitetyn omaisuuden arvostaminen	47
4.1. Arvon määrittäminen ennen yrityskiinnitysjärjestelyyn ryhtymistä.....	47
4.2. Yrityskiinnityksen arvostus yrityssaneerauksessa – peruseriaatteen	50
4.2.1. Yrityskiinnityksen arvostuksen lainsäädäntö ja esityöt.....	50
4.2.2. Arvio käytännön vaikutuksista.....	54
4.2.3. Going concern- ja Likvidaatioarvoon perustuva arvostus.....	55
4.3. Korkeamman oikeuden ratkaisut 2015:2 ja 2015:3.....	57
4.3.1. Pohjustus ratkaisujen käsittelylle	57
4.3.2. Käsittelyt alemmissa oikeusasteissa	58
4.3.3. Korkeimman oikeuden käsittelyratkaisu saneerausohjelman raukeamisen vaikutuksesta. .	60
4.3.4. Korkeimman oikeuden ratkaisu arvostusperusteesta ja konkurssivertailusta.....	61
4.3.5. Korkeimman oikeuden ratkaisu soveltuvista oikeussuojakeinoista	63
4.3.6. Korkeimman oikeuden ratkaisu arvon virheellisen määrittämisen vaikutuksesta saneerausohjelman vahvistamiseen.....	64
4.4. Korkeimman oikeuden ratkaisu 2017:63	65
4.4.1. Käsittelyt alemmissa oikeusasteissa.....	65
4.4.2. Korkeimman oikeuden ratkaisu erityisesti vakuusvelan määrästä	67
5 Yrityskiinnityksen arvostamisen oikeuspoliittinen tarkastelu.....	69
5.1. Oikeuspolitiikka ja De lege ferenda -tutkimus.....	69
5.2. Yrityskiinnityksen alaisen omaisuuden arvostuksen tarkasteleminen oikeuspolitiikan kannalta.	72
5.2.1. Lainsäädännön ja tuomioistuimen ennakkopäätöksen suhde	72
5.2.2. Tavoitteiden ja tarkoitusten merkitys ja valitseminen ratkaisun perusteeksi	74
5.2.3. Lainsäädännön arviointitutkimus	78
5.2.4. Lainsäädännön professionalisoituminen ja normitulva	80
5.2.5. Tilannekohtaisuus ja joustavuus.....	82
5.2.6. Menettelyn ennustettavuus ja menettelyn koordinointi.....	84
5.2.7 Menettelyjen responsiivisuus ja innovatiivisuus	85
5.3. Oma näkemykseni esiin tulleiden ongelmien ratkaisemiseksi ja eräitä huomiota de lege ferenda	85
6 Lopuksi.....	88

Lähteet

Kirjallisuuslähteet

Björklund, Mika – Jänkälä, Markku – Kaisanlahti, Timo: Kirjanpito-oikeus. Edita Publishing Oy, Helsinki 2009.

Caselius, Ilmari: Laki irtaimistokiinnityksestä annettu helmikuun 17 päivänä 1923 siihen liittyvine asetuksineen ja selityksineen. Werner Söderström Osakeyhtiö. Porvoo 1924.

Ervasti, Kaijus: Laki, Konflikti, Tuomio – oikeus yhteiskunnallisena ilmiönä. Edita Publishing Oy, Porvoo 2012.

Holland, James – Webb, Julian: Learning Legal Rules. Eighth edition. Oxford University Press. Oxford 2013.

Hupli, Tuomas: Täytäntöönpanointressi yrityssaneerauksessa: Insolvenssioikeudellinen tutkimus saneerausvelkojan oikeusaseman perusteista. Suomalainen lakimiesyhdistys, Jyväskylä 2004.

Kaisto, Janne: Lainoppi ja oikeusteoria. Edita Publishing Oy, Helsinki 2005.

Keinänen, Anssi – Vuorela, Miikka: Toteutuvatko lainsäätämisen ihanteet käytännössä. Lakimies 2015/2. s. 170-195.

Klami, Heikki: Oikeudellisen sääntelyn yleinen teoria. Turun yliopiston yksityisoikeuden laitos, Turku 1977.

Koskelo, Pauliine: Yrityssaneeraus. Lakimiesliiton kustannus, Jyväskylä 1994.

Koulu, Risto: Saneerausohjelman toteuttaminen: Ohjelman muuttaminen, saneerauksen raukeaminen ja konkurssi yrityssaneerauksen jälkiasioina. Suomalainen lakimiesyhdistys, Helsinki 1998.

Koulu, Risto: Uudistettu yrityssaneeraus – Saneerausmenettely vuoden 2007 uudistuksen jälkeen. Sanoma Pro Oy, Vantaa 2007.

Koulu, Risto – Lindfors, Heidi: Maksukyvyttömyys: yritys velkojana ja velallisena. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 2010.

Laakso Tapio: Yrityssaneerausohjelman onnistuminen: käyttäytymistaloustieteellinen näkökulma. Aalto-yliopisto, Kauppakorkeakoulu, Tieto- ja palvelutalouden laitos, Helsinki 2013.

Linna, Tuula: Ulosottorealisoinnista de lege feranda. Suomalainen lakimiesyhdistys. Vammala 1987.

Linna, Tuula: Oikeuspoliittisia silmäyksiä insolvenssioikeuteen. Oikeus 2013, s. 92-101.

Muttilainen, Vesa: Velkajärjestelyt tuomioistuimissa -- Velalliset ja maksuohjelmat vuonna 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 75, Helsinki 2007.

Nykänen, Pekka: Johdatus oikeusjärjestykseen. Kopio Niini Finland Oy, Tampere 2013.

Pinomaa, Pekka: Saneerauskäytäntö. 2. laitos. Tietosanoma Oy, Helsinki 2009.

Pöyhönen, Juha: Uusi Varallisuus-oikeus. Lakimiesliiton kustannus, Jyväskylä 2000.

Tammi-Salminen, Eva: Esinevakuusoikeuden perusteet. Talentum Pro, Helsinki 2015.

Tepora, Jarno – Kaisto, Janne – Hakkola Esa: Esinevakuudet. Lakimiesliiton kustannus, Jyväskylä 2009.

Tikkanen, Tuomas: Muun kaivosomaisuuden vakuuskäyttö. Defensor Legis 6/2012; s. 739-761

Tolonen, Hannu: Oikeuslähdeoppi. WSOY Lakitieto, Vantaa 2003.

Tuomisto, Jarmo: Omistuksenpidätys ja Leasing – Varallisuus oikeudellinen tutkimus omistuksenpidätösehdosta ja leasing sopimuksesta tavarantoimittajan ja rajoittajan vakuuskeinona. Suomalainen lakimiesyhdistys, Vammala 1988.

Tuomisto, Jarmo: Yrityskiinnitys. Talentum Media Oy, Helsinki 2007

Tuominen, Markku: Teollisoikeudet vakuutena. Werner Söderström Lakitieto Oy, Helsinki 2001.

Tuori, Kaarlo: Oikeusjärjestys ja oikeudelliset käytännöt. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisu, Helsinki 2013.

Uoti, Sami: Yrityssaneerauksen vaikutus velkojien etuoikeusasemaan ja takaisinsaantiin. Defensor Legis 4/2005. s. 878-892

Korkeimman oikeuden ratkaisut kommentein 2015:I. Talentum, Helsinki 2015. Saantitapa: [https://fokus-almatalent.fi/ezproxy.utu.fi/teos/BAXBBXATEBJEC#kohta:KKO\(\(\(N\(\(20\)RATKAISUT\(\(20\)KOMMENTEIN\(\(20\)2015\(\(\(I/piste:tF1J](https://fokus-almatalent.fi/ezproxy.utu.fi/teos/BAXBBXATEBJEC#kohta:KKO(((N((20)RATKAISUT((20)KOMMENTEIN((20)2015(((I/piste:tF1J). (Luettu 24.5.2019)

Korkeimman oikeuden ratkaisut kommentein 2017:II. Talentum. Helsinki 2017. Saantitapa: [https://fokus-almatalent.fi/ezproxy.utu.fi/teos/BAXBBXATEBJEC#kohta:KKO\(\(\(N\(\(20\)RATKAISUT\(\(20\)KOMMENTEIN\(\(20\)2017\(\(\(II](https://fokus-almatalent.fi/ezproxy.utu.fi/teos/BAXBBXATEBJEC#kohta:KKO(((N((20)RATKAISUT((20)KOMMENTEIN((20)2017(((II). (Luettu 24.5.2019)

Virallislähteet

Hallituksen esitykset

HE 238/1978: Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi toiminimi-, kaupparekisteri- sekä prokuralainsäädännöksi.

HE 190/1983: Hallituksen esitys Eduskunnalle yrityskiinnityslainsäädännöksi

HE 181/1992: Hallituksen esitys Eduskunnalle etuoikeusjärjestelmän uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

HE 182/1992: Hallituksen esitys Eduskunnalle yrityksen saneerausta koskevaksi lainsäädännöksi

HE 183/1992: Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelyistä.

HE 139/1990: Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yrityskiinnityslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laiksi.

HE 68/1998: Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain muuttamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Muut virallisasiakirjat

OM 14/41/2015: Hallituksen esitysten laatimisohteet 2018. HELO-työryhmän mietintö. Oikeusministeriön julkaisu. Helsinki 2018.

LaVM 3/1984: Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksen johdosta yrityskiinnityslainsäädännöksi.

LaVM 22/2006: Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esitys laeiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain ja takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain 23 §:n muuttamisesta.

TM 2006:05: Yrityssaneerausta koskevan lainsäädännön tarkistaminen. Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2006:5.

Internetlähteet:

Konkurssiasiamiehen toimisto: Konkurssiasiaain neuvottelukunnan suositukset.
Saantitapa: <https://www.konkurssiasiamies.fi/fi/index/suosituks.html>. (Luettu 24.5.2019.)

Suomen virallinen tilasto (SVT): Yrityssaneeraukset.
Saantitapa: http://www.stat.fi/til/ysan/2019/01/ysan_2019_01_2019-04-17_laa_001.fi.html
(Luettu 24.5.2019)

Edilex – Uutiset: Yrityskiinnitysasioissa 10 prosentin kasvu.
Saantitapa: <https://www.edilex.fi/uutiset/32001?allWords=yrityskiinnitys&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=539666>. (Luettu 24.5.2019).

Oikeuskäytäntö

Korkein oikeus

KKO 2015:2

KKO 2015:3

KKO 2017:63

VL 2019/17

Lyhenteet

AKordiL	akordilaki 10.5.1932/148
AlusKiinL	aluskiinnityslaki 29.7.1927/211
AutoKiinL	autokiinnityslaki 15.12.1972/810
DL	Defensor Legis- aikakausjulkaisu
HE	hallituksen esitys eduskunnalle
Ilma-alusKiinL	laki kiinnityksestä ilma-aluksiin 15.6.1928/211
IrtkiinL	laki irtaimistokiinnityksestä 17.2.1923/55
KKO	korkein oikeus
KM	Komiteamietintö

KonkL	konkurssilaki 20.2.2004/120
LM	Lakimies-aikakausijulkaisu
PL	perustuslaki 11.6.1999/731
UK	ulosottoaari 15.6.2007/705
VJL	laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 25.1.1993/57
VMJL	laki velkojien maksusaantijärjestyksestä 30.12.1992/1578
YrKiinL	yrittäjänsuojelulaki 24.8.1984/634
YrSanL	laki yrityksen saneerauksesta 25.1.1

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Yrityskiinnitys on yksi merkittävimmistä ja käytännöllisimmistä tavoista elinkeinonharjoittajille käyttää irtainta omaisuutta velkojen vakuutena. Yrityskiinnitys mahdollistaa yksilöimättömän omaisuuden käyttämisen vakuutena ilman, että sen hallintaa tarvitsee luovuttaa. Se tarjoaa siis elinkeinonharjoittajalle mahdollisuuden käyttää myös elinkeinotoiminnan toiminnan kannalta tarpeellista irtainta omaisuutta vakuutena. Yrityskiinnitys onkin ollut varsin yleinen ja suosittu keino käyttää irtainta omaisuutta vakuutena.¹ Se tarjoaa vaihtoehdon varsinkin irtaimen omaisuuden panttaukselle, jonka edellytyksenä on omaisuuden luovutus pantinsaajalle. Yrityskiinnityksen tavoite on edistää irtaimen omaisuuden käyttämistä vakuutena ja monipuolistaa eri vakuusinstrumenttien valikoimaa taloudellisen kehityksen lisäämiseksi. Sen tarkoitus on ollut parantaa varsinkin pienten ja keskisuurten yritysten rahoitusmahdollisuuksia.² Se ei ole kuitenkaan täysin tässä tehtävässään onnistunut. Yrityskiinnitystä on pidetty heikkona vakuutena erityisesti sen arvon määrittämisen vaikeuden takia. Yksi selkeä tähän vaikuttava ongelma on ollut yrityskiinnityksen alaisen omaisuuden arvostus yrityssaneerauksessa.

Arvon määrittämisen ongelmat ovat johtuneet sekä yrityskiinnitetyn omaisuuden luonteesta että arvostusta koskevan lainsäädännön epäselkeydestä. Yrityskiinnityksenalainen omaisuus on luonteeltaan vaihtuvaa ja sen arvon kehittymistä on vaikeaa seurata. Sen arvoon yrityssaneerauksessa vaikuttaa myös olennaisesti, miten omaisuus pystytään lopulta realisoimaan ja minkälaisen taloudellisen kokonaisuuden tämä omaisuusmassa muodostaa. Sen kaavamainen arvostaminen on lähes mahdotonta ja arvoon vaikuttavien tulevaisuuden näkymien ennustaminen on usein erittäin haasteellista. Kysymystä säätelevä lainsäädäntö ei anna arvostuksesta suoraa vastausta ja lain esitöistä sille on annettu erittäin tulkinnanvarainen ohje. Tämän vakuudenalaisen omaisuuden arvon määrittelemine on jätetty esitöiden mukaan enemmän tilannekohtaiseksi ja joustavaksi. Tavoite on kuitenkin johtanut ongelmiin lain tulkinnassa. Lainsäädäntöä ei ole kuitenkaan kehitetty tai tarkistettu näiden kysymysten osalta, vaikka ongelmat ovat olleet lainsäätäjän tiedossa.

¹ Ks. *Yrityskiinnitysasioissa 10 prosentin kasvu*. Edilex Uutiset, 2012.

² Ks. HE 190/1983 vp, s. 1-2.

Yrityskiinnityksen arvoon yrityssaneerauksessa vaikuttaa pääasiassa sen etusija velkajärjestelyssä ja sen arvioitu realisointitapa. Käytännössä ratkaisevaksi arvon määrittämisessä on muodostunut se, mikä lopulta tulkitaan olevan omaisuuden todennäköinen realisointitapa. Oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä omaisuuden todennäköinen realisointitapa on yhdistetty joko konkurssitilanteissa tapahtuvan realisaation vertaukseen tai siihen mikä sen arvo on toiminnallisessa kokonaisuudessa, joka jatkaa toimintaansa. Tulkinnat siitä, kumpaa näistä todennäköisistä realisointitavoista tulisi soveltaa eri tapauksiin, ovat vaihdelleet merkittävästi. Yrityskiinnityksen arvo määritetään yrityssaneerauksessa saneerausohjelmaehdotusta laadittaessa ja se määräytyy lopulta saneerausohjelman vahvistamisen yhteydessä. Arvostuksen suorittaa yleensä saneerausohjelmaehdotuksen laativa selvittäjä. Selvittäjät ovat lain tulkinnanvaraisuuden takia soveltaneet eri arvostusmenetelmiä vaihtelevasti. Eri arvostusmenetelmät ovat tuottaneet toisistaan merkittävästi poikkeavia lopputuloksia. Toteutettu arvostus on riitautettu useamman kerran eri tuomioistuimissa arvostusmetodin vuoksi. Tilanne on ollut todella huono lainsäädännön ennustettavuuden ja oikeusvarmuuden kannalta.

Yrityskiinnityksen alaisen omaisuuden arvon tulkitsemista on vaikeuttanut varsinkin se seikka, ettei ennen vuotta 2015 asiasta ollut korkeimman oikeuden ratkaisua ja alempien oikeusasteiden ratkaisukäytäntö oli asiaa koskien hyvin epäyhtenäistä ja ratkaisut keskenään ristiriitaisia. Eri tapauksissa käytettiin eri arvostamismenetelmiä ja tapauksista oli vaikeaa erottaa selkeää tulkintalinjaa tai yhtenäisiä perusteita sille, miksi valittu arvostusmenetelmä soveltui juuri kyseiseen tapaukseen. Tuomioistuinten ratkaisuissa on voinut tulla hyvinkin merkittäviä eroja osapuolten ennalta olettamien arvojen kanssa. Tulkinnanvaraisuus on johtanut lopputuloksen huonoon ennustettavuuteen ja epäselkeyteen. Epäselkeä tilanne on aiheuttanut sen ongelman, että velkojat eivät ole kokeneet voivansa olla tietoisia etukäteen siitä, minkä arvoiseksi yrityskiinnityksen arvoinen omaisuus lopulta muodostuu. Vakuudettomat velkojat eivät myöskään koe pystyvänsä vaikuttamaan tämän arvostuskeinon valintaan.³ Luotonantajien halukkuus hyväksyä yrityskiinnityksiä velkojen vakuudeksi on ollut heikkoa tämän epäselvyyden ja sen kautta yrityskiinnitykselle muodostuvan heikon arvon vuoksi. Ongelmaksi on muodostunut myös samankaltaisten tapausten erilainen kohtelu eri tuomioistuinten ratkaisujen välillä, joka johtaa luonnollisesti yhdenvertaisuusongelmiin.

Yrityskiinnityksestä on kirjoitettu useassa eri teoksessa ja viimeisin siihen syventynyt teos on vuodelta 2007. Teoksissa ei kuitenkaan ole otettu syventävästi kantaa yrityskiinnityksen

³ Ks. esim. TM 2006:05, s. 45-46.

arvostamiseen kokonaisuutena. Teokset ovat myös melkein kaikki ajalta, jolloin kysymystä koskevaa korkeimman oikeuden ennakkopäätöstä ei ollut. Korkeimmalta oikeudelta on tullut näiden teoksien julkaisemisen jälkeen kolme tärkeää asiaa koskevaa ratkaisua KKO 2015:2 ja KKO 2015:3 ja KKO 2017:63. Näissä ratkaisuissa korkein oikeus otti ensimmäistä kertaa merkittävästi kantaa siihen, miten yrityssaneerauksessa yritys kiinnityksen kohteena oleva omaisuus tulisi arvostaa. Nämä päätökset merkitsivät muutoksia edeltäviin tulkintoihin ja ovat siten tutkimuksen arvoisia. Arvostamisen ongelmat eivät ole kuitenkaan poistuneet edes näiden ratkaisujen jälkeen. Arvostukseen liittyy edelleen monia ongelmia ja avoimia kysymyksiä, joihin korkein oikeus ei antanut vastausta. Siksi tutkielman kysymys on tärkeä vastaamaan siihen, onko nykyinen tilanne ratkaistavissa lain vai onko tarvetta uudistaa lainsäädäntöä. Lisäksi tutkielma vastaa siihen, mitä uudistuksia lainsäätäjän olisi perusteltua tehdä.

Tämä tutkimus siis keskittyy tarkastelemaan, miten, miten nämä korkeimman oikeuden ratkaisut muuttavat vanhoja esitettyjä kantoja ja tulkintoja arvostuskysymyksestä ja minkälainen on uusi tulkinnallinen kokonaisuus. Tarkastelu on tutkimuskysymysten kannalta valikoivaa, mutta myös yleiskuvaa kokonaisuudesta havainnollistetaan jonkin verran. Tutkimus painottuu tämän lisäksi vahvasti kommentoimaan yritys kiinnityksen arvostamista koskevaa lainoppia myös oikeuspolitiikan kannalta. Tutkimuksen tarkoitus on selvittää mahdollisimman kattavasti yritys kiinnityksen arvostamista yrityssaneerauksessa koskeva oikeudellinen sääntely ja muodostaa näistä ymmärrettävä kokonaisuus lukijalle käytettäväksi. Tutkimuksen on tarkoitus myös osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun siitä, onko nykyinen yritys kiinnityksen arvostamista koskeva käytännön elämässä esiin tuleva asiointi suotuista eri oikeudellisten, yhteiskunnallisten, taloudellisten näkökulmien kannalta.

1.2 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen raja

Tutkimuksessa *ensimmäisenä tarkoituksena* on arvioida ja selvittää yritys kiinnityksen arvon määrittämisen oikeudellista rakennetta yrityssaneerauksessa. Arvostuksen kokonaisuuden ymmärtämiseksi käydään ensin läpi yritys kiinnityksen ja yrityssaneerauksen ja etuoikeusjärjestelmän kokonaisuudet pääpiirteittäin. Tarkoitus on käsitellä näitä kokonaisuuksia erityisesti niiltä osin, kuin niillä on merkitystä yritys kiinnityksen arvon määrittämisessä. Sen jälkeen korkeimman oikeuden tapaukset käydään tarkasti läpi ja niiden merkitystä pohditaan laajemmin. Tässä yhteydessä tarkoitus on myös selvittää mitä kaikkia seikkoja yritys kiinnityksen haltijan tai muun velkojan tulee ottaa huomioon yritys kiinnityksen

arvon määrittämiseksi ja minkälaiseksi eri velkojien asema muodostuu arvostuksen tulkinnan seurauksena. *Toinen tarkoitus* on käydä läpi miten onnistunutta nykyinen lainsäädäntö sen tulkinnan ja käytännön perusteella on. Tutkimus ottaa kantaa siihen onko uusi tulkintakokonaisuus korkeimman oikeuden ratkaisujen jälkeen selkeämpi ja parempi ratkaisu. Tarkastelussa on myös, miten lain sisältö ja oikeuskäytännön ratkaisu soveltuvat lain erittelemiin yritysikiinnityksen ja yrityssaneerauksen tarkoituksiin ja tavoitteisiin. *Kolmas tehtävä* on selvittää ja arvioida, mitä uudistuksia tai parannuksia olisi mahdollisesti hyvä tehdä, jotta lainsäädännössä päästäisiin lähemmäs kestävämpää ratkaisua. Tutkimuksen ulkopuolelle rajautuu pitkälti ulkomaisten vastaavien menettelyiden ja vakuusmuotojen oikeusvertailu, sillä tutkimusekonomisista syistä vastaavien järjestelyiden avaaminen vaatisi huomattavaa yksittäisten sääntöjen ja kokonaisuuksien avaamista lukijalle.

Tärkeimpiä tutkimuskysymyksiä ovat siis tiivistetysti: *Miten yritysikiinnityksen alaisen omaisuuden arvon määrittämistä tulisi oikeudellisesti tulkita ja arvioida, varsinkin korkeimman oikeuden asiaa koskevien ratkaisujen 2015:2, 2015:3 ja 2017:63 jälkeen. Tässä kohtaa tarkastellaan myös, miten yritysikiinnitetyn omaisuuden arvostus vaikuttaa yritysikiinnityksen haltijan ja muiden velkojien asemaan yrityssaneerauksessa ja minkälaiseksi heidän asemansa lopulta muodostuu. Toinen tärkeä kysymys on, miten onnistunutta lainsäädäntö on sekä lakien tavoitteiden että yleisten talouden ja yhteiskunnallisten tavoitteiden kannalta. Kolmas tehtävä on arvioida mitä parannuksia tai uudistuksia lainsäädäntö mahdollisesti tarvitsee, jotta lainsäädännön nyt esiin tulleet ongelmat saataisiin ratkaistua.*

Tutkimuksen kannalta merkittävimpinä teoksina on mainittava erityisesti seuraavat teokset: Jarmo Tuomisto: ”Yritysikiinnitys” 2007 ja Risto Koulu: ”Uudistettu yrityssaneeraus – Saneerausmenettely vuoden 2007 uudistuksen jälkeen”. Oikeuspoliittisessa tarkastelussa merkittävin artikkeli on Tulla Linnan: ”Oikeuspoliittisia silmäyksiä insolvenssioikeuteen” vuodelta 2013, jonka avaamien metodien avulla tarkastellaan arvostamisen oikeudentilan suhdetta sen käytännön vaikutuksiin. Tutkielmassa tärkeässä lähteen asemassa ovat myös oikeuskirjallisuuden kannanotot sekä eri valiokuntien mietinnöt että muiden asianmukaisten asiaa koskevien lakien valmistelussa ja uudistustöissä aikojen kuluessa osallisina olleiden ryhmien lausunnot. Käsiteltävän oikeuskäytännön kannalta on mainittava korkeimman oikeuden ratkaisujen KKO 2015:2, KKO 2015:3 ja KKO 2017:63 merkitys kysymyksen käsittelyssä. Lainsäädännön osalta keskiöön nousevat varsinkin yrityssaneerauslaki, yritysikiinnityslaki ja velkojien maksujärjestyksestä annettu laki. Lainsäädännön merkityksen avaamiseksi kysymyksiä on tarkasteltu usein myös lainvalmisteluasiakirjojen avulla ja erinäisin

reaalisin argumentein. Oikeuspoliittiselta kannalta myös taloustieteellisillä argumenteilla ja perusoikeuksilla on myös merkittävä rooli tutkielman argumentoinnissa.

1.3. Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen rakenne

Tutkimus on rakenteelliselta kannalta järjestetty kuuteen pääjaksoon. Johdannon jälkeen toisessa luvussa tutkimus keskittyy selvittämään yritysriippuvuuden luonnetta yleisemmin, erityisesti lain tavoitteiden ja tarkoituksen näkökulmasta. Yritysriippuvuudesta pohjustetaan ne tiedot, joita lukija tarvitsee käsiteltävän asiakokonaisuuden hahmottamiseen. Kolmannessa luvussa tutkimus painottuu tarkastelemaan yritysriippuvuudesta ja yritysriippuvuusmenettelyä ja selvittää yritysriippuvuuden asemaa siinä yhteydessä. Yritysriippuvuuden näkökulmasta tarkastellaan myös etuoikeusjärjestelmää. Sekä toisen, että kolmannen luvun asiasisältö painottuu pohjustamaan pääasiallisesti oikeusdogmaattisin keinoin neljännen ja viidennen luvun oikeudellista pohjaa. Sen vuoksi joitakin asiakokonaisuuksia käsitellään tarkemmin kuin toisia ja niillä on usein läheinen suhde yritysriippuvuuden arvoon. Neljännessä luvussa tutkielma keskittyy tutkielman pääkysymykseen, eli miten yritysriippuvuus tulee lain mukaan arvostaa. Erityisesti keskitytään korkeimman oikeuden ratkaisuihin ja niiden perusteluihin. Viidennessä luvussa työ arvioi lainsäädännön todettua tilaa eri oikeuspoliittisiin menetelmin ja käsittelee niiden avulla aiempien lukujen tärkeimmät päätelmät. Lopulta tutkimus esittelee loppupäätelmät ja yhteenvedon tutkimuskysymyksistä muodostaen niistä yhteenvedon ja de lege ferenda -näkökulmat.

Tutkimuksen menetelmä on lähtökohtaisesti oikeusdogmaattinen eli lainopillinen. Tarkoituksena on selvittää oikeuslähteenä tutkielman julkaisun hetkellä voimassa olevan lain sisältöä, käyttäen apuna erityisesti lainvalmisteluasiakirjoissa ilmastua lainsäätäjän tahtoa ja oikeuskäytäntöä. Tätä kysymystä on kuitenkin jo tutkittu lainopin kannalta jo kohtuullisen laajasti, joten tutkimuksen pääasiallinen merkitys on kysymysten oikeuspoliittinen tarkasteleminen lainsäädännön tilan onnistuneisuuden kannalta ja de lege ferenda näkökulmien esiin tuominen siitä, mihin suuntaan lainsäädäntöä mahdollisesti tulisi kehittää. Tutkimus muodostaa oman itsenäisen kokonaisuutensa myös lainopin puolesta, mutta välttää käsittelemästä liiaksi jo muissa teoksissa ja tutkimuksissa tutkittuja kysymyksiä. Lain ja oikeuskäytännön kriittinen arviointi oikeuspoliittisten ja reaalisten argumenttien avulla voidaan katsoa aiheelliseksi, koska yritysriippuvuuden alaisen omaisuuden arvostaminen on aiheuttanut käytännön toimijoille

ongelmia ja vaikeuksia. Tutkimuksessa korostuvat erityisesti erilaiset reaaliset argumentit ja käytännön näkökannat.

2 YRITYSKIINNITYS

2.1. Yrityskiinnityslaki yleisesti

2.1.1. Yrityskiinnityksen yleiskuvaus

Yrityskiinnityskiinnityksestä säädetään yrityskiinnityslaissa ja sen perusteella annetussa yrityskiinnitysasetuksessa. Yrityskiinnityksen pääasiallinen tarkoitus on mahdollistaa kaupparekisteriin merkitylle elinkeinonharjoittajalle kyky käyttää irtainta omaisuuttaan, sen hallintaa luovuttamatta, vieraan pääoman eli lainojen saamiseksi liiketoimintansa tueksi.⁴ Yrityskiinnityksen erityspiirre muihin irtaimiin esineisiin kohdistuviin vakuuksiin on siinä, että omaisuuden hallintaa ei tarvitse luovuttaa velkojille pantiksi ja että sen alaista omaisuutta voidaan käyttää tavanomaisessa liiketoiminnassa normaalisti. Näin ollen se tarjoaa vaihtoehdon erilaisille erillispanttauksille ja laajentaa huomattavasti irtaimen omaisuuden potentiaalia elinkeinotoiminnan vakuutena.

Harva elinkeinonharjoittaja pystyy harjoittamaan toimintaansa täysin oman pääoman kautta ja siksi mahdollisimman laaja mahdollisuus saada vakuuksia on tärkeää. Laajat vakuudet vähentävät lainanantajan riskiä siitä, että velallisen maksukyvyttömyyden uhatessa hän ei saa velan pääomaa täyttävää suoritusta velkakirjoilleen. Mitä enemmän vakuuksia lainalla on, sitä helpommin ja halvemmin luottoa yleensä saa. Luotonantajat vaativat useimmiten lainoillensa vahvoja vakuuksia varsinkin isojen yritysluottojen ja riskiyritysten kohdalla. Luotonantaja yrittää turvata asemansa luonnollisesti mahdollisimman kattavasti. Velkojat harvemmin tyytyvät pelkkään saamisoikeuteen, ellei kyse ole todella varmasta luotosta tai kyseiseen hyväksyntään vaikuttavista henkilökohtaisista syistä.

Harvalla yrityksellä on nähdäkseni merkittäviä määriä irtainta omaisuutta, jota se ei aktiivisesti käyttäisi ja joka olisi luovutettavissa vakuudensaajalle. Tämän takia on lainsäädännössä haluttu mahdollistaa myös liiketoiminnassa aktiivisesti käytettävän omaisuuden käyttäminen vakuutena. Omaisuutta ei näissä tilanteissa haluta tai pystyä luovuttamaan toisen henkilön

⁴ Ks. Yrityskiinnityslain tarkoitus ja tavoitteet, HE 190/1983 vp, s. 2.

hallintaan aiheuttamatta ongelmia yrityksen liiketoiminnalle. Joidenkin yritysten koko omaisuus voi olla irtainta omaisuutta. Näin se voi muodostaa jopa merkittävimmän käyttökelpoisen vakuustyyppin tietyissä tilanteissa. Yleisin esimerkki tästä ovat esimerkiksi erilaiset Informaatio ja tietotekniikan alalla toimivat yritykset. Aktiivisesti käytettävän omaisuuden antaminen erillispantiksi voisi näin pahimmassa tapauksessa olla turmiollista koko yhtiölle, koska sen hallintaa on vaikeaa luovuttaa romuttamatta koko toiminnan pohjaa. Erillispanttaus on kuitenkin, joskus mahdollista ja yrityskiinnitys onkin haluttu asettaa pääsääntöisesti toissijaiseksi erillispanttaukseen nähden.⁵ Yrityskiinnitysten haltijat ovat olleet useimmiten luottolaitoksia.⁶

Esimerkiksi erillispanttaukset soveltuvat edelleen vakuudeksi yrityskiinnitystä paremmin, jos omaisuutta ei yritystoiminnassa tarvita. Ne ovat insolvenssimenettelyissä yleensä korkeammassa etuoikeusasemassa ja ne ovat selkeämpi omaisuuskokonaisuus velkojille, jolloin myös omaisuuden arvon määrittäminen on helpompaa. Varsinkin, kun omaisuus on luovutettu vakuudenhaltijalle voi hän olla hyvin varma sen kunnosta ja arvosta. Sen seuranta ei myöskään tarvitse enemmän lisätoimenpiteitä. Irtaimen omaisuuden käyttämiseen vakuutena on myös muita keinoja, kuten käteis- denuntiaatio- ja kirjaamispanntaus, mutta ne yleensä vaativat omaisuuden yksilöimistä tai hallinnan luovuttamista.⁷ Yrityskiinnityksen panttioikeus perustuu panttikirjaan, jonka yritys voi luovuttaa velkojille saamiensa luottojen vakuudeksi. Yrityskiinnitetty omaisuus säilyy velallisenä olevan elinkeinonharjoittajan hallinnassa ja yritystoiminta voi jatkua vakuutena käytetyn omaisuuden säilyessä yrityksen toiminnassa lähes ennallaan, lukuun ottamatta yleisiä ja laissa määrättyjä rajoituksia. Yrityskiinnitys koskee alati muuttuvaa omaisuusmassaa, jonka laatu ja määrä vaihtelee jatkuvasti normaalin liiketoiminnan mukana.

2.1.2. Yrityskiinnityksen historia

Yrityskiinnityslaki on ollut voimassa vuoden 1984 alusta lähtien ja sillä korvattiin sitä ennen käytetty saman tyyppinen irtaimistokiinnityslaki ja sähkölaitoskiinteistöistä annettu laki, joka oli ollut voimassa vuodesta 1949. Yrityskiinnityslaki ei ole kokenut sen säädännän jälkeen suuria perustavanlaatuisia muutoksia. Sen merkitys kasvoi kuitenkin merkittävästi jäljempänä käsiteltävien insolvenssilainsäädännön uudistusten mukana. Varsinkin vuonna 1993 voimaan

⁵ Ks. Tuomisto 2007, s. 4 ja s. 112.

⁶ Ks. HE 181/1992 vp, s. 17.

⁷ Ks. Pääsäännöt käteis-, denuntiaatio- ja kirjaamispannteista tarkemmin. Tuomisto 2007, s. 131-133.

tulleen velkojien maksujärjestyksestä annetun lain kautta sen merkitys vakuutena on kasvanut merkittävästi. Samoin on käynyt yrityssaneerauslain säätämisen jälkeen. Myös konkurssilakia tämän jälkeen muutettu merkittävästi.

Yrityskiinnityksen varhaisimmaksi esimuodoksi on Suomessa katsottu jo 1700-luvulla säädetty teoslainakiinnitys.⁸ Teoslainakiinnityksen suurin ongelma katsottiin olevan, että se oli todella rajoitteinen. Se oli voimassa pitkään aikaa ja tulkinnat siitä vaihtelivat merkittävästi eikä sillä ollut yhtenäistä selkeää asiantuntijoiden tulkintaa. *Caseliuksen* mukaan sen katsottiin alun perin olleen sopimukseen perustuva etuoikeus eikä sille annettu panttiin verrattavaa asemaa.⁹ Sen tuottama oikeus ei ollut esinekohtainen oikeus ja omaisuuden siirryttyä kolmannelle vakuusvelkojalla ei ollut kunnollisia oikeussuojakeinoja tämän kolmannen henkilön suhteen.¹⁰ Teoslainakiinnityksen käyttö vakuutena oli rajattu koskemaan lähinnä yrityksen valmisteita ja tuotteita rajoitetusti. Siihen kuuluvan omaisuuden alasta ei ollut selkeitä ja vakiintuneita sääntöjä vaan lainkäytössä oli monia eri tulkintoja.¹¹ Kaikin puolin se vaikuttaisi olleen todella alkeellinen vakuusmuoto, jolla ei ollut yhteiskunnassa suurta merkitystä tiettyjä taloudellisia toimijoita lukuun ottamatta.

Tämän jälkeen Suomessa säädettiin sen rajoitetun käyttöarvon ja heikon kattavuuden vuoksi laki irtaimistokiinnityksestä, jonka oli tarkoitus parantaa irtaimen omaisuuden käyttöä laajemmin vakuutena.¹² Irtaimistokiinnityslaki tuli voimaan vuonna 1923 ja sen voisi katsoa olevan ongelmistaan huolimatta merkittävä parannus edeltävään tilaan nähden. Irtaimistokiinnityksen asema tulkittiin oikeudeksi, joka oli absoluuttinen määrätyn piirin eli alueen rajojen sisäpuolella. Tämän alueen ulkopuolella oikeus vaikutti vain joissakin poikkeustilanteissa. Tätä kutsuttiin irtaimistokiinnityksen alueperiaatteeksi. Myös kiinnitykseen kuuluvan irtaimiston käsitettä tarkennettiin ja laajennettiin teoslainakiinnityksen käsitteestä.¹³

Tuomisto on katsonut irtaimistokiinnityksen olleen liian rajoitteinen, erityisesti siksi, että se ei ollut kaikkien yrittäjien käytettävissä ja se ei koskenut kaikkea yrityksen omaisuutta. Tämä johtui varsinkin alueperiaatteesta, jonka mukaan omaisuuden piti sijaita tietyllä alueella, jotta se kuuluis yrityskiinnityksen piiriin.¹⁴ Yrityskiinnityslain esitöiden mukaan yrityskiinnityksellä haluttiin laajentaa vakuuden kattavuus koskemaan kaikkea elinkeinonharjoittajan toimintaan

⁸ Tuomisto 2007, s. 1.

⁹ Ks. Caselius 1924, s. 7.

¹⁰ Ks. Caselius 1924, s. 15.

¹¹ Ks. Caselius 1924, s. 12.

¹² Ks. HE 190/1983 vp, s. 5

¹³ Ks. HE 190/1983 vp, s. 3.

¹⁴ Tuomisto 2007, s. 5.

kuuluvaa omaisuutta riippumatta siitä, missä omaisuus kulloinkin on.¹⁵ Yrityskiinnityslain esitöissä todettiin, että irtaimistokiinnityksestä ei ollut muodostunut sellaista vakuusmuotoa, jota yrityksen voisivat tehokkaasti käyttää rajoitusjärjestelyissä. Irtaimistokiinnitys oli velkojille ja velalliselle liian kallis vakuusmuoto ja velallisen laajan määräämisvallan vuoksi se vaati velkojalta jatkuvaa yrityksen tilan seuranta.¹⁶ Yrityskiinnityksen tarvetta perusteltiin hallituksen esityksessä todettaessa, että irtaimistokiinnitys oli liian heikko vakuus velkojille. Yrityskiinnitykselle haluttiin siksi antaa irtaimistokiinnitystä parempi etuoikeusasema elinkeinonharjoittajan konkurssissa ja parantaa muutenkin yrityskiinnityksen haltijan asemaa konkurssissa ja ulosotossa. Myös sen mahdollisten käyttäjien piiriä haluttiin lisätä ja omaisuuden alaa laajentaa ulottamalla se laajasti lähes kaikkeen irtaimeen omaisuuteen.¹⁷

Yrityskiinnityslaille myös siirrettiin irtaimistokiinnitysasioiden, eli uudistetussa mallissa irtaimistokiinnityslain tullessa kumotuksi, yrityskiinnitysasioiden, käsittely tuomioistuinlaitokselta patentti ja rekisterihallitukselle. PRH:lla katsottiin olevan paremmat edellytykset käsitellä uusia yrityskiinnitysasioita, sillä he keräsivät myös muutoin kattavasti tietoja yrityskiinnitysten kohteena olevista yrityksistä. Toisaalta esitöiden mukaan haluttiin myös, että yrityskiinnitysasiat ratkaisisi yksi valtakunnallinen viranomais.¹⁸ PRH:n uuden roolin merkitys on ollut hyödyllinen varsinkin siinä, miten helpoksi voimassa olevien yrityskiinnitysten tarkistaminen on tullut velkasuhteiden osapuolille. Yrityskiinnitysrekisteri on julkinen ja siihen liittyvistä asiakirjoista on jokaisella oikeus saada tietoa. Laki edellyttää usein näiden eri kiinnityksien seuraamista ennen velkasuhdetta, jos suhteeseen ryhtyvä osapuoli haluaa tietää oman etuoikeusasemansa mukaisen lopputuloksen velallisen maksukyvyttömyyden aiheuttamien ongelmatilanteiden varalta. Myös muiden kuin yrityskiinnitysvelkojien on hyvä kiinnittää näihin huomiota. Erityisesti niiden velkojien, joilla ei ole velastaan vakuutta.

2.1.3. Yrityskiinnityslain tarkoitus ja tavoitteet

Yrityskiinnityksen arvostuksen oikeuspoliittisen tutkimuksen kannalta tärkeää ovat ne syyt, jotka ovat johtaneet yrityskiinnityslain uudistamiseen ja ne tavoitteet, jotka lainsäätäjällä on laille asettanut. Näiden lisäksi voidaan tarkastella myös muita yhteiskunnallisia seikkoja ja tavoitteita, joita yrityskiinnitykselle voisi katsoa olevan aiheutta. Niiden valossa voidaan

¹⁵ Ks. HE 190/1983 vp, s. 5.

¹⁶ HE 190/1983 vp, s. 4.

¹⁷ HE 190/1983 vp, s. 1.

¹⁸ HE 190/1983 vp, s. 5.

tarkastella sitä, miten hyvin lainsäädäntö nykyisin täyttää sille asetetut tavoitteet ja toisaalta voidaanko lakia myös edelleen kehittää niin, että se mahdollisimman pitkälle tukee hyvälle lainsäädännölle yleisesti asetettavia tavoitteita ja keinoja. Näihin yrityskiinnityslain tavoitteisiin palataan työssä myöhemmin jatkuvasti, joten ne on hyvä pitää mielessä tai palata niihin myöhemmin. Sama koskee myöhemmin käsiteltävien yrityssaneerauslain ja velkojien maksujärjestystä koskevien lakien tarkoituksia ja tavoitteita.

Yrityskiinnityslain esitöiden mukaan yrityskiinnitys on tarkoitettu erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten velansaannin helpottamiseksi parantamalla niiden mahdollisuuksia käyttää irtainta omaisuutta luoton vakuutena ja sen kautta niiden rahoituksen helpottamiseksi.¹⁹ Oma käsitykseni on, että suurille yrityksille yrityskiinnitys on myös tärkeä, mutta ne saavat usein helpommin lainaa oman yhteiskunnallisen tunnettavuutensa ja usein pitkän vakaan toiminnan seurauksena. Näin ollen yrityskiinnityksen merkitys ei ole niille välttämättä yhtä merkittävä. Irtaimiston kiinnityksiä on kuitenkin yleensä käytetty pääasiassa täytevakuutena ja vahvemmat vakuudet liittyvät useimmiten kiinteään omaisuuteen.

Velkojan aseman parantamisen katsottiin yrityskiinnityslakia säädettäessä olevan erittäin tärkeää, koska se helpottaisi yritysten mahdollisuutta saada yleensäkin mahdollisuutta käyttää yrityskiinnitystä vakuutena, kun yrityskiinnityksen houkuttelevuus lisääntyisi sen ollessa vahvempi vakuus.²⁰ Velkojan on usein vaikeaa hahmottaa ja seurata mitä kaikkea yrityskiinnityksen alaiseen vakuusomaisuusmassaan kuuluu. Velkojalla ei ole mitään yleistä vahvaa oikeutta vaikuttaa siihen, miten omaisuusmassaa käytetään tai vaihdetaan normaalin liiketoiminnan rajoissa. Velallisen omaisuuden käyttöä on rajoitettu esimerkiksi myöhemmin käsiteltävissä maksukyvyttömyysmenettelyissä, merkittävästi, mutta tämä vaatii yleensä oikeuden päätöksen näistä rajoitteista. Velkojan aseman parantamisen voi lähtökohtaisesti aina katsoa parantavan vakuuden houkuttelevuutta. Se on johdettavissa jo vakuuden yleisestä ideasta luoda turvaa velalle. Irtaimistokiinnitykseen verrattuna yrityskiinnityslakiin tehtiin useita parannuksia ulosotto- ja konkurssilainsäädännön suhteen, joilla haluttiin parantaa juuri velkojan asemaa. Samoin velkojan tiedonsaantioikeutta parannettiin yleisesti niin ennen pakkotäytäntöönpanoa kuin myös pakkotäytäntöönpanotilanteissa. Yleisesti lain esitöissä otettiin tavoitteeksi myös yrityskiinnityksen aseman parantaminen suhteessa sen korvaamaan irtaimistokiinnitykseen. Esitöiden mukaan tarvittavan rahoituksen järjestämistä vieraan pääoman turvin vaikeuttivat usein yrittäjän riittämättömät vakuudet.²¹

¹⁹ HE 190/1983 vp, s. 2.

²⁰ HE 190/1983 vp, s. 2.

²¹ HE 190/1983 vp, s. 1.

Esitöiden mukaan tavoitteena oli myös vähentää yritysten tarvetta turvautua yrityksen ulkopuolisten tahojen antamiin vakuuksiin. Yritystoiminnassa tavanomaisimmat vakuudet olivat tuohon aikaan arvopaperit, kiinteistökiinnitykset, takaukset ja irtaimistokiinnitykset.²² Näistä vakuusmuodoista takaukset nähtiin selkeästi ongelmana ja ne haluttiin säilyttää viimeisenä vaihtoehtona.²³ Esinevakuuksien voisi nähdäkseni katsoa muutenkin olevan yhteiskunnan kannalta yleensä parempi vaihtoehto henkilövakuuksille, koska henkilövakuusiin liittyy aina epätasaiset mahdollisuudet niiden käyttämiseen ja suuret henkilökohtaisen elämän riskit, jotka monet varsinkin omavelkaisen takauksen antaneet henkilöt ovat joutuneet epäonnekseen kokemaan.

Esitöiden yksi päätavoite oli myös se, että yritykset haluttiin myös säilyttää pakkotäytäntöönpanotilanteissa paremmin toimintakykyisinä kokonaisuuksina ja näin turvata varsinkin työllisyyttä. Yrityksen myyminen toiminnallisen kokonaisuutena tuottaa yleensä aina paremman arvon.²⁴ Toiminnallisen kokonaisuuden säilyttämisellä on näin myös yritysten ja luotonsaannin etujen lisäksi myös kansantaloudellinen ja siten poliittinen etu.

2.2. Yrityskiinnitys pääpiirteittäin

2.2.1. Yrityskiinnityksen yleispiirteet

Yrityskiinnityksen arvostamista koskevaa oikeuskäytäntöä ennen on hyvä tarkastella lyhyesti yrityskiinnityksen muodostamaa kokonaisuutta pääpiirteittäin. Tarkastelussa ovat tässä jaksossa sekä lainopilliset säännöt että niiden vaikutukset eri osapuolten oikeusasemiin.

Yrityskiinnitys on määritelty yrityskiinnityslain 1 § mukaan ”*Kaupparekisteriin merkityn elinkeinonharjoittajan omistama elinkeinotoimintaan kuuluva ertain omaisuus voidaan kiinnittää ja sen hallintaa luovuttamatta pantata saamisen vakuudeksi siten kuin tässä laissa säädetään.*” Yrityskiinnitettyä omaisuutta ei tarvitse, kuten useimmissa muissa esinevakuusmuodoissa edellytetään, luovuttaa ollenkaan, jotta se olisi tehokas ulosmittaus, konkurssi tai saneerausvelkojaa kohtaan. Se mahdollistaa myös yksilöimättömän omaisuuden kiinnittämisen velan vakuudeksi.²⁵ Useimmat muut vakuusmuodot kuten käteis-, denuntiaatio-

²² HE 190/1983 vp, s. 1.

²³ HE 190/1983 vp, s. 1.

²⁴ HE 190/1983 vp, s. 4-5.

²⁵ Yrityskiinnitykselle tunnusomaisen yksilöimättömyyden on *Tuomiston* mukaan katsottu tarkoittavan sitä, että yrityskiinnitystä ei voisi kutsua varsinaiseksi panttioikeudeksi, koska pantin on vanhaaltaan katsottu vaativan aina

ja kirjaamispanntaus vaativat kiinnitettävän omaisuuden yksilöimisen tai niiden hallinta tulee siirtää. Yksilöimättömyys on yritys kiinnityksen käytön selkeä vahvuus, mutta toisaalta se luo osapuolille epäselkeyden siitä mitä kiinnityksen alle kullakin hetkellä kuuluu, koska kyse on suuresti vaihtelevasta omaisuusmassasta liiketoiminnan luonteen ja käytännön vuoksi. Yritys kiinnityksen alainen omaisuuden sisältö siis elää jatkuvasti ja sitä on seurattava, jos haluaa olla varma vakuuden todellisesta kattavuudesta.

Erityyppiset vakuudet ovat Suomessa yleensä, jaettu henkilö- ja esinevakuuksiin. Yritys kiinnitys on selkeästi esinevakuus ja hyvä esimerkki henkilövakuudesta on takaus. Esinevakuudet taas voidaan jakaa käteispanntauksiin ja kiinnityksiin. Panttauksen tyypillinen ominaispiirre on esineen luovuttaminen tai denuntiaatio vakuusvelkojalle. Kiinnityksen ero panttaukseen on se, että esinettä ei luovuteta, vaan vakuudeksi antaminen tapahtuu kiinnitysmenettelyn avulla.²⁶

Usein juuri hallinnansiirron vaatimus voi olla esteenä osapuolten kannalta käytännönmukaisen vakuuden käyttämiselle kuten esimerkiksi käteispanntauksen avulla. Irtain omaisuus halutaan jatkossakin olevan yrityksen osana sen päivittäistä toimintaa, sillä nähdäkseni useimmilla yrityksillä ei paljoa sellaista omaisuutta ole, jolla ei olisi minkäänlaista käyttötarvetta yhtiön elinkeinotoiminnassa. Yritys kiinnitys ei ole ainoa tapa elinkeinonharjoittajalle käyttää irtainta omaisuuttaan vakuutena ilman hallinnan siirtoa, mutta se on selkeästi helpoin tapa. Joskus irtainta omaisuutta ei yksinkertaisesti voida esimerkiksi hallinnansiirtovaatimuksen tai yksilöimisvaatimuksen takia asettaa vakuudeksi muilla tavoin ja tällöin yritys kiinnitys voi olla elinkeinonharjoittajalle ainoa tapa käyttää omaisuutta vakuutena.

Yritys kiinnitys perustetaan joko panttivelkojan tai pantinantajan elinkeinonharjoittajan allekirjoittamalla panttivelkakirjalla, jolla sille haetaan YrKiinL 16.1 §:n mukaisesti kiinnitys patentti- ja rekisterihallitukselta, jonka ylläpitämä rekisteri kattaa koko Suomen alueen.²⁷ Yritys kiinnitys tuottaa panttioikeuden kaikkeen elinkeinonharjoittajan kiinnityskelpoiseen omaisuuteen, ellei sitä erikseen ole rajoitettu laissa määritellyillä tavoilla ja perusteilla. Panttioikeus syntyy, kun panttivelkakirja, johon merkityn sitoumuksen vakuudeksi

yksilöimistä. Lisäksi sillä on heikko sitovuus omistajanvaihdoksissa. Yritys kiinnityksestä on käytetty oikeuskirjallisuudessa enemmän nimitystä erityinen etuoikeus. Laissa kuitenkin näin ei ole tehty, joten tässäkin työssä on käytetty tätä termiä joissain kohdissa yritys kiinnityksen yhteydessä. Ks. Tuomisto 2007, s. 7-8.

²⁶ Ks. HE 190/1983 vp, s. 2.

²⁷ Yritys kiinnityslakia ennen voimassa olleen irtaimistokiinnityslain mukaiset irtaimistokiinnityksen rekisteröitiin tuomioistuimien kautta, mutta uudessa yritys kiinnityslaisa yritys kiinnitykset haluttiin keskittää yhdelle viranomaiselle, jolla oli myös muuten kattavat tiedot yrityksistä, helpottaen ja yksinkertaistaen toimintaa. Ks. HE 190/1983 vp, s. 2.

yrityskiinnitys on vahvistettu, on annettu eri sitoumuksen täyttämisestä pantiksi siten kuin erikseen on säädetty. Oikeus on voimassa, kunnes se kuoletetaan.

2.2.2. Yrityskiinnityksenalainen omaisuus

Yrityskiinnityksen kiinnityskelpoisesta omaisuudesta säädetään YrKiinL 3 §:ssa, jonka mukaan yrityskiinnitys koskee 1 §:ssä tarkoitetun elinkeinonharjoittajan elinkeinotoimintaan kuuluvasta irtaimesta omaisuudesta;

1) rakennuksia, rakennelmia, koneita, kalustoa ja näihin verrattavaa käyttöomaisuutta;

2) tavaramerkkioikeutta, toiminimioikeutta, mallioikeutta, patenttioikeutta ja muuta immateriaalioikeutta sekä vuokraoikeutta, käyttöoikeutta, irrottamisoikeutta ja muuta erityistä oikeutta sekä muuta käyttöomaisuutta;

3) aineita, tarvikkeita, valmisteita, tavaroita ja muuta vaihto-omaisuutta; sekä

4) kassavarvoja, saatavia, arvopapereita, arvo-osuuksia ja muuta rahoitusomaisuutta.

Yrityskiinnityksen alaan kuuluvasta omaisuudesta on usein kutsuttu kokonaisuutena rahoitus-, vaihto- ja käyttöomaisuuden yhdistelmänimellä.²⁸ On kuitenkin oltava tarkkana lainkohdan kanssa, jotta omaisuus todella kuuluu sen piiriin, vaikka sen soveltamisala kattaa todella laajasti erilaisen irtaimen omaisuuden. Pykälän toisessa momentissa on esimerkiksi tarkennettu, että yrityskiinnitys ei koske veronpalautusta. Tämä poistettiin tietävästi lakivaliokunnan mietinnön vuoksi, jossa sen koettiin luovan liian suurta käsiteltävien asioiden sumaa PRH:lle ja ulosottovirastoille.²⁹ Näin ollen päätös veronpalautusten poislukemisesta tehtiin nähdäkseen lähinnä kustannussyistä ja asian selkeyttämiseksi.

Tärkeää on huomioida, että ensimmäinen vaatimus yrityskiinnitetylle omaisuudelle on, että kyse on irtaimesta omaisuudesta, eli ei kiinteästä omaisuudesta.³⁰ Tähän liittyy myös kysymykset esineiden kuulumisesta kiinteään omaisuuteen ainesosa- ja tarpeistosuhteen käsitteiden ja määritelmien kautta. Tuomiston mukaan tässä kohdin osapuolten on oltava tarkkoja, koska velkoja tai velallinen eivät saa vilpittömän mielen suojaa tilanteissa, joissa he ymmärtävät omaisuuden kuulumisen aineosa- tai tarpeistosuhteen piiriin.³¹ Tällä voi joissain tilanteissa olla suurikin merkitys yrityskiinnitetyn omaisuuden piiriin ja täten yrityskiinnityksen

²⁸ Näin esimerkiksi myöhemmin käsiteltävissä oikeustapauksissa on tehty ja samoin usein tätä nimitystä käytetään myös lain esitöissä. Ks. HE 190/1983 vp, s. 7.

²⁹ Ks. HE 190/1983 vp, s. 8.

³⁰ Ks. irtaimen omaisuuden määritelmä Tuomiston mukaan, Tuomisto 2007, s. 79.

³¹ Ks. Tuomisto 2007, s. 87.

arvoon vakuusvelkojalle. Osapuolet harvoin ymmärtävät täysin näitä lain säännöksiä ja yritys kiinnitykseen kuuluva omaisuuden arvo voi jäädä murto-osaan etukäteen suunnitellusta, jos esimerkiksi tehtaan kalusteet katsotaan kuuluvaksi sen kiinteistön tarpeistoon.

Kiinteistön omistaja voi MK 14 §:ssa tarkemmin säädettyjen keinojen avulla määritellä tietyin ehdoin mitkä koneet ja laitteet kuuluvat kiinteistön aineosa tai tarpeistonsuhteen piiriin.³² *Tikkasen* mukaan yleisesti voidaan katsoa, että rahoittajat haluavat katsoa laajentavasti näitä irtaimiston kirjaamista kiinteistöpankin alaan ainesosa- tai tarpeistosuhteen kirjauksella. Kiinteistön ainesosaksi katsominen luo heille yleensä paremman aseman yritys kiinnityksen erityispiirteiden vuoksi.³³ Tällä kirjauksella luontaisesti on yritys kiinnitykseen kuuluvan omaisuuden piiriä kaventava merkitys.

Yritys kiinnityksen haltija saa suojaa myös YrKiinL 4 §:n toisen momentin mukaan tilanteissa, joissa rakennuksen tai yritys kiinnityksen kohteena olevan muun siihen verrattavan omaisuuden katsotaan ainesosa- tai tarpeistosuhteen mukaisesti kuuluvaksi kiinteistöön. Yritys kiinnitys pysyy usein näissä tilanteissa voimassa kahden vuoden ajan. Kiinnityksen haltijan on kuitenkin usein reagoitava nopeasti tähän tästä oikeustoimesta tiedon saatuaan, koska tällöin aikaraja on vain kuusi kuukautta. Reagointi tarkoittaa maksun hakemista rekisteriviranomaiselta.³⁴

Ratkaiseva merkitys vakuuden kattavan omaisuuden tarkastelussa on sillä, että se *kuuluu elinkeinotoimintaan*. *Tuomiston* mukaan esitöistä on pääteltävissä, että elinkeinotoiminta tarkoittaa tässä kohtaa lähinnä liiketoimintaa. Luonnollisesti elinkeinotoimintaan kuulumisella on enemmän merkitystä, kun vakuudenantaja on luonnollinen henkilö eli yksityinen toiminimi.³⁵ Yksityishenkilöllä on useimmiten paljon henkilökohtaista omaisuutta, jota hän ei käytä elinkeinotoiminnassa. Esimerkkitalanteena tästä on erottaa yksityishenkilön elinkeinotoiminnassa käyttämä tietokone, jos kyse on vain osittaisesta käytöstä, joka on kuitenkin elinkeinotoiminnan kannalta merkittävää.

Tuomiston mukaan oikeushenkilöissä ei omaisuuden erottelussa yleensä synny sen suurempia ongelmia, ellei kysymys ole aatteellisesta toiminnasta, jolloin omaisuutta voidaan joutua erottelemaan sen mukaan, käytetäänkö omaisuutta elinkeinotoimintaan vai ei. Osakeyhtiöiden kaikki omaisuus on yleensä käytössä elinkeinotoiminnassa. Erottelu koskee varsinkin aatteellisia säätiötä ja yhdistyksiä. Vaikeuksia erotella omaisuutta elinkeinotoimintaa

³² Ks. aiheesta tarkemmin, Tuomisto 2007 s. 87-89.

³³ Ks. Tikkanen DL 6/2012, s. 751.

³⁴ Ks. aiheesta tarkemmin Tammi-Salminen 2015, s. 400 ja myös. Tuomisto 2007, s. 97-98

³⁵ Ks. Tuomisto 2007, s. 28, jossa on viittaus kaupparekisterilain liiketoiminnan määritelmään HE 238/1978 vp, s. 38.

kuuluvaksi voi syntyä myös tilanteissa, joissa vakuudenantaja on avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö esimerkiksi omaisuuden pääoman helpon siirtyvyyden vuoksi.³⁶

Tuomiston mukaan lähtökohtana elinkeinotoimintaan kuuluvan omaisuuden määrittämisessä voidaan käyttää elinkeinonharjoittajan kirjapitoa ja verotustietoja. Lähtökohta ei kuitenkaan *Tuomiston* mukaan tarkoita sitä, että omaisuutta automaattisesti lasketaan elinkeinotoimintaan kuuluvaksi. *Tuomiston* mukaan ratkaiseva merkitys on annettava viime kädessä tosiasialliselle pysyväisluonteiselle käyttötarkoitukselle.³⁷ Esimerkiksi aiemmin esimerkkinä mainitsemani tietokoneen kohdalla voi ajatella tyypillisen tilanteen, jossa yksityisen toiminimen ilmoittaessa verottajalle tietokoneen yritystoiminnan harjoittamiseen liittyen, tulonhankkimismenona vähennettävänä poistona veroilmoituksessa menoina on voisi aiheuttaa olettan, että tämä omaisuus kuuluu elinkeinotoimintaan. Toisaalta, jos käyttö on vähäistä voisi ajatella, että tosiasiallinen pysyväisluonteinen käyttötarkoitus on kuitenkin yksityiselämän puolella.

2.2.3. Yrityskiinnityksen suhde muihin vakuuksiin

YrKiinL 4 §:n 1 momentin mukaan yrityskiinnitys ei koske sellaista *omaisuutta, johon voidaan vahvistaa kiinnitys muun lain mukaan*. Tällä tarkoitetaan lähtökohtaisesti *ilma-aluslain* ja *aluslain* mukaisia kiinnityksiä sekä laitoskiinnityksen kohteeksi tulevaa hallintaoikeutta maahan. Tästä poikkeuksena mainitaan, että yrityskiinnityksen piiriin kuuluu kuitenkin autokiinnityslaisissa tarkoitettua kiinnityskelpoinen omaisuus, eräissä tilanteissa. Nämä lait tarjoavat usein omat tapansa kiinnittää niiden määrittelemä omaisuuslaji yleensä hallintaa luovuttamatta.

Autokiinnitystä ei AutoKiinL 4§:n mukaan saa vahvistaa sellaiseen elinkeinonharjoittajan autoon, johon on vahvistettu tai haettu yrityskiinnitystä. Ratkaiseva ajankohta on siis jo yrityskiinnityksen hakeminen, jolloin autokiinnitystä ei enää vahvisteta. Autokiinnityksen oikeusvaikutukset taas alkavat sen vahvistamisesta.³⁸ Jos kuitenkin autoon on vahvistettu autokiinnitys ennen yrityskiinnityksen hakemista, tuottaa se ensisijaisen oikeuden autokiinnityksen haltijalle verrattuna yrityskiinnityksen haltijaan niiltä osin kuin se menee alkuperäisen autokiinnityksen perusteena olevan velan maksuun. Huomionarvoista on, että nimestään huolimatta autokiinnitys ei koske tavallisia henkilö- tai pakettiautoja.

³⁶ Ks. Tuomisto 2007, s. 61-62.

³⁷ Tuomisto 2007, s. 62.

³⁸ Ks. autokiinnityksen ja yrityskiinnityksen suhteesta tarkemmin, Tuomisto 2007, s. 127.

YrKiinL 4 §:n 3 momentin mukaan *yrityskiinnityksen kohteena olevaa omaisuutta ei saa antaa pantiksi muulla tavoin kuin tämän lain säännöksiä noudattaen eikä sellainen panttaus sido kiinnityksenhaltijaa. Sanottu ei kuitenkaan koske arvopapereita, arvo-osuuksia eikä saatavia.* Yrityskiinnitysvelkojan kannalta tämä on tärkeää, sillä muutoin yrityskiinnitettyä omaisuutta voisi käyttää myös vakuutena, jolla on yrityskiinnitystä parempi asema etusijajärjestelmässä. Yrityskiinnitysvelkojan siis ei tarvitse pelätä, että tällaisia suhteita syntyisi yrityskiinnityksen ollessa voimassa. *Tuomiston* mukaan lainkohta koskee tyypillisesti varsinkin käteis- ja denuntiaationpanttausta.³⁹ On kuitenkin huomattava, että esimerkiksi arvopaperien ja arvo-osuuksien poikkeus voi muodostaa hyvinkin merkittävän omaisuuserän.

2.2.4. Kiinnitettävän omaisuuden yksilöinti

Yrityskiinnityksen yksilöinti ei tarkoita sitä, että velkaesine tai esineiden joukko pitäisi yksilöidä, kuten pantin kohdalla tapahtuu. Kysymys on lähinnä siitä, onko rajoitusperusteita käytetty. Yrityskiinnityksen omaisuuden yksilöinnistä on säädetty YrKiinL 5 §:ssä. Sen ensimmäisen momentin mukaan *yrityskiinnitys koskee kaikkea elinkeinonharjoittajan kiinnitystä vahvistettaessa omistamaa ja myöhemmin saamaa kiinnityskelpoista omaisuutta.* Tämä on lähtökohtainen oletama yrityskiinnityksen alasta. Kohta luo yrityskiinnitykselle sen elävän luonteen, jossa omaisuuden määrä vaihtelee koko ajan. Tarkoitus on ollut hallituksen esityksestä ilmenevin perustein luoda pääsääntöinen oletama siitä, että kiinnityksenhaltija voi luottaa siihen, että kaikki elinkeinonharjoittajan irtain omaisuus katsotaan kuuluvan yrityskiinnityksen alle, ellei yrityskiinnityksestä muuta ilmene.⁴⁰ Säädos selkeyttää ja yksinkertaistaa yrityskiinnityksen käyttämistä vakuutena käyttämistä, vaikka osittain se vähentää yrityskiinnityksen monipuolista käyttämistä esimerkiksi sopimusvapauden kannalta, kun usein näissä tilanteissa osapuolet eivät voi edes sopia, miten haluavat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. *Tuomiston* mukaan Norjassa ja Yhdysvalloissa esimerkiksi tällainen sopiminen on ollut mahdollista.⁴¹ Tuomisto pitää Suomen ratkaisua perusteltuna muun muassa siitä syystä, että kiinnityskohteen rajoittaminen aiheuttaa aina ongelmia kohteen määrittelyssä ja riskejä kiinnityksenhaltijalle.⁴²

³⁹ Ks. Tuomisto 2007, s. 131.

⁴⁰ HE 190/1983 vp, s. 8.

⁴¹ Ks. Tuomisto 2007, s. 60-61.

⁴² Tuomisto 2007, s. 61.

YrKiinL 5§:n toinen momentti kuitenkin mahdollistaa sen, että *yrityskiinnitys voidaan myös vahvistaa rajoitettuna siten, että se koskee vain sellaista kiinnityskelpoista omaisuutta, joka kuuluu elinkeinonharjoittajan elinkeinotoiminnan määrättyyn osaan taikka yhdessä tai useammassa kunnassa tai läänissä harjoitettavaan elinkeinotoimintaan*. Näiden kahden rajoitusperusteen lisäksi ei voida vahvistaa muita rajoitteita. Pääsääntöisesti yrityskiinnityksiä ei ole lain esitöiden mukaan tarkoitus merkittävästi rajoittaa, vaan kaikki elinkeinotoiminnassa käytettävä omaisuus on selkeästi kiinnityksen piirissä.⁴³ Lainsäätäjä on halunnut luultavasti yksinkertaistaa järjestelmää ja välttää turhia päällekkäisyyksiä. Rajoitettu yrityskiinnitys on käyttökelpoinen erityisesti monialayrityksissä tai isoilla yrityksillä, joilla on toimipisteitä useammassa alueella tai kunnissa.

Pykälän kolmannessa momentissa on rajoitettu erityyppisten yrityskiinnitysten vahvistamista. Sen mukaan *yrityskiinnitystä ei saa vahvistaa siten, että se rajoitusperusteeltaan poikkeaa toisesta saman elinkeinonharjoittajan irtaimen omaisuuden vahvistetusta tai aiemmin haetusta kiinnityksestä*. Momentin tulkinta on joskus aiheuttanut hämmennystä sen sananmuodon takia. *Tuomiston* mukaan tämä lainkohta ei sananmuodostaan huolimatta estä samanlaisia rajoitusperusteita vaan on tarkoitettu estämään vain eri rajoitusperusteet. Tämä kolmas momentti vain kieltää sekä alueellisen, että toimialallisen rajoituksen käyttämisen samanaikaisesti. Rajoitusperuste voi olla siis vain toinen niistä. Pykälän tulkinta ei *Tuomiston* mukaan ole koskaan aiheuttanut käytännön ongelmia tuomioistuimissa, vaan tuomioistuimet ovat tulkinneet sen mahdollistavan kummankin rajoitusperusteen käyttämisen erikseen.⁴⁴

Yrityskiinnityksen alaisen omaisuuden piiriin on helppo hahmottaa ainakin Suomessa sijaitseva elinkeinonharjoittajan omaisuus. Yrityskiinnityslaisissa ei ole selkeästi mainittu sitä, miten ulkomailla oleva omaisuus kuuluu yrityskiinnityksen piiriin. *Tuomisto* on katsonut, että ulkomailla sijaitseva omaisuus kuuluu yrityskiinnityksen piiriin, jos kysymys on Suomen kaupparekisteriin merkityn elinkeinonharjoittajan omistamasta, hänen elinkeinotoimintaansa kuuluvasta irtaimesta omaisuudesta. Hän näkee osittain ulkomaisenkin omaisuuden siihen kuuluvaksi, mutta näkee näiden oikeuksien valvomisen ja toteuttamisen käytännössä todella vaikeaksi.⁴⁵

YrKiinL 6 §:ssä on myös kielletty *yrityskiinnityksen vahvistaminen kahden tai useamman elinkeinonharjoittajan omaisuuden saman sitoumuksen vakuudeksi*. Yrityskiinnitys voi koskea selkeästi vain yhtä elinkeinonharjoittajaa. Tällä haluttiin luultavasti luoda yrityskiinnitys

⁴³ HE 190/1983 vp, s. 8.

⁴⁴ Tuomisto 2007, s. 105.

⁴⁵ Tuomisto 2007, s. 107-108.

selkeästi ymmärrettäväksi vakuudeksi yhdestä omaisuuserästä. Yhdenkin yritysikiinnitysvelallisen omaisuuden hahmottaminen on jo vaikeaa ja jos heitä olisi useampia muodostuisi tämä käytännössä mahdottomaksi. Tämä ei estä sitä, että velan vakuutena käytetään useampaa kuin yhtä yritysikiinnitystä vakuutena, joten säännös ei lisää osapuolten kuluja muilta osin kuin, että useammasta kiinnityshakemuksesta tulee usein hyvin vähäisiä lisämenoja.

2.2.5. Yritysikiinnityksen oikeusvaikutuksen ja voimassaolo

YrKiinL 7 §:n mukaan *yritysikiinnitys tuottaa panttioikeuden elinkeinonharjoittajan kiinnityskelpoiseen omaisuuteen. Panttioikeus syntyy, kun panttivelkakirja, johon merkityn sitoumuksen vakuudeksi yritysikiinnitys on vahvistettu, on annettu eri sitoumuksen täyttämistä pantiksi siten kuin on erikseen säädetty.* Kohdassa tärkeää on huomata ja määrittää sana kiinnityskelpoinen. Kohta siis ei tarkoita kaikkea irtainta omaisuutta. Siihen kuuluvat esimerkiksi edellä mainitut säännöt toissijaisuudesta ja yksilöimisestä. Yritysikiinnityksestä puhutaan lain kohdassa panttioikeuden tuottavana, mutta sitä ei *Tuomiston* mukaan panttioikeudeksi ainakaan sen täydessä merkityksessä voi kutsua. Yritysikiinnitys ei ole samalla tavalla yksilöityä omaisuutta kuin panttioikeudellinen omaisuus ja se on etuoikeudeltaan alempiarvoinen. Panttioikeuden haltijalla on myös separatistin asema, joka tarkoittaa sitä, että hänen ei tarvitse valvoa saataviaan konkurssissa.⁴⁶

YrKiinL 8 §:n 1 momentin mukaan *vahvistettu yritysikiinnitys on voimassa siitä päivästä, jona kiinnityshakemus annettiin rekisteriviranomaiselle.*⁴⁷ Yritysikiinnitys pysyy voimassa niin kauan, kunnes se kuoletaan viranomaiselle eli PRH:lle. Yritysikiinnitystä ei siis tarvitse määräjain uudistaa. YrKiinL 8 §:n 2 momentin mukaan *aikaisemmin haetulla kiinnityksellä on etuoikeus ennen myöhemmin haettua. Samana päivänä haetut kiinnitykset tuottavat yhtäläisen oikeuden, jollei hakemuksen perusteella ole kiinnitystä vahvistettaessa toisin määrätty.* Yritysikiinnityksen etuoikeudessa siis aikaprioriteetilla on ratkaiseva merkitys.⁴⁸ Näin ollen pantinsaajalle on ehdottoman tärkeää, että hän tarkistaa muiden yritysikiinnitysten hakemusten vireillä olon PRH:lta.

⁴⁶ Tuomisto 2007, s. 7-8 ja ks. kysymyksen käsittelyä myös. Tammi-Salminen 2015, s. 389.

⁴⁷ Yritysikiinnitys oli alkuperäisessä esityksessä määrätty olemaan voimassa vain tietyn ajan, mutta sitä muutettiin käytännön syistä. LaVM 1984/3, s. 4.

⁴⁸ Ks. aikaprioriteetin merkityksestä tarkemmin. Tuomisto 2007, s. 143-149

2.3. Yrityskiinnityksen erityispiirteet velkojan ja velallisen kannalta

Yrityskiinnityksen selkein ero verrattaessa sitä muihin vastaavanlaisiin vakuusmuotoihin on sen kohteena oleva omaisuusmassa, jonka sisältö on usein hyvinkin merkittävästi vaihteleva. Yrityskiinnityksen alaista omaisuutta käytetään yrityksen liiketoiminnan osana, mikä tarkoittaa, että se on usein jatkuvassa käytössä, mikä aiheuttaa kulumista ja vaihtelevuutta vakuudeksi lasketun omaisuuden sisällössä. Jos yritys ei käytä omaisuutta mihinkään ja pystyy luovuttamaan sen velkojille tai kolmannelle vakuudeksi voi esineiden erillispanntaus olla niiden kohdalla parempi vaihtoehto. Näin saavutetaan huomattavasti selkeämpi ja parempi vakuus lähes kaikissa tilanteissa. Nämä vakuudet ovat myös velkojien etuoikeusjärjestyksessä yrityskiinnitystä korkeammalla yrityssaneerauksessa ja konkurssissa.

Yrityskiinnityksen selkeä etu on sen joustavuus omaisuuden hallinnassa suhteessa muihin vakuusmuotoihin. Se ei usein vakuutena haittaa vakuudenantajan normaalia liiketoimintaa. Vakuudenantaja saa YrKiinL 9 §:n 1 momentin mukaisesti *luovuttaa ja käyttää kiinnitettyä omaisuutta siten kuin elinkeinotoimintaan kuuluva säännöllinen tavaranvaihto tai omaisuuden tarpeellinen uusiminen taikka muu normaali liiketoiminta edellyttää*. Yrityskiinnityksen arvo muuttuu tämän kohdan mukaisen toiminnan mukana jatkuvasti. Pääsääntöisesti juuri tämä erityispiirre saa yrityskiinnitykselle sen houkuttelevuuden erillispanntien vaihtoehtona aikaiseksi ja siksi on välttämätöntä, että sitä ei liiaksi rajoiteta. Kolmas momentti kuitenkin lopulta rajoittaa tätä vakuudenhaltijan suojaksi merkittävien toimien osalta.

Vakuudenhaltijalle ensimmäisellä momentilla on merkittäviä vaikutuksia. YrKiinL 9 §:n 2 momentin mukaan yrityskiinnityksen tuottama panttioikeus luovutettuun omaisuuteen lakkaa tietyissä tilanteissa. Momentin säännön mukaan, *jos se, jolla omaisuus on luovutettu, on saanut sen vilpittömässä mielessä, panttioikeus lakkaa, vaikka omaisuus on luovutettu vastoin 1 momentin säännöstä*. Näin ollen vakuudenhaltijan oikeudet tätä luovutuksensaajaa kohtaan ovat heikot, ellei hän pysty osoittamaan, että luovutuksensaaja tiesi yrityskiinnityksestä.⁴⁹ Toisin sanoen toisen osapuolen on pitänyt tietää, että kysymys ei ollut normaalin liiketoiminnan mukaista toimintaa. On oletettavaa, että tätä toisen osapuolen tieto on todella vaikeaa todistaa, ellei kyse ole merkittävistä oikeustoimista.

Kuitenkin merkittäviä luovutustoimia on lainkohdassa rajoitettu kiinnityksenhaltijoiden suojaksi ja yrityskiinnityksen antajalle syntyy myös menettelystä korvausvastuu. YrKiinL 9 §:n

⁴⁹ *Tammi-Salmisen* mukaan YrKiinL 9 §:n sääntelyssä on pyritty ottamaan huomioon kolmannen eli yrityskiinnityksen alaisen omaisuuden luovutuksensaajan aseman riittävä turvaaminen. Hänen mukaansa näiden kohtien intressipunnintaan vaikuttaa yleinen tavoite tehokkaan ja rehellisen vaihdannan edistämiseen ja suojaamiseen. ks. Tammi-Salminen 2015, s. 412.

3 momentin mukaan, *jos elinkeinonharjoittaja myy tai muutoin luovuttaa yritys kiinnityksen kohteena olevan omaisuuden kokonaisuudessaan tai pääosin, yritys kiinnitys pysyy voimassa ja tuottaa etuoikeuden maksun saamiseen luovutetusta omaisuudesta ennen luovutuksensaajan omaisuuteen vahvistettua yritys kiinnitystä.* Näin ollen myös toisen momentin vilpityn mieli luovutuksensaajalla on merkityksetön oikeuden pysyvyyden kannalta. Yritys kiinnityksen haltijan on kuitenkin toimittava tässä tilanteessa nopeasti sillä samaisen lainkohdan mukaan, *kiinnitys raukeaa kuitenkin kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun kiinnityksen haltija sai tiedon luovutuksesta ja viimeistään kahden vuoden kuluttua luovutuksesta, jollei hän siihen mennessä hae saatavansa maksua kiinnitetystä omaisuudesta ja ilmoita siitä rekisteriviranomaiselle.*

Sama aikamääre koskee myös YrKiinL 12 §:n toisen momentin mukaisesti tilanteessa, jossa velallisen kuolinpesässä toimitetaan jako tai omaisuuden ositus elinkeinotoiminnan lopettamiseksi. Muutoin kiinnitys pysyy tällaisessa tilanteessa voimassa. Yritys kiinnityksen haltijan suojaksi vakuudenantajalla on näissä tilanteissa YrKiinL 34 §:n mukainen tiedonsaantioikeus YrKiinL 9 §:n 3 momentin mukaisista toimista ja tapahtumista sekä joissain tilanteissa tietyt toimet voivat YrKiinL 15 §:n mukaan oikeuttaa kiinnityksen haltijan hakemaan maksua saatavasta välittömästi, vaikka maksu ei olisikaan erääntynyt.

Velkojan on riittävän turvaavan vakuuden saamiseksi kiinnitettävä useisiin seikkoihin huomiota ennen sen hyväksymistä vakuudeksi yritys kiinnityksen luonteen vuoksi. Elinkeinoharjoittajan hallinnan säilymisellä omaisuuteen sekä omaisuuden erinäisillä luovutus ja uudistamistoimilla voi olla huomattavia vaikutuksia vakuuden arvoon. Myös toiminnallisen kokonaisuuden lopettaessa toimintansa, yksittäiset omaisuuserät eivät enää välttämättä tuota haluttua tulosta. Toiminnallisesta kokonaisuudesta voidaan myös luovuttaa irtaimisto, joka tekee siitä toiminnallisesti huonon kokonaisuuden. Vakuusvelkojalle voi olla hyvinkin tärkeää, että toiminta jatkuu tai että erilaisissa maksukyvyttömyystilanteissa omaisuusmassa pystytään realisoimaan tai ainakin arvostamaan toiminnallisena kokonaisuutena. Yritys kiinnityksen alaista omaisuutta voidaan myös hoitaa huonosti ja se voi esimerkiksi pilaantua. Näihin tilanteisiin soveltuu lähinnä YrKiinL 15 §:n 1 momentin 4 kohta, jonka mukaan velkoja voi hakea maksua omaisuudesta ilman erääntymistä, jos *kiinnitettyä omaisuutta hoidetaan huonosti tai se on vähentynyt ja kiinnityksen haltijan vakuuden arvo on tämän vuoksi huomattavasti pienentynyt.* Yritys kiinnityksen haltijalla on myös YrKiinL 13 §:n mukainen samanlainen oikeus kiinnitetyn omaisuuden vahingoittumisesta suoritettavaan vakuutuskorvaukseen, kuin hänellä olisi ollut itse omaisuuteen.

Tilannetta helpottaa osaltaan, että yritys kiinnityksissä on määritelty yritys kiinnitykselle useita tiedonantovelvollisuuksia omaisuuteen kuuluvista merkittävästi vaikuttavista toimista.

Yrityskiinnityslain 34 §:n sisältää säännökset yrityskiinnitysvelallisen velvollisuudesta ilmoittaa yrityskiinnityksen haltijalle eräistä merkityksellisistä tapahtumista yrityskiinnitetyn omaisuuden osalta kuten toiminnan luovuttamisista, lopettamisesta tai kiinnitettyyn omaisuuteen tapahtuneista merkittävistä muutoksista kuten omaisuuden tuhoutumisesta tulipalossa sekä muista kiinnityksenhaltijan oikeuteen olennaisesti vaikuttavista tapahtumista yrityksessä. Nämä tiedot vakuusvelallisen on annettava omasta aloitteestaan, sillä uhalla että vakuusvelkojalle muodostuu YrKiinL 15 §:n mukainen oikeus hakea maksua saatavasta välittömästi ilman erääntymistä.

YrKiinL 34 §:n mukaan vakuudensaaja voi myös *pyytää vakuudenantajalta tarpeelliset tiedot kiinnitetyn omaisuuden arvon toteamista varten*. Yrityskiinnityksen arvon määrittämisen ja arvon seuraamisen kannalta tällä kohdalla on merkitystä luottosuhteen kestäessä. On huomattava kuitenkin, että tietoja on lähtökohtaisesti pyydettävä. Yrityskiinnityslain esitöissä ei oma-aloitteisen tietojenautovelvollisuuden laiminlyönnistä ehdotettu seuraamuksia. Kuitenkin sen katsottiin mahdollisesti yhdessä muiden salaamistoimien kanssa muodostavan riskin siitä, että vakuusvelallisen tällainen menettely täyttää rikoslaissa säädetyn petoksen tunnusmerkistön.⁵⁰ Vakuudensaajan on tietyissä tilanteissa reagoitava nopeasti tiedon saatuaan ja omaisuuden arvon kehityksen seuraaminen on muutoinkin etujen kannalta todella merkittävää. Reagoimattomuus voi pahimmassa tapauksessa johtaa koko vakuuden menettämiseen.

Velkojien kannalta yrityskiinnitys voi sisältää myös yrityssaneerauksessa ja konkurssissa useita ennalta arvaamattomia riskejä. Velkojien kannalta merkityksellinen on varsinkin velkojien maksusaantijärjestyksestä annetun lain 5 §:n määräykset, joissa säädetään tarkemmin yrityskiinnityksen tuottamasta etuoikeudesta. Sen mukaisesti saatavalle, jonka vakuutena on yrityskiinnitys, jaetaan konkurssissa ennen muita saatavia 50 prosenttia kiinnitetyn omaisuuden arvosta sen jälkeen kuin sitä paremmalla etusijalla olevat saatava on suoritettu. Paremmalla etusijalla ovat esimerkiksi useimmat erillispantit ja tietyt lapsilisään liittyvät suoritukset. Tämä sääntö johtaa siihen, ettei velkoja voi olettaa saavansa yrityskiinnityksen arvosta kuin puolet sillä etusijalla mikä yrityskiinnityksellä on ja loppu osa nähdään tavallisena velkana. Yrityskiinnityksien kohteena voi usein olla huomattaviakin summia mikä saattaa aiheuttaa hyvinkin ikäviä yllätyksiä velkojille erilaisissa maksukyvyttömyysilanteissa. Tätä kysymystä käsitellään tässä työssä myöhemmin etuoikeusjärjestelmän kanssa.

⁵⁰ HE 190/1983 vp, s. 14.

3 YRITYSSANEERAUS JA ETUOIKEUSJÄRJESTELMÄ

3.1. Yrityssaneeraus yleisesti

3.1.1. Lainmukaisen yrityssaneerauksen yleiskuvaus

Yrityssaneerauslain mukaisessa yrityssaneerauksessa pyritään tervehdyttämään taloudellisissa vaikeuksissa olevan velallisen liiketoiminta oikeudellisella saneerausmenettelyllä niin, että muutoin konkurssitilanteessa olevan yhtiön toimintaa pystytään jatkamaan ja velkojien saamia turvaamaan mahdollisimman tehokkaasti, jos yhtiö voidaan katsoa tilapäisistä maksuvaikeuksista huolimatta vielä elinkelpoiseksi. Lakisääteinen yrityssaneeraus on Suomessa tuomioistuimen kautta toteutettava menettely. Yrityssaneerauksessa yritykselle laaditaan erityisessä menettelyssä yhtiölle saneerausohjelma, jota kaikkien osapuolten on noudatettava. Menettelyn tarkoitus on ensisijaisesti järjestää velallisen velat uudestaan niin, että velallinen jatkossa pystyy suoriutumaan velvoitteistaan. Saneerausohjelman on katsottu olevan tarkoitettu velallisyrietyksien ongelmien kokonaisratkaisuksi.⁵¹ Ohjelmassa osapuolet sitoutuvat siinä eriteltyihin toimenpiteisiin. Ohjelmaa laadittaessa mukana ovat kaikki velkojat ja velallinen. Ohjelmassa eriteltyjä suunniteltuja toimenpiteitä tulee sen vahvistamisen jälkeen, jokaisen osapuolen noudattaa, muutoin se saattaa johtaa ja useimmiten johtaakin joko velkajärjestelyn tai koko ohjelman purkautumiseen. Ohjelman purkautuminen tarkoittaa käytännössä lähes aina siirtymistä konkurssimenettelyyn.

Yrityssaneeraus kuuluu insolvenssioikeuden eli maksukyvyttömyysoikeuden alaan. Maksukyvyttömyysoikeudella on tavanomaisesti katsottu olevan kaksi päävaihtoehtoa käytössään. Joko muuttaa tarvittava omaisuus rahaksi tai palauttaa velallisen maksukyky. Näistä on käytetty termejä likvidaatio- ja rehabilitaatiotarkoitus.⁵² Yrityskiinnityksen tarkoitus on toimia rehabilitaatiomenettelynä maksuvaikeuskissa oleville yrityksille, joiden toiminnan on perusteltua syytä olettaa olevan pelastettavissa. Maksukyvyttömyys on myös erotettava velallisen maksuhaluttomuudesta, johon ratkaisu on yleensä ulosottolain mukainen ulosotto.⁵³ Yrityssaneerauksesta säädetään vuonna 1993 voimaan tulleessa laissa yrityksen saneerauksesta. Se muodostaa konkurssilaissa säädetyn konkurssin kanssa suomalaisen elinkeinoelämää

⁵¹ Koulu – Lindfors 2010, s. 118.

⁵² Ks. likvidaatio- ja rehabilitaatiotarkoituksesta tarkemmin, Koulu – Lindfors 2010, s. 29.

⁵³ Ks. Tepora– Kaisto – Hakkola 2009, s. 19.

koskevan insolvenssisääntelyn ytimen.⁵⁴ Konkurssi on näistä kahdesta selkeästi yleisempi vaihtoehto, mutta yrityssaneerauksen suosio on ollut jatkuvassa hienoisessa kasvussa, joskin se on viime vuosina pysynyt lähes samana.⁵⁵

Tässä työssä pääroolissa oleva yrityssaneerauslain mukainen järjestelmä on tärkeää erottaa erinäisistä vapaaehtoisuuteen perustuvista lain ulkopuolella tapahtuvista saneeraustoimenpiteistä, jotka ovat usein kuitenkin erittäin käyttökelpoisia ratkaisuja ja mahdollistavat osapuolille huomattavasti joustavamman menettelyn ensinnäkin laajemman sopimusvapauden takia. Niillä ei ole kansakielessä käytetystä nimestään huolimatta varsinaisesti mitään tekemistä yrityssaneerauslain mukaisen menettelyn kanssa, vaan niillä tarkoitetaan lähinnä osapuolten keskinäisiä sopimuksia yrityksen maksu- tai kilpailukyvyyn palauttamiseksi. Tähän ryhdytään usein juuri heidän kannaltaan raskaan ja turhia kustannuksia aiheuttavan lakisääteisen yrityssaneerauksen vaihtoehtona, tilanteissa, joissa osapuolet pystyvät hyvässä hengessä ja luottamuksessa sopimaan tulevaisuuden toimintatavoista. Niiden avulla pystytään usein saavuttamaan täysin sama tai jopa parempi tulos usein huomattavasti kevyemmällä menettelyllä, jos osapuolet eivät riitaannu keinoista.⁵⁶ Yrityssaneerauslain esitöissä tunnustettiin näiden vapaaehtoisten saneerausmenettelyiden tärkeys ja ne nähtiin jopa toivottavaksi vaihtoehdoksi lakisääteiselle menettelylle.⁵⁷ Vapaaehtoisuuteen perustuvilla saneerausmenettelyillä ei kuitenkaan pystytä pakottamaan ketään saneerattavan yrityksen velkojaa hyväksymään mitään myönnytyksiä. Vaikeaa on saada tällaisille järjestelyille esimerkiksi vakuudellisten velkojien suostumus elleivät kyseiset velkojat suostu tällaiseen menettelyyn. Vakuudellisia etuoikeutettuja velkojia on vaikeaa saada tekemään myönnytyksiä, sillä he tietävät asemansa olevan usein hyvin turvattu. Heillä ei siis luontaisesti usein ole taloudellista intressiä olla edes mukana näissä järjestelyissä. Usein voi olla, että etuoikeusasemassa oleva velkoja vain haluaa nopeasti saamisensa turvattua ja hän ei halua tai osaa katsoa kokonaisuutta, joka yrityssaneerauksessa voitaisiin ottaa käyttöön myös muiden velkojien ja velallisen yritystoiminnan eduksi. Näin ollen he voivat jopa toivoa yhtiön nopeaa konkurssia, jotta omaisuutta voitaisiin realisoida mahdollisimman nopeasti.

Yrityssaneerauslain mukaisella menettelyllä pystytään lain tarjoamien raamien rajoissa vahvistamaan yrityksen tervehdyttämistoimenpiteitä esimerkiksi kaikkien velkojien

⁵⁴ Myös yksityishenkilön velkajärjestely ja ulosotto ovat tärkeitä insolvenssioikeuden osa-alueita, mutta niiden merkitys käsiteltävän kysymyksen kannalta on vähäinen eli niitä ei tulla käsittelemään.

⁵⁵ Suomessa käsiteltiin vuonna 2018 yhteensä 482 yrityssaneerausasiaa loppuun asti. Vuonna 2017 määrä oli 425 ja vuonna 2016 määrä oli 507. SVT, Yrityssaneeraustilastot 2018. Ks. tämän lisäksi myös kohta ”tietoja yrityssaneerausasioista”. TM 2006:5, s. 10-11.

⁵⁶ Ks. aiheesta myös, Koulu 2007, s. 5.

⁵⁷ Ks. HE 182/1992 vp, s. 16 ja ks. myös 152/2006 vp, s. 30.

suostumuksesta huolimatta. Laissa on kuitenkin useita vaatimuksia velkojien enemmistön suostumuksesta useissa tapauksissa. Vastapainoksi velalliselta voidaan vaatia saneerausohjelman noudattamista, sillä uhalla, että ohjelma raukeaa.

Tuomioistuin päättää yrityssaneerausmenettelyn aloittamisesta ja vahvistaa edellytysten täytyttyä pääsääntöisesti selvittäjän laatiman yrityssaneerausohjelmaehdotuksen sisällön. Nämä toimenpiteet eritellään tuomioistuimen vahvistamassa saneerausohjelmassa, jossa määritetään ne toimenpiteet ja suunnitelmat, joita kaikkien osapuolten on noudatettava. Noudattamatta jättäminen johtaa usein ohjelman raukeamiseen ja siten lopulta konkurssiin. Yrityssaneerauksen yksi merkittävä tehtävä on se, että tuomioistuimen päätös saneerausmenettelyn aloittamisesta aikaansaa kaikkia ennen menettelyn alkamista syntyneitä saneerausvelkoja koskevan maksu-, perintä- ja täytäntöönpanokiellon. Näin ollen sillä on laajoja vaikutuksia velkasuhteisiin ja velkojien suojaan menettelyn aikana. Velallisen toimintaa on saneerausmenettelyn aikana myös rajoitettu velkojien suojaksi ja hänen toimintaansa voidaan valoa. Ohjelman sisällön rikkominen taas voi johtaa ohjelman tai velkajärjestelyn purkautumiseen.

3.2.2. Yrityssaneerainsäädännön historia

Suomen yrityssaneerainsäädännön historia alkoi 1990-luvulla, kun haluttiin luoda vaihtoehto yritystoiminnan lopettamiseen tähtäävälle konkurssille.⁵⁸ Suomessa oli samoihin aikoihin käynnissä erityisesti idän kaupan romahtamisesta johtunut lama ja moni yhtiö ajautui täysin aiheetta konkurssiin taloudellisen laman seurauksena. Konkurssien määrä oli korkea ja monelle konkurssiin ajautuneille pienille toimijoille aiheutui kauaskantoisia ja raskaita vaikutuksia.⁵⁹ Konkurssien seurauksista kärsivät usein konkurssiyritysten lisäksi esimerkiksi konkurssiyrityksen lainojen takaajat. Ennen tuomioistuin vetoista yrityssaneerausta moni mahdollisesti elinkelpoinen yritys, joutui konkurssiin koska maksuvaikeuksille ei usein pystytty löytämään järkevää tilanteen vaatimaa nopeaa vastausta ja laki tarjosi varsinkin velkojien suojaksi käytännössä ainoastaan konkurssin tai ulosottomenettelyn. Moni velkoja myös pelkäsi näiden saatavien menetystä ja siten katsoi yrityksen hakemisen konkurssiin kiireelliseksi suojellakseen omaa asemaansa.

⁵⁸ Ks. lain tavoitteet yleisesti, HE 182/1992 vp, s. 15-16.

⁵⁹ Moni tavallinen ihminen kärsii vielä tänä päivänäkin näiden konkurssien seurauksista esimerkiksi siksi, että Suomessa ei ole mahdollista tehdä velallista kaikista veloista vapauttavaa henkilökohtaista konkurssia. vrt. jäännösvelkavastuusta, Koskelo 1994, s. 19-20.

Yrityssaneerauksen lisäksi samaan aikaan Suomeen säädettiin myös laki yksityishenkilöiden velkajärjestelyistä, jonka tarkoitus oli auttaa yksityishenkilöitä selviämään yksityiselämän ylivelkaisuudesta.⁶⁰ Yrityssaneerauslain säätämisen kanssa samaan aikaan korvattiin myös vanha etuoikeusasetus uudistetulla lailla velkojien maksusaantijärjestyksestä. Tämän lain sisältämää etuoikeusjärjestystä käsitellään tässä työssä jäljempänä. Konkurssilakiin tehtiin myös merkittävä kokonaisuudistus vuonna 2004. Konkurssilaki säätelee yrityssaneerauksen sijasta konkurssia, mutta yrityssaneerauslaissa on useita ristiviittauksia siihen, joten sillä on myös osittain merkitystä yrityssaneerauksen käsittelyssä.

Insolvenssilakien uudistustyö, johon uusi yrityssaneeraus siis lopulta liittyi, aloitettiin osaltaan jo 1970 luvun lopulla asettamalla konkurssiasioiden kehittämiskomitea harkitsemaan mahdollista uudistusta, mutta varsinaisiin lainsäädäntötoimiin se johti vasta 1990-luvun alussa.⁶¹ Mallia uudistettuun lakiin haettiin useasta muusta maasta ja niiden vastaavista järjestelyistä. Erityisesti mallia haettiin muista pohjoismaista, kuten Ruotsista ja Yhdysvaltojen vastaavasta Chapter 11 sääntelystä. Yhdysvaltojen Chapter 11 onkin katsottu olevan useiden maiden yrityssaneerauksen tapaisen rehabilitaatiomenettelyn mallina. Se on ollut osiltaan voimassa, jo 1800-luvulta lähtien ja sen kehittymiseen ovat vaikuttaneet vahvasti varsinkin 1930-luvun suuren laman kokemukset.⁶² *Linnan* mukaan tarkkaa mallia Suomen insolvenssilainsäädännölle ei ole otettu suoraan mistään muusta maasta tai järjestelmästä, vaan kysymyksessä on aidosti kansallinen ratkaisu.⁶³

Lainvalmistelu oli ainakin osittain reaktiivista silloin esiintyneisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin ja sitä onkin kritisoitu liian nopeasti valmistelluksi lainsäädäntökokonaisuudeksi. *Koulun* mukaan uudistettua lainsäädäntöä radikalisoivat taloudellinen ahdinko ja yhteiskunnan normaalioloissa tämä kehityskulku olisi vienyt vuosikymmeniä, kun se nyt käytiin läpi hieman yli vuodessa.⁶⁴ *Koskelo* on verrannut tilannetta Saksan vastaaviin uudistuksiin 1970-luvulta lähtien, jolloin uudistuksen eteneminen hallituksen esitykseksi vei hieman vajaat 15 vuotta ja tämän jälkeen vielä muutaman vuoden saada lakiesitys voimassa olevaksi laiksi.⁶⁵

Esitöiden mukaan jo lain valmistelussa esitettiin huolia siitä, että laki ei ollut tarpeeksi kattava ja että sen soveltamisessa tulisi olemaan ongelmia. Suomessa varsinkin elinkeinoelämän puolelta tuli kannanottoja siitä, että uudistus pitäisi saada nopeasti voimaan ja sen puutteita ja

⁶⁰ HE 183/1992 vp, s. 22.

⁶¹ Ks. Koskelo 1994, s. 1-2.

⁶² Ks. Koulun 1998, s. 1-7.

⁶³ Linna Oikeus 2013, s. 99.

⁶⁴ Ks. Koulun 1998, s. 1.

⁶⁵ Ks. Koskelo 1994, s. 1.

virheitä voitaisiin korjata myöhemmin. Moni ehdotuksesta lausunut taho kuvailikin uudistusta monimutkaiseksi ja he toivoivat sen yksinkertaistamista. Pankkiyhdistys oli myös asiaa valmisteltaessa kiinnittänyt erityistä huomiota vakuuksien arvostamisen vaikeuteen.⁶⁶ Varsinaisia konkreettisia ehdotuksia parannuksiksi ei kuitenkaan nähäkseni kukaan lausuntoa antaneista selkeästi esittänyt.

Koulu on kuvannut myös lainsäätämisen ajankohdan laman pahimpana vuotena vaikuttaneen myös lain yleiseen asennoitumiseen. Hänen mukaansa lainsäätäjän suhtautuminen suomalaisten yritysten toimintaedellytyksiin ja pitkän tähtäimen toimintaedellytyksiin oli epäilevä.⁶⁷ Tämä seikka on voinut vaikuttaa myös siihen, minkälaiseksi yritys kiinnityksen arvo on haluttu määrittää. Nähdäkseni lainsäädännön laadun kannalta voisi olla suotavaa, että sitä tarkistettaisiin parempina aikoina vastaamaan talouden keskivertotilaa ja pessimismistä luovuttaisiin lainsäädännön tavoitteiden ja tarkoitusten perustana. Toisaalta voidaan ajatella maksukyvyttömyyslainsäädännön merkityksen korostuvan juuri talouden vaikeina aikoina. *Koulu* ei usko, että lailla oli suuria vaikutuksia laman ratkaisemiseen, mutta katsoo, että kokonaisuutena lain perusratkaisuja on pidetty kohtuullisen onnistuneena ja lain järjestelmää toimivana. Hän tosin myös toteaa, että yrityssaneerauslain vaikutuksia laman ratkaisemisessa koskevaa tutkimustietoa ei ole.⁶⁸

Ennen yrityssaneerauslain säätämistä mahdollisuus tervehdyttää maksuvaikeuksiin joutunut elinkeinonharjoittajan toiminta tai yritys oli hyvin rajattua. Suomessa oli käytössä ennen yrityssaneerauslain säätämistä tähän tarkoitukseen lähinnä *akordi*, jolla velkoja leikattiin osittain. Se säädettiin yrityssaneerauslain tavoin nopeassa valmistelussa 1930-luvulla Yhdysvalloista Suomeen rantautuneen suuren laman seurauksena aiheutuneisiin ongelmiin.⁶⁹ *Koulun* mukaan sen katsottiin myöhempien kokemusten perusteella kuitenkin olevan heikko vaikutuksiltaan ja soveltuvuudeltaan eri tilanteisiin. Akordia voitiin soveltaa vain niihin velkoihin, joiden saamisiin ei ollut pantti- tai etuoikeutta konkurssiin, eli tavallisiin velkasaamisiin. Tämän rajoituksen seurauksena sen käyttö rajoittui etuoikeusjärjestyksessä alhaisen aseman omaaviin velkoihin, joiden järjestelyssä harvoin oli enää suurta mahdollisuutta leikata jako-osuuksia.⁷⁰ Akordi ei siis käytännössä soveltunut ollenkaan yritys kiinnityksen etusijaisiin osuuksiin. Akordiehdotuksen hyväksyminen myös vaati laajan hyväksynnän eri osapuolilta ja oli siksi vaikea vahvistaa. Etuoikeutettuja velkojia oli vaikeaa saada

⁶⁶ Ks. HE 182/1992 vp, s. 59.

⁶⁷ Ks. *Koulu* 2007, s. 10.

⁶⁸ Ks. *Koulu* 2007, s. 10.

⁶⁹ *Koulu* 1998, s. 1.

⁷⁰ HE 182/1992 vp, s. 9 ja ks. myös HE 183/1992 vp, s. 22.

hyväksymään erilaisia myönnytyksiä konkurssin välttämiseksi.⁷¹ Näin ollen käytännön merkittävyyden kannalta yrityksen velkojen järjestäminen perustui merkittävien vakuusvelkojen kannalta pääasiassa vapaaehtoisuuteen.

Yrityssaneerauslakia on uudistettu ja muutettu sen säätämisen jälkeen useaan otteeseen. Suurin uudistus tuli voimaan vuonna 2007. Merkittävin uudistus oli siinä, että saneeraukseen hakeutuvalta yritykseltä vaadittiin tarkempia selvityksiä tervehdyttämiskeinoista. Yrityskiinnitystä koskien merkittävin muutos tässä uudistuksessa oli saneerausvelaksi laskemisen alkuhetken muuttaminen menettelyn alkamisen sijaan saneeraushakemuksen jättämisen hetkeen. Näin ollen hakemuksen vireille tulon jälkeen syntyneitä velkoja ei enää järjestelty yrityssaneerausmenettelyssä.⁷² Yrityskiinnityksen arvostukseen liittyvän kysymyksen kohdalla ei kuitenkaan tullut mitään muutoksia, vaikka sen ongelmat tunnistettiin.⁷³ Tämän lisäksi lakivaliokunnan mietinnössä vuonna 2006 todettiin yrityssaneerustalon aiheuttaneen huolta kilpailun vääristymisestä ja terveidenkin yritysten kannattavuuden alenemisesta. Huolta asiasta herätti varsinkin se, että epäterveitä yrityksiä pidetään liian kauan elossa tai että ne saavat velkojen leikkaamisesta epäreilua etua.⁷⁴

3.1.3. Yrityssaneerustalon tavoitteet ja tarkoitus

Yrityssaneerustalon esitöiden mukaan yrityssaneerustalon säätämisen tarkoitus oli aikaansaada säännöstö, joka parantaa oikeudellisia edellytyksiä taloudellisissa vaikeuksissa olevan mutta pohjimmiltaan elinkelpoisen yrityksen saneeraukselle ja tarpeettomien konkurssien välttämiseksi. Konkursseja haluttiin kuitenkin välttää vain tilanteissa, joissa yrityksen toiminnalle oli liiketaloudelliset edellytykset olemassa.⁷⁵ Tavoite oli, että ohjaamis- ja valikoitumisfunktion kautta liiketoiminnan puolesta elinkelvottomat yritykset hakeutuisivat konkurssiin ja elinkelpoiset yrityssaneeraukseen.⁷⁶ Tarkoitus on ollut yrityssaneerustalon esitöiden mukaisesti välttää pitkällä tähtäimellä turhia konkursseja tilapäisen maksuvaikeustilanteiden takia. Tarkoitus ei ollut pitää epäterveitä yrityksiä elossa.⁷⁷ Lain tarkoitus ei ollut pitkittää tai raskauttaa sellaisten yritysten ajautumista konkurssiin, joiden tilanteen ei voida realistisesti olettaa paranevan. Lain säätämisen jälkeen juuri ongelmaksi on

⁷¹ HE 182/1992 vp, s. 15.

⁷² HE 152/2006 vp, s. 1 ja ks. myös LaVM 22/2006, s. 1.

⁷³ Ks. HE 152/2006 vp, s. 28-29.

⁷⁴ LaVM 22/2006, s. 2-3.

⁷⁵ HE 182/1992 vp, s. 16.

⁷⁶ HE 152/2006 vp, s. 13.

⁷⁷ HE 182/1992 vp, s. 15-16.

katsottu se, että niin moni yrityssaneerausohjelma keskeytyy ja siten käytännössä päättyy alkupisteeseensä eli konkurssiin, jolloin tilanne on paljon huonompi kuin se alkuperäisesti oli.⁷⁸

Esitöiden mukaan lailla ei uskottu olevan kaiken ratkaisevaa merkitystä yritysten pelastamisessa, mutta sillä haluttiin luoda oikeudelliset puitteet, jotka antavat mahdollisuuden etsiä ja toteuttaa sellaisia ratkaisuja vaikeuksiin joutuneen yrityksen ongelmiin, että toiminnan jatkuminen voidaan turvata sikäli kuin se on elinkelpoista tai tehtävissä saneerauksella elinkelpoiseksi.⁷⁹ Monen yrityksen toiminta voi olla itsessään pitkällä tähtäimellä kannattavaa, mutta yritys on syystä tai toisesta joutunut maksuvaikeuksiin esimerkiksi yhden epäonnistuneen liiketoimintaratkaisun takia. Vaikeuksia voi aiheuttaa myös hetkellinen ulkoinen shokki.⁸⁰ Varsinkin tilapäinen huono taloussuhdanne luontaisesti ajaa useat yritykset taloudellisiin vaikeuksiin kuten 1990-luvun laman aikaa tapahtui. Yhden yhtiön konkurssi saattaa myös johtaa konkurssien ketjureaktioon. Sama on ollut huomattavissa vuoden 2008 finanssikriisin jälkeisenä aikana, kun Suomalaisetkin yritykset ajautuivat ongelmiin yhdysvaltalaisen suurpankki Lehman Brothers Holdingssin ajaututtua yllättäen konkurssiin aiheuttaen maailmanlaajuisen taantumana useammaksi vuodeksi vaikuttaen negatiivisesti koko maailman talouteen. Myös toimialan rakenteen muutokset ja kilpailun kiristyminen ovat usein syynä hetkelliseen toiminnan kannattavuuden heikkenemiseen.

Yrityssaneeraukselle voidaan katsoa olevan yleinen yhteiskunnallinen intressi eli, elinkelpoisten yritysten halutaan, jatkavan toimintaansa. Suomen taloudelle on luontaisesti myönteistä, se että täällä on mahdollisimman paljon työllistäviä ja veroja maksavia yrityksiä ja yrittäjiä. Yrityssaneerauksella voidaan myös suojella yrityksen työpaikkoja ja toisaalta yrityksen arvo pysyy toimivana kokonaisuutena huomattavasti suurempana kuin konkurssissa.⁸¹ Kuitenkin yhteiskunnan kannalta on lähes aina loppupeleissä kannattavaa, että pitkällä tähtäimellä selkeästi elinkelvottomat yhtiöt ajetaan nopeasti konkurssiin. Konkurssi kuuluu lopulta perustavanlaatuisesti markkinatalouden toimintaan ja elinkelvottomat yritykset usein aiheuttavat pitkällä ajanjaksolla lähinnä tappioita julkiselle taloudelle. Elinkelvottomien yritysten tekohengittäminen voi johtaa myös kilpailun vääristymiseen markkinoilla.

Tärkeässä roolissa kun tarkastellaan sitä, onko lainsäädäntö käytännön kannalta onnistunut, on se, että kuinka hyvin saneerausohjelmat onnistuvat. Tämä tarkoittaa sekä sitä, että kuinka

⁷⁸ Ks. HE 152/2006 vp, s. 13-14.

⁷⁹ HE 182/1992 vp, s. 16.

⁸⁰ Ks. ulkoisesta shokista tarkemmin, Laakso 2012, s. 100.

⁸¹ Laakson mukaan konkurssi ei sinänsä aina tarkoita yrityksen liiketoiminnan loppumista. Itse yhtiön toiminta loppuu kyllä konkurssilla. Konkurssivelkojien kanssa voidaan tehdä sopimus toiminnan jatkamisesta ja liiketoiminta voidaan myydä eteenpäin toimivana kokonaisuutena myös konkurssissa. Ks. Laakso 2013, s. 21.

usein menettelypäättökseen antamisen jälkeen päästään hyväksytyyn saneerausohjelmaan ja kuinka usein nämä ohjelmat pystytään saattamaan loppuun asti.⁸² Saneerausohjelman epäonnistuttua lopputulos on lähes aina konkurssi.⁸³ Tämän vuoksi keskeytyneistä ohjelmista on lähinnä haittaa sekä ajallisesti, että rahallisesti. Siksi eri elinkeinonharjoittajat pitäisi saada ohjautumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa oikeaan menettelyyn.⁸⁴ Sen vuoksi sen tiedon lisääminen, mikä johtaa yrityssaneerausohjelmien epäonnistumisiin eri tilanteissa on erittäin tärkeää. Lakia olisi kehitettävä tämän tiedon avulla. Varsinkin kun lain voisi katsoa olevan ensimmäinen kattava ja tehokas velkojen saneerauksen mahdollistava laki Suomessa. Nähdäkseni AKordiL mukainen akordi oli liian heikko vaikutuksiltaan.

3.2. Yrityssaneeraus pääpiirteittäin ja saneerausmenettely

3.2.1. Yrityssaneerauksen luonne

Yrityssaneerlauslain 1 § mukaan *taloudellisissa vaikeuksissa olevan velallisen jatkamiskelpoisen yritystoiminnan tervehtyttämiseksi taikka sen edellytysten turvaamiseksi ja velkajärjestelyjen aikaansaamiseksi voidaan ryhtyä yrityssaneerlauslain mukaiseen saneerausmenettelyyn*. Yrityssaneeraus on siis konkurssin vaihtoehto tilanteessa, jossa yritys katsotaan vielä elinkelpoiseksi eli jatkamiskelpoiseksi. Elinkelpoisuuden määrittäminen ei ole kuitenkaan yksinkertaista, sillä tulevaisuutta on vaikeaa ennustaa ja elinkelpoisuus koostuu monista eri tekijöistä.⁸⁵ Viimeaikaisissa tutkimuksissa on todettu, että noin puolet aloitetuista yrityssaneerausmenettelyistä keskeytyy.⁸⁶ Elinkelpoisuuden määrittämisessä tärkeintä on ratkaista se, pystytäänkö toimenpiteellä turvaamaan yrityksen maksuvalmius tulevaisuudessa. Maksuvalmius tarkoittaa yhtiön kykyä vastata tulevaisuudessa sen joka hetki erääntyvistä veloista.⁸⁷ Mikäli se ei tähän pysty se ajetaan lähtökohtaisesti tämän jälkeen konkurssimenettelyyn.

⁸² Ks. vastaavanlaisen tutkimuksen lopputulokset aiheesta. Laakso 2013 s. 132-133.

⁸³ HE 152/2006 vp, s. 13.

⁸⁴ Ks. Valikoituminen yrityssaneeraukseen tai konkurssiin, HE 152/2006 vp, s. 30.

⁸⁵ Koulun mukaan elinkelpoisuuden määrittäminen koostuu nykyään varsinkin aineettomasta varallisuudesta kuten tietotaito, maine ja tunnettisuus, henkilökunnan koulutus ja työskentelymotivaatio tai asiakkaista, joista on vaikea esittää selvitystä. Ks. Koulun 2007, s. 94.

⁸⁶ Laakso 2012, s. 133. ks. myös Laakson loppupäätelmät saneerausmenettelyjen ongelmista.

⁸⁷ Koulun 2007, s. 2. ja vertaa määritelmää maksukyvyttömyyden määritelmään. Maksukyvyttömyys tarkoittaa YrSanL 3 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan sitä, että velallinen muuten kuin tilapäisesti on kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä.

YrSanL 1 §:n 1 momentin toisen virkkeen mukaan tässä menettelyssä voidaan *tuomioistuimen vahvistamalla saneerausohjelmalla määrätä velallisen toimintaa, varallisuutta ja velkoja koskevista toimenpiteistä siten kuin yrityssaneerauslaissa säädetään*. Yrityssaneeraus on Suomessa pelkkää velkajärjestelyä huomattavasti laajempi menettely. Yrityssaneerauksen kohteena on koko yritys ja siinä voidaan tehdä laajoja ja perustavanlaatuisia päätöksiä yrityksen toiminnasta. *Laakson* mukaan terveyttämisen- ja kehittämistoimenpiteitä voivat olla esimerkiksi muutoksen yrityksen omistussuhteissa, rahoituksessa, pääomarakenteessa, varojenhallinnassa tai yrityksen organisaatiossa. Tarpeen mukaan joissain tilanteissa on mahdollista jopa muuttaa yhtiön henkilöstöä, johtoa tai toimialaa. Yrityssaneerauksen tapa ja keinot riippuvat hyvin pitkälti tapauskohtaisista erityispiirteistä.⁸⁸ Joskus saneerauksessa selvitetään kevyemmällä menettelyllä eli pelkillä velkajärjestelytoimenpiteillä ja taa toisinaan voidaan sen lisäksi tarvita raskaampia saneeraustoimenpiteitä, kuten liiketoiminnan uudelleenorganisointia.⁸⁹

YrSanL 2 § mukaan saneerausmenettelyn kohteena voi olla *yksityinen elinkeinonharjoittaja, avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö, osakeyhtiö, osuuskunta, asunto-osakeyhtiö tai taloudellista toimintaa harjoittava yhdistys tai säätiö*. Kohteena voi olla myös ammatin taikka maatilatalouden tai kalastuksen harjoittaja. Esitöiden mukaan lain avulla on haluttu mahdollistaa mahdollisimman kattava mahdollisuus saneerata eri elinkeinonharjoittajia ja yhtiötä.⁹⁰ Menettelyn ulkopuolelle on jätetty esimerkiksi luottolaitokset, vakuutusyhtiöt, eläkelaitokset ja selvitystilassa olevat yhtiöt, osuuskunnat ja säätiöt. Talletuspankin ja kriisihallintoon asetetut sijoitus- ja luottolaitokset on myös rajattu soveltamisen ulkopuolelle.

3.2.2. Menettelyn hakeminen ja suhde konkurssiin

Yrityssaneerausmenettelyn aloittamisesta voi YrSanL 5 § mukaan tehdä hakemuksen tuomioistuimelle, joko *velallinen itse, velkoja tai useampi velkoja yhdessä, joiden saatava ei ole perusteeltaan tai oleellisilta osiltaan määrällisesti epäselvä*. Tämän lisäksi hakemuksen voi tehdä niin sanottu todennäköinen velkoja. Todennäköisellä velkojalla tarkoitetaan 3 kohdan mukaan sellaista *henkilöä, jolle velallisen maksukyvyttömyys muun seikan kuin osakkuuden vuoksi todennäköisesti tulisi aiheuttamaan saamisoikeuteen perustuvia taloudellisia menetyksiä*. Saneerausasia tulee vireille hakemuksella, mutta se ei aina johda myöhemmin

⁸⁸ Ks. Koskelo 1994, s. 13-14.

⁸⁹ Ks. yrityssaneerauksen keinovalikoimasta tarkemmin, Laakso 2013, s. 5-7.

⁹⁰ HE 182/1992 vp, s. 19.

käsiteltävään saneerausmenettelyn käynnistymiseen. Tuomioistuin tekee siitä lopullisen päätöksen aloittamisharkinnan jälkeen.

Tuomioistuin voi hakemusasian vireille tulon ajankohtana myös päättää YrSanL 22 §:n mukaisista väliaikaisista kielloista, jos tuomioistuin katsoo sen aiheelliseksi ja sitä siihen oikeutettu vaatii. Näiden kieltojen vaatimista kannattaa harkita varsinkin velkojan, joka pelkää, että velallinen tulee menettelemään tavalla, joka vaarantaa hänen saatavansa. Saneerausmenettelyn vireille tulolla ei ole vielä merkittäviä oikeusvaikutuksia, mahdollisten tulevien saneerausvelkojen määrittämistä lukuun ottamatta. Tätä aikaa on kutsuttu ns. välitilaksi, johon on liittynyt käytännössä useita ongelmia varsinkin velkojansuojan kannalta.⁹¹ Näillä väliaikasilla kielloilla on mahdollista määrätä perintä-, maksu- tai täytäntöönpanokieltoja tarpeen mukaan. Näin velallisyrittys voidaan määrätä esimerkiksi ulosottokieltoon tai velkojen maksukieltoon. Näitä rajoituksia käsitellään tässä tutkielmassa, myöhemmin saneerausmenettelyn oikeusvaikutusten yhteydessä. Jos saneeraushakemus hylätään nämä väliaikaiset kiellot raukeavat.

Saneeraushakemus joskus myös tehdä konkurssihakemuksen vireillä ollessa. YrSanL 24 § 1 momentin mukaan konkurssihakemusta ei saa ratkaista ennen kuin päätös saneerausmenettelyn aloittamisesta on tehty. Sama koskee myös vastavuoroisesti tilannetta, jossa saneeraushakemus on vireillä konkurssia haettaessa. Jos saneerausmenettely aloitetaan, konkurssihakemus raukeaa saneerausohjelman tultua vahvistetuksi. Jos saneerausmenettely keskeytetään, konkurssihakemuksen käsittelyä jatketaan.

3.2.3. Saneerausmenettelyn aloittamisen edellytykset, esteet ja keskeyttämisperusteet

Tuomioistuin harkitsee ja tutkii ennen saneerausmenettelypäätöksen tekemistä yrityksen edellytykset ja esteellisyydet. Erityinen painoarvo on saneerausmenettelyn esteillä. Saneerausmenettelyn edellytyksistä eli aloittamisperusteesta todistustaakka on hylkäämisen uhalla saneerauksen hakijalla. Tuomioistuin tutkii esteet viran puolesta.⁹² Myös velkojille on varattava tilaisuus lausua hakemuksesta ennen päätöksen tekemistä. Tuomioistuin pystyy tällä keinolla myös hankkimaan lisää tietoa hakemuksen kohteena olevasta yrityksestä. Velkojat voivat tuoda esiin seikkoja, jotka olisivat mahdollisesti este yrityssaneeraukseen ryhtymiselle.

⁹¹ Ks. välitilan ongelmista tarkemmin, Uoti 2005, s. 882-883 ja ks. myös Koulu 2007, s. 55.

⁹² Ks. Koulu 2007, s. 75.

Toisaalta kuulemisella voidaan parantaa saneerausmenettelyn onnistumisen mahdollisuuksia, kun heti saadaan kattavammat ja monipuolisemmat tiedot.

Saneerausmenettelylle on yrityssaneerauslaissa asetettu kolme vaihtoehtoista edellytystä. YrSanL 6 §:n ensimmäisen kohdan mukaan saneerausmenettely voidaan aloittaa, *jos vähintään kaksi velkojaa, joiden yhteenlasketut saatavat edustavat vähintään viidennestä velallisen tunnetuista veloista ja jotka eivät ole takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain 3 §:ssä tarkoitettuja velallisen läheisiä, tekevät velallisen kanssa yhdessä hakemuksen tai ilmoittavat puoltavansa velallisen hakemusta.* Toisen kohdan mukaan se on myös mahdollista, jos *velallista uhkaa maksukyvyttömyys tai velallinen on jo maksukyvytön.* Pykälän kolmannen momentin mukaan *uhkaavan maksukyvyttömyyden tilanteissa* menettelyn aloittamiseen vaaditaan lisäksi, että *tarpeen hakijan huomattavan taloudellisen edun turvaamiseksi tai sen vaarantumisen torjumiseksi.*⁹³ Saneerausmenettely ei voi alkaa Suomessa tuomioistuimen aloitteesta vaan sitä on haettava joko velkojan tai velallisen toimesta.

Yrityssaneerausmenettelyn esteistä ja keskeyttämisperusteista säädetään YrSanL 7 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan velallinen ei saa olla maksukyvytön siten, että sitä ei voida saneerausohjelmalla poistaa tai että sen uusiutumista voitaisiin torjua vain lyhytaikaisesti. Velallisen on myös kyettävä selviytymään saneerausmenettelyn kustannuksista tai jonkun muun on otettava ne vastattavaksi. Velallisen on myös kyettävä vastaamaan saneerausmenettelyn alkamisen jälkeen syntyvistä veloista. Menettelyn aloittaminen voi myös estyä, jos on perusteltua syytä olettaa, että menettelyn pääasiallisena tarkoituksena on estää velkojan perintätoimet tai loukata jonkun muun velkojan tai velallisen oikeutta.⁹⁴ Saneerausohjelmaehdotuksen aikaansaamiselle tulee myös olla perusteltua aihetta olettaa olevan edellytykset. Velallisen kirjanpito ei myöskään saa olla oleellisesti puutteellinen tai virheellinen. Sen tulee ainakin olla mahdollista saattaa vaikeuksista riittävän hyvään kuntoon.

Pykälän toisessa momentissa säädetään tilanteista, jossa velallisen syyllistyminen eräisiin rikoslain mukaisiin rikoksiin kuten erilaisiin velallisen rikoksiin tai kirjanpitorikoksiin. Myös syytteen nostaminen tai jopa perusteltu syy epäillä, että tallainen rikos on tapahtunut riittää esteeksi. Liiketoimintakiellon rikkominen saneerausmenettelyn kohteessa olevassa toiminnassa on myös este menettelylle. Lisäksi joidenkin velallisen toiminnassa toimivien osapuolten

⁹³ Uhkaavan maksukyvyttömyyden toteaminen on lain esitöiden mukaan liiketaloudellinen kysymys, joka edellyttää tämän alan asiantuntemusta. Yleensä tästä haetaan kauppakamarijärjestön hyväksymän tilintarkastajan lausunto velallisen taloudellisesta tilasta, josta asiantila ilmenee. ks. HE 182/1992 vp, s. 62.

⁹⁴ Tämän voisi nähdäkseni kytkeä läheisesti oikeudessa tunnettuun oikeuden väärinkäytön kiellon avulla, jonka mukaan omaa henkilö ei voi käyttää omaa oikeuttaan pääasiallisena tarkoituksenaan lähinnä loukata toisen oikeutta.

syyllystyminen tai perusteltu syy epäillä osallistumista toimintaan, josta voidaan määrätä liiketoimintakielto. Näissä tilanteissa olisi usein vaikeaa hyödyntää yrityssaneerausta, koska esimerkiksi liiketoimintakielto estää toiminnan tulevaisuudessa ja ainakin merkittävien talousrikosten yhteydessä voi luotto velalliseen olla niukalla.

3.2.4. Saneerausmenettelyn oikeusvaikutukset

Saneerausmenettelyn alkamisella on monia oikeusvaikutuksia, jotka vaikuttavat sekä velallisen asemaan, että velkojen asemaan virallisen tuomioistuimen aloittaman menettelyn aikana. Onnistuneen saneerausohjelman aikaansaamiseksi tarvitaan sitä, että menettelyn aikana velallisyriitykseen kohdistuvat vaatimukset on estettävä, jolloin syntyy ns. rauhoitusaika.⁹⁵ *Koulun* mukaan rauhoitusajan tarkoitus on ensinnäkin rajoittaa yritysomaisuuden koskevia määräämistöimiä ja sen lisäksi se antaa velallisyriitykselle suojaa velkojia vastaan.⁹⁶ Tuomioistuimen on asetettava rauhoitusaikaan kuuluvat rajoitukset kokonaisuutena eli se ei voi jättää tiettyjä elementtejä siitä ulos. YrSanL 22 §:n mukaisten väliaikaisten toimien kohdalla tämä on kuitenkin mahdollista.⁹⁷

Pääsääntö YrSanL 15 §:n mukaan on se, että *saneerausmenettelyn alkaminen ei vaikuta velallisen jo tekemiin sitoumuksiin*. Pykälässä on kuitenkin viittaus siihen, että laissa on tästä säännöstä poikkeuksia ja rajoituksia. Näitä onkin lueteltu lukuisia ja osa rajoituksista on todella merkittäviä. Ensimmäinen merkittävä rajoitus on *maksu- ja vakuudenasettamiskielto*, joka on varsinkin yritys kiinnityksen haltijan kannalta tärkeä. YrSanL 17 §:n mukaan *menettelyn alettua velallinen ei saa maksaa saneerausvelkaa eikä asettaa siitä vakuutta*. Säännöstä on useita poikkeuksia YrSanL 18:ssä. Poikkeuksia ovat esimerkiksi erilaiset työntekijöiden palkkaan liittyvät maksut, elatusavut sekä määrältään ja merkitykseltään vähäiset saatavat. Tätä kieltoa vastoin tehdyt suoritukset on palautettava. Panttaus tai vakuuden asettamistoimi on myös pääsääntöisesti tehoton, ellei kyse ole laissa mainituista erityisistä poikkeustapauksista juoksevia velkakirjoja tai arvopapereita taikka arvo-osuuksia koskien.

Perintäkiellolla on myös merkittävä vaikutus. YrSanL 19 §:n mukaan *menettelyn alettua velalliseen ei saa kohdistaa toimenpiteitä maksukiellon piiriin kuuluvan saneerausvelan perimiseksi tai sen suorittamisen turvaamiseksi. Jo aloitettuja toimenpiteitä ei saa jatkaa*. Tuomioistuin voi kuitenkin myöntää vakuusvelkojalle YrSanL 20 §:n mukaisesti tietyin ehdoin

⁹⁵ Ks. Koulun 2007, s. 167

⁹⁶ Koulun 2007, s. 167.

⁹⁷ Ks. Koulun 2007, s. 168.

periä vakuuskohteen oikeutan olevaa omaisuutta tämän kiellon estämättä. Menettelyn alkaminen kieltää myös maksuviivästysten kertymisen saneerausvelalle. Tämä koskee erityisesti viivästyskorkoa. Poikkeuksena tästä on vakuusvelkojan oikeus saada maksu velan ehtojen mukaisista, hakemuksen vireille tulon jälkeen erääntyvistä koroista ja muista vastaavista luottokustannuksista. Viimeinen merkittävä rajoitus on *ulosoton ja muiden täytäntöönpanotoimenpiteiden kieltö*. YrSanL 21 § mukaan *menettelyn alettua velallisen omaisuutta ei saa ulosmitata maksukiellon piiriin kuuluvasta saneerausvelasta. Kiellon vastainen ulosmittaus on tehoton*. Ulosmittaushakemuksen käsittelyt ja toimitettujen ulosmittausten toimeenpanot keskeytetään ja varoja voidaan palauttaa tietyin edellytyksin ulosottomieheltä selvittäjälle.

Velallisen omaisuuden vallintaa ja toimintaa on myös rajoitettu toiminnan aikana. Rajoitukset ovat tärkeitä myös yrityskiinnityksen haltijan kannalta, koska ne rajoittavat monia toimia joilla velallinen voisi mahdollisesti laajasti vähentää omaisuuttaan. YrSanL 29 §:n mukaisen pääsäännön mukaan *velallisella säilyy menettelyn alkamisen jälkeenkin valta määrätä omaisuudestaan ja toiminnastaan*. Tähän on kuitenkin laissa asetettu useita rajoitteita. Pykälän toisen momentin mukaan *velallinen ei saa ilman selvittäjän suostumusta,*

- 1) tehdä uutta velkaa, ellei kysymyksessä ole velallisen tavanomaiseen toimintaan liittyvä velka, joka ei määrältään tai ehdoiltaan ole epätavallinen;*
- 2) luovuttaa yritystä tai sen osaa eikä myöskään käyttö- tai rahoitusomaisuutta taikka immateriaali- tai muita toiminnan kannalta tarpeellisia oikeuksia;*
- 3) myöntää käyttö- tai muuta oikeutta 2 kohdassa tarkoitettuun omaisuuteen, jollei kysymyksessä ole velallisen tavanomaiseen toimintaan liittyvä toimi;*
- 4) luovuttaa vaihto-omaisuutta muuten kuin tavanomaisin ehdoin osana tavanomaista toimintaa;*
- 5) irtisanoa toiminnan tai sen jatkamisedellytysten kannalta tarpeellisia sopimuksia;*
- 6) asettaa vakuutta tai antaa muuta vastuusitoumusta toisen velasta, jollei kysymyksessä ole velallisen tavanomaiseen toimintaan liittyvä toimi, joka ei ole merkitykseltään tai riskiltään epätavallinen;*
- 7) ryhtyä muuhun toimeen, joka velallisen toiminnan laajuus ja laatu huomioon ottaen on epätavallinen tai laajakantoinen; eikä myöskään*
- 8) luovuttaa omaisuuttaan konkurssiin*

Lainkohdan toisen momentin mukaan tätä 1 momentin luetteloa, lukuun ottamatta kohtaa 8, vastoin tehty oikeustoimi on tehoton, ellei toinen osapuoli ole perustellusti vilpittömässä

mielessä.⁹⁸ Hallituksen esityksen mukaan vilpittömän mielen suoja jää kuitenkin todella rajoitetuksi.⁹⁹ YrSanL 30 § määrittää myös useita erityisiä rajoitteita velallisen oikeustoimiin, joita voidaan velallisen tai selvittäjän vaatimuksesta asettaa, jos on olemassa vaara siitä, että velallinen menettelee velkojan etua vahingoittavalla tai vaarantavalla tavalla.

3.2.5. Selvittäjän asema ja tehtävät yrityssaneerauksessa sekä velkojatoimikunta

Tuomioistuimen on lakisääteisen saneerausmenettelyn aluksi pääsääntöisesti määrättävä selvittäjä. Selvittäjiä voidaan määrätä myös useampia, jos se on tarpeen tilanteen laajuuden, velkojien suojan tai asiantuntemuksen tarpeen takia.¹⁰⁰ Yksityisen elinkeinonharjoittajan kohdalla usein riittää yksi selvittäjä, mutta esimerkiksi suuremman monialayrityksen velkoja selvitellessä useimmiten tarvitaan useampi selvittäjä ihan jo selvityksien tekemiseen liittyvän työmääränkin takia. Velkojat voivat myös esittää tuomioistuimelle selvittäjäksi tiettyä henkilöä. Loppukädessä selvittäjien määrän ja henkilöt valitsee tuomioistuin lainmukaisten edellytysten ja sen oman lakiin perustuvan harkinnan mukaan.¹⁰¹ Selvittäjien suurempi määrä luontaisesti voi lisätä kustannuksia ja siten olla osapuolille ja menettelyn tarkoitukselle haitallista varsinkin pienemmissä tapauksissa. Toisaalta se voi lyhentää selvittämiseen kuluvaan aikaa ja lisätä selvityksen laatua, jolloin se on hyvin perusteltua.

Selvittäjän tehtävistä säädetään YrSanL 8 §:ssä. Selvittäjän tärkein tehtävä on usein saneerausohjelmaehdotuksen laatiminen. YrSanL 40 §:n 3 momentin mukaisesti selvittäjän lisäksi useilla muilla osallisilla, kuten velallisella ja tietyt edellytykset täyttävillä velkojilla, on oikeus laatia oma saneerausohjelmaehdotuksensa, jonka tuomioistuin voisi lopulta poikkeuksellisesti valita. Selvittäjän laatiman ohjelmaehdotus valita on kuitenkin vahva pääsääntö. Selvittäjä myös valvoo yrityksen toimintaa menettelyn aikana. Saneerausmenettelyn alkamisesta on yleensä julkaistava kuulutus. Näin eri velkojat saavat mahdollisuuden tulla valvomaan velkojaan. Tämä on tarpeellista varsinkin, jos kyseessä on vakuudeton velkoja, jolla ei ole separatistin asemaa.¹⁰² Yrityskiinnityksen haltijalla ei ole separatistin asemaa. Selvittäjän tulee toimia myös jatkuvassa yhteistoiminnassa velallisen ja velkojien kanssa, ainakin siltä osin,

⁹⁸ Toisin sanoen hän ei tiennyt, eikä hänen olisi pitänytkaan tietää, että velallisella ei ollut oikeutta tehdä kyseistä oikeustoimintaa.

⁹⁹ HE 182/1992 vp, s. 82.

¹⁰⁰ HE 182/1992 vp, s. 35.

¹⁰¹ Ks. HE 182/1992 vp, s. 18.

¹⁰² Ks. yrityskiinnityksen haltijan tarpeesta valvoa saatavaansa, Tuominen 2001, s. 86-87.

kun se edistää saneerausohjelman toteutumista. Huolimattomasti hoidettu työ voi aiheuttaa selvittäjälle myös korvausvelvollisuuden YrSanL 94 §:n mukaisesti.

Saneerausohjelmassa selvittäjä määrittää myös velallisen omaisuuden arvon. Tähän kuuluu myös vakuusvelkojen piirin määrittäminen. Yrityskiinnityksen alaisen omaisuuden arvo siis määritetään käytännössä lähes aina selvittäjän toimesta. Hän voi käyttää tässä kohdin apunaan asiantuntijoita, mutta se tietysti voi lisätä tarpeettomasti kuluja. Selvittäjän tehtävä kestää saneerausmenettelyn lakkaamiseen saakka ja sen jälkeenkin siinä laajuudessa kuin on tarpeen menettelyn lakkaamiseen liittyvien tiedoksiantojen ja ilmoitusten tekemiseksi.

Saneerausmenettely on YrSanL 90 §:n mukaan mahdollista aloittaa myös ilman määrättyä selvittäjää, jos kukaan ei ole tehnyt esitystä selvittäjän määräämisestä tai muuten vaatinut sitä. Selvittäjän määräämättä jättäminen on kuitenkin harvinaista¹⁰³ Kun hakemuksen on tehnyt velkoja, selvittäjä voidaan jättää määräämättä, jos velallisen tunnetuille velkojille ennen menettelyn aloittamista koskevan päätöksen tekemistä varataan tilaisuus määrääjassa antaa asiassa kirjallinen lausuma eikä kukaan vaadi selvittäjän määräämistä. Menettelyn alettua selvittäjä voidaan määrätä velkojan tai velallisen vaatimuksesta. Tuomioistuimien voi määrätä selvittäjän, vaikka sitä ei olisi vaadittu, jos se erityisestä syystä katsotaan tarpeelliseksi. Tuomioistuimien voi myös erityisestä syytä katsoa tarpeelliseksi, että selvittäjää ei aseteta.

Jos velkojia tai velkojaryhmiä on useita, voidaan heitä edustamaan asettaa YrSanL 10 §:n mukaisesti velkojatoimikunta. Sen asettaminen ei ole pakollista, mutta se on yleistä useiden ja eriarvoisten velkojien sitä vaatiessa. Asettaminen on tuomioistuimen tehtävä. Tuomioistuimien voi asettaa myös väliaikaisen selvittäjän tietyissä tilanteissa. Velkojatoimikunta voidaan asettaa menettelyn aloittamisesta päätettäessä tai myöhemmin. Velkojatoimikunta sekä edustaa eri velkojaryhmiä, että avustaa selvittäjää työssään sekä valvoo selvittäjän toimintaa muiden velkojien puolesta. Tärkein tehtävä on avustaa selvittäjää saneerausohjelman laatimisessa. Velkojatoimikuntaa ei kuitenkaan pysty suoraan vaikuttamaan selvittäjän tekemiin päätöksiin.¹⁰⁴ Yrityskiinnityksen velkansa vakuutena omaavan velkojan kannattaa pyytää velkojatoimikunnan asettamista, jos hän epäilee asemansa olevan uhattuna. Velkojatoimikunta luontaisesti lisää yrityssaneerauksen kuluja, joten sen asettaminen ei usein ole suotavaa, ellei velkojien oikeussuojan kannalta tarpeellista syytä sille ole.

¹⁰³ *Koulun* mukaan selvittäjä kuitenkin määrätään lähes aina ja velkojatoimikunnan asettamisen mahdollisuutta hyödynnetään todella harvoin. Ks. Koulun 2007, s. 33.

¹⁰⁴ Ks. myös Pinomaa tarkempi kuvaus velkojatoimikunnan tehtävistä. Pinomaa 2009, s. 82-85.

3.3. Saneerausohjelmaehdotus

3.3.1. Saneerausohjelmaehdotus yleisesti

Saneerausohjelmaehdotus luo perustan yrityssaneeraukselle. Saneerausohjelmaehdotus on aina ensisijaisesti tuomioistuimen määräämän selvittäjän tehtävä. YrSanL 40 §:n kolmannen momentin mukaan tämän ohjelmaehdotuksen ovat oikeutettuja laatimaan myös velallinen ja se, joka on henkilökohtaisesti vastuussa kyseisistä veloista, kuten takaaja. Myös velkojat ovat YrSanL 40 §:ssä eriteltyjen edellytysten täytyttyä oikeutettuja tämän ohjelman tekemään. Selvittäjän on laadittava saneerausohjelmaehdotus ja toimitettava sen tuomioistuimelle sen asettamassa ajassa, joka ei saa olla ilman erityistä syytä neljää kuukautta pidempi. Tämä tarkoittaa luontaisesti isompia käsittelytapauksia, joissa selvittäminen kestää suuren työmäärän takia pidempään.

Saneerausohjelman tulee sisältää YrSanL 41 §:n mukaiset selvitykset ja YrSanL 42 §:n mukaiset toimenpiteet ja järjestelyt. Saneerausohjelmaehdotukseen on laadittava selvitys velallisen taloudelliseen asemaan ja muutoin saneeraukseen vaikuttavista seikoista. Eriteltyjä selvityksiä tarvitaan monista eri seikoista, joista on pykälässä pitkä lista. Erityisesti yritysikiinnityksen kannalta tärkeää on, että ohjelmaan tulee selvitys velallisen varoista, veloista ja muista sitoumuksista sekä velkojen vakuuksista. Nämä vaikuttavat erityisesti yritysikiinnityksen haltijan etuoikeusasemaan.

Ohjelmasta tulee myös käydä ilmi saneeraustoimenpiteet ja se, kuinka ohjelma vaikuttaa velkojien oikeuksiin. Tämän selvityksen laajuus riippuu luonnollisesti yrityksen koosta, rakenteesta ja vieraan pääoman määrästä. Saneerausohjelmaehdotuksesta tulee ilmetä myös ehdotus velkojien jakamisesta ryhmiin, ellei ohjelmaa vahvisteta kaikkien velkojien suostumuksella. Lain esitöiden mukaan ohjelmaehdotukseen voidaan myös sisällyttää sellaisia velalliselta vaadittavia järjestelyjä, toimenpiteitä tai päätöksiä, joiden toteutuminen halutaan asettaa edellytykseksi ohjelman vahvistamiselle. Tyypillisesti kysymys voi olla velallisyhtiön sisäistä päätöksentekoa edellyttävistä toimista.¹⁰⁵ Esitöiden mukaan saneerausohjelman vaatimia liiketaloudellisia toimenpiteitä ei haluttu määritellä laissa vaan sen tarkoitus oli säädellä oikeudelliset vaatimukset, jotka saneerausohjelman tulee täyttää asianosaisten oikeussuojan turvaamiseksi.¹⁰⁶ Saneerausohjelmaa laadittaessa on myös YrSanL 43 §:n mukaan otettava huomioon hakemuksen vireille tulon jälkeen syntyneiden velkojien asema.

¹⁰⁵ HE 182/1992 vp, s. 39.

¹⁰⁶ HE 182/1992 vp, s. 2.

Näiden velkojen tulee tulla maksetuksi vakuusvelkojen jälkeen, mutta ennen muita velkoja, kuten YrSanL 45 § säädetään.

3.3.2. Saneerausohjelman vahvistaminen

Lopullisen saneerausohjelman vahvistaa aina tuomioistuin. YrSanL 49 §:n mukaan tuomioistuimen on vahvistettava ehdotus saneerausohjelmaksi, jos vahvistamiselle on olemassa edellytykset, jotka luetellaan pykälässä. Tuomioistuin siis voi harkita saneerausohjelman vahvistamista näissä rajoissa eli se voi muista syistä vahvistaa tai olla vahvistamatta ohjelmaehdotusta. Saneerausohjelmaan sisältyy myös myöhemmin tarkistettava yritysikiinnitetyn omaisuuden arvostus, joten ohjelman vahvistamista on hyvä käsitellä tässä yhteydessä.

YrSanL 50 §:n mukaan ohjelma voidaan ensinnäkin vahvistaa *kaikkien tunnettujen velkojen suostumuksella*. Jos kaikki velkojat eivät ole yksimielisiä saneerausohjelman vahvistamisesta, siitä joudutaan äänestämään. YrSanL 51 § määrittää vahvistamisen ryhmäenemmistöjen suostumuksella. Saneerausohjelman vahvistamiseksi tällä keinolla edellyttää, että saneerausohjelma saa YrSanL 52 §:n mukaisen enemmistön kaikista velkojaryhmistä. YrSanL 54 §:n mukaisesti saneerausohjelma on mahdollista vahvistaa myös ilman kaikkien ryhmäenemmistöjen suostumusta rajoitetuissa tapauksissa. Ohjelmasta äänestettäessä velkojat jaetaan ryhmiin saatavan laadun mukaan. YrSanL 51 §:n 3 momentin mukaan *velkojat on jaettava ryhmiin seuraavasti*:

- 1) vakuusvelkojat;
- 2) velkojat, joilla on vakuutena yritysikiinnitys;
- 3) muut kuin vakuusvelkojat niin, että näistä oman ryhmänsä muodostavat velkojat, joiden saatavat voidaan periä ilman tuomiota tai päätöstä niin kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottoimin annetussa laissa (367/1961) säädetään;
- 4) velkojat, joiden saatavat ovat velkojien maksunsaantijärjestyksestä annetun lain 6 §:n mukaan viimeksi suoritettavia, omiin ryhmiinsä saatavien keskinäisen järjestyksen mukaan.¹⁰⁷

Vahvistamisen esteet on lueteltu YrSanL 53 §:ssä. Ensimmäinen näistä on, jos ohjelman sisältö loukkaa velallisen, velallisyrittäjän yhtiömiehen tai osakkeenomistajan taikka sivullisen oikeutta tai oikeutettua etua, tai on tämän kannalta kohtuuton tai ohjelman hyväksymistä

¹⁰⁷ Tämä ryhmiin jako on hyvin lähellä VMJL:n määrittämää velkojen etuoikeusjärjestystä. Ks. tämän työn aihetta koskeva käsittely jaksossa 3.5. s. 41.

vastaan äänestänyt muu velkoja saattaa todennäköiseksi, että hänelle ohjelman mukaan tuleva suoritus olisi arvoltaan pienempi kuin mitä hän saisi velallisen konkurssissa. Viimeinen mainittu este on, että ohjelmaan sisältyy velallisyriityksen, sen liiketoiminnan tai varallisuuden taikka näiden osan luovutus toiminnallisena kokonaisuutena ja ohjelman hyväksymistä vastaan äänestänyt velkoja saattaa todennäköiseksi, että ohjelman mukainen luovutus johtaa tulokseen, joka on taloudellisesti epäedullisempi kuin mitä voitaisiin saavuttaa muulla tavoin.

Tuomioistuimen on YrSanL76 §:n toisen momentin mukaan lopullisen ohjelmaehdotuksen saatuaan päätettävä, miten velkojat on jaettava ryhmiin ja mitkä ryhmät ovat äänivaltaisia. Ennen saneerausohjelman vahvistamista tuomioistuimessa, velkojien tulisi saada perehtyä ohjelmaehdotuksiin ja saada tilaisuus lausua niistä.¹⁰⁸ Tässä kohtaa osapuolen tulisi ilmaista oma kantansa myös yrityskiinnityksen arvostuksen lopputulokseen. YrSanL 56 §:n mukaan saneerausohjelmaksi voidaan vahvistaa myös kilpaileva saneerausohjelmaehdotus, jos sille on tarvittava kannatus.¹⁰⁹

3.4. Tuomioistuimen vahvistamana yrityssaneerausohjelma

3.4.1. Yrityssaneerausohjelman oikeusvaikutukset

Tuomioistuimen vahvistama saneerausohjelman sisältö määrää saneerausvelkojen ja muiden ohjelmassa säänneltyjen oikeussuhteiden ehdot. Ohjelma koskee kaikkia saneerattavan saneerausvelkojia, joten myös saneerausohjelmaehdotusta vastaan äänestäneet velkojat joutuvat noudattamaan sitä.¹¹⁰ Saneerausvelkaan liittyvä ulosmittaus ja muut täytäntöönpanotoimet raukeavat myös ohjelman vahvistamisen tullessa lainvoimaiseksi. Näin ollen valitusajan päättymisen odottamisella voi olla merkitystä.

YrSanL 77 §:n 2 momentin mukaan selvittäjän on annettava saneerausohjelman vahvistamisesta ja määrättyä ohjelman seuranta koskevista asioista annettava päätös tiedoksi asiaan osallisille. YrSanL 77 §:n 3 momentin mukaan itse saneerausohjelmaa on noudatettava, vaikka se ei olisi vielä lainvoimainen, ellei korkeampi valitusasiaa käsittelevä tuomioistuin, jossa asia on vireillä, muuta määrää. YrSanL 60 §:n mukaan vahvistettuun saneerausohjelmaan

¹⁰⁸ HE 182/1992 vp, s. 2.

¹⁰⁹ *Koulun* mukaan yrityssaneeraus käytännössä on yleisesti omaksuttu käsitys siitä, että velkojan on saatava ohjelmasta edes kymmenen prosenttia alkuperäisen saatavan määrästä, että hän olisi valmis edes harkitsemaan hyväksymistä edes tilanteessa, jossa se olisi hänelle konkurssia parempi vaihtoehto. Koulun 2007, s. 212.

¹¹⁰ Ks. Pinomaa 2009, s. 181.

sisältyvän maksuohjelman mukainen suoritusvelvollisuus voidaan, jos se on laiminlyöty, panna täytäntöön niin kuin suoritukseen velvoittava tuomio. Näin ollen se toimii esimerkiksi ulosottoperusteena.

Ohjelman vahvistamisen jälkeen itse myös yrityssaneerausmenettely päättyy. Myös menettelyn aikaiset kiellot raukeavat. Tämän jälkeen alkaa saneerausohjelman toteutus. Saneerausohjelmassa määritetään voimassa olevat saneerausvelat.¹¹¹ Esimerkiksi yritysikiinnitykseen ei enää tämän jälkeen voi vedota saneerausvelkana. Tuntemattomat saneerausvelat lakkaavat tämän vahvistamisen myötä YrSanL 57 §:n 1 momentin mukaisesti, ellei saneerauslaista muuta johdu tai ohjelmassa ole määräystä niiden voimassa pysymisestä. Tämän vuoksi on erityisen tärkeää, että kaikki saneerausvelat tulevat selvitettyiksi. kohtaa on kutsuttu saneerausvelkojen prekludoitumiseksi, vaikka sillä on niin monta poikkeusta laissa, että saneerausvelan lakkaaminen on todellisuudessa harvinaista.¹¹²

Yksi merkittävimmistä saneerausohjelman oikeusvaikutuksista on varojenjakokiello. YrSanL 58 §:n mukaan, *jos saneerausohjelman velkajärjestelyillä on rajoitettu velkojen oikeutta suoritukseen saataviensa pääomasta, velallisen varoja ei saneerausohjelman vahvistamisen ja päättymisen välisenä aikana saa jakaa omistajille.*¹¹³ Varojenjakokiellon vastaisesti jaetut rahat on myös palautettava. Saneerausvelallinen ei saa myöskään muuttaa velkojen suhdetta maksamalla velkojalle enemmän kuin on määrätty. *Koulun* mukaan näin toimiessaan hän riskeeraa koko saneerausohjelman raukeamisen YrSanL 65 §:n momentin 2 kohdan mukaisen ohimaksun perusteella.¹¹⁴ YrSanL 59 §:ssä on rajoitettu velkojan saneerausvelkaan liittyviä liitännäissopimuksia.

3.4.2. Saneerausohjelman muuttaminen ja raukeaminen

Velallinen on velvollinen noudattamaan vahvistetussa saneerausohjelmassa eriteltyjä toimenpiteitä. Tämän tehosteena yrityssaneerauslaki mahdollistaa sekä velkajärjestelyn että koko saneerausohjelman raukeamisen. Velkajärjestely voi raueta velkojan velan kohdalla, jos hän sitä vaatii tuomioistuimelta ja YrSanL 64 §:n ensimmäisen momentin mukaisesti *velallinen on olennaisella tavalla laiminlyönyt ohjelman mukaisen velvollisuutensa velkojalle eikä ole täyttänyt sitä velkojan asettaman kohtuullisen lisäajan kuluessa.* Kyseessä on tuomioistuimen

¹¹¹ Ks. Pinomaa 2009, s. 181-182.

¹¹² Ks. Koulun 2007, s. 273 ja Hupli 2004, s. 338.

¹¹³ Tästä poikkeuksena ovat tietyt työn perusteella suoritettavat ja ohjelman mukaiset vastikkeet tai korvaukset.

¹¹⁴ Ks. Koulun 2007, s. 271.

päätös. Raukeaminen koskee tätä vaatineen velkojan osuutta. Kyseisen velkojan kannalta tämä tarkoittaa, että hänellä on samanlainen oikeus suoritukseen rauenneesta osuudesta kuin jos saneerausohjelmaa ei olisi vahvistettu.

Saneerausohjelma voidaan myös määrätä raukeamaan kokonaan YrSanL 65 §:n mukaan. Tuomioistuin voi määrätä näin velkojan tai valvojan vaatimuksesta, jos sen määrittelemät edellytykset täyttyvät. Ensimmäinen näistä on se, että *velkoja on rikkonut vahvistettua ohjelmaa suosiakseen jotakin velkojaa, eikä rikkomus ole vähäinen*. Toinen liittyy siihen, että *asiassa on jälkeinpäin ilmennyt saneerausohjelmaa vahvistettaessa, oli tiedossa, että ohjelman vahvistamiselle oli YrSanL 53 §:n 2 momentin mukainen este*.¹¹⁵ Myös yksityisen elinkeinon- tai ammatinharjoittajan kohdalla YrSanL 65 §:n 2 momentin mukaisesti yksityishenkilön velkajärjestelyn aloittaminen pääsääntöisesti aiheuttaa ohjelman raukeamisen. Saneerausohjelman raukeaminen 3 momentin mukaan tarkoittaa sitä, että sen voimassaolo lakkaa ja velkojilla on samanlainen oikeus suoritukseen saneerausvelasta, kuin jos ohjelmaa ei olisi vahvistettu. Raukeaminen ei kuitenkaan vaikuta sen perusteella jo tehtyjen oikeustoimien pätevyYTEEN.

Vahvistetun saneerausohjelman muutoksista säädetään YrSanL 63 §:ssä. Ensinnäkin vahvistetusta ohjelmasta voidaan korjata kirjoitus- tai laskuvirhe tai muun niihin rinnastettavan selkeä virhe.¹¹⁶ Toisen momentin mukaan velkajärjestelyn tai maksuohjelman sisältöä voidaan muuttaa muutoksen loukkaaman velkojan suostumuksella. Suostumusta ei tarvita, jos velkojan saatava on määrältään vähäinen ja velkojan asema muutoksen vuoksi muutu olennaisesti.

3.5. Yrityskiinnityksen haltijan asema yrityssaneerauksessa.

3.5.1. Yrityskiinnityksen asema yrityssaneerauksessa ja velkojen maksujärjestyksessä.

Yrityskiinnityksen arvo yrityssaneerauksessa määräytyy vakuusvelkojan kannalta pääasiallisesti sekä sen rahallisen arvon, että etuoikeusjärjestyksen mukaan. Velkojen maksujärjestyksestä annetun lain 1 § mukaan, kun konkurssissa tai ulosotossa velalliset varat eivät liitä kaikkien saatavien maksamiseen, jaetaan velallisen varat velkojen maksujärjestyksestä annetun lain mukaisesti.¹¹⁷ Etuoikeusjärjestelmä uudistettiin merkityksellisesti tällä vuonna 1993 voimaan tulleella lailla. Lakia ennen etusijajärjestyksestä

¹¹⁵ Ks. Tämän työn jakso 3.2.4 ja vahvistamisen esteiden luettelo.

¹¹⁶ Virheitä voidaan korjata myös laajemmin, jos osapuolet, joiden asemaan korjaus vaikuttaa, siihen suostuvat.

¹¹⁷ Ks. HE 181/1992 vp, s. 4 ja s. 23.

säädettiin etuoikeusasetuksella.¹¹⁸ Yrityskiinnityksen asemaan nähden etuoikeussijaltaan vahvempia saatavia poistettiin tässä uudistuksessa paljon. Toisaalta yrityskiinnityksen haltijalle ei annettu yrityssaneerauksessa koko vakuusomaisuutta koskevaa vakuusvelkojan asemaa. Tämän lainuudistuksen tarkoitus oli sen esitöiden mukaan muuttaa niitä perusteita, joilla eri etuoikeusasemassa olevien velkojien asema muodostui. Lainsäätäjä halusi asettaa etuoikeusjärjestelmän perusteet paremmin tasapainoon sekä velkojien yhdenvertaisuuden, että riskinjakamisen näkökulmasta. Toinen selkeä pääpainotus olivat muutoksen vaikutukset elinkeinoelämän luototusjärjestelmään. Voimassa olevia etuoikeuksia karsittiin merkittävästi.¹¹⁹ Kysymys oli esitöiden mukaan erityisesti siitä, minkälaisin perustein velallisen maksukyvyttömyydestä aiheutuvat tappiot pitäisi jakaa eri velkojaryhmien kesken. Ratkaisu haluttiin tehdä ennen kaikkea oikeudenmukaisuus- ja riskinjakonäkökohtien pohjalta. Erityisesti etuoikeudettomien velkojien asemaa haluttiin tältä osin parantaa. Sitä ennen voimassa ollut järjestelmä johti useimmiten siihen, että etuoikeudettomille velkojille ei tullut minkäänlaista jako-osuutta konkurssissa.¹²⁰

Hallituksen esityksessä myös irtaimistokiinnityksen korvaamisen yrityskiinnityksellä katsottiin aiheuttaneen etuoikeudettomien velkojien aseman merkittävän heikkenemisen. Yrityskiinnitys on alaltaan ja etuoikeusasemaltaan parempi kuin irtaimistokiinnitys. Lain esitöissä todettiin, että uudistuksen jälkeen näille yrityskiinnityksellisille velkojille konkurseista kertyvä jako-osuus tulisi pysymään suurin piirtein ennallaan. Huomioon on otettava tässä tarkastelussa sekä yrityskiinnityksen etuoikeutettu osuus velasta tavallisiin saneerausvelkoihin nähden, että yrityskiinnitysvelkojille tuleva toinen puoli tavallisena saneerausvelkana muiden tasavertaisten velkojien kanssa yhtäläisin oikeuksin heidän saataviensa mukaisessa suhteessa.¹²¹

Etuoikeusjärjestyksen pääsäännöstä eli velkojien oikeudesta saada yhtäläinen maksu säädetään VMJL 2 §:ssä. Pykälän mukaan, *jos pakotäytäntöönpanossa jaettavat varat eivät riitä kaikkien saatavien maksamiseen, on velkojilla yhtäläinen oikeus saada maksu näistä varoista saataviensa suuruuden mukaisessa suhteessa*. Poikkeuksena tähän ovat kuitenkin laissa erikseen määritelty etusijajärjestys VMJL 5 §:ssä säädetään yrityskiinnityksen etusijasta. Yrityssaneerauslaissa on velkojien tasapuolista kohtelua koskeva säännös. YrSanL 46 §:n 1 momentin mukaan *velkojat, joilla saneerausmenettelyn ulkopuolella olisi yhtäläinen oikeus saada suoritus saatavalleen, on saneerausohjelmaan sisältyvissä velkajärjestelyissä asetettava*

¹¹⁸ Lain voimaantulo oli rakennettu siihen oletamaan, että myös yrityssaneerauslaki tulee voimaan. Esityksen mukaan etuoikeusuudistus toteutuu ja tulee voimaan samanaikaisesti yrityksen saneerausta koskevan lain kanssa. Myös konkurssilakiin oletettiin tulevan isoja uudistuksia. ks. HE 181/1992 vp, s. 23.

¹¹⁹ HE 181/1992 vp, s. 4

¹²⁰ HE 181/1992 vp, s. 4.

¹²¹ HE 181/1992 vp, s. 2.

keskenään yhdenvertaiseen asemaan.¹²² Velkojien saatavien asema on kuitenkin hyvin riippuvainen siitä mihin velkojan etuoikeus kuuluu VMJL:n mukaan. Myös määrältään vähäiset velat voivat saada täyden suorituksen useissa tapauksissa. Vakuusvelkojan aseman voidaan sanoa olevan hyvin turvattu ainakin niin pitkälle kuin vakuuden arvo kattaa suorituksen. Tavallisten saneerausvelkojen asema taas on huomattavasti heikompi. Viimesijaisia saatavia harvemmin enää pystytään turvaamaan. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että etuoikeudeltaan samanarvoisten velkaryhmien sisällä eri velkojien aseman tulee olla yhtäläinen. Säännös ei kuitenkaan edellytä, että etuoikeutettujen saatavien maksussa velkajärjestelyissä pitäisi ottaa etusijaltaan huonompien etusijajärjestyksessä olevien velkojen oikeuksia huomioon.

3.5.2. Velkakategoriat

Yrityksen lainmukaisessa saneerauksessa velat jaetaan pääsääntöisesti kolmeen kategoriaan: vakuusvelkoihin, tavallisiin saneerausvelkoihin ja menettelynaikaisiin velkoihin eli saneerauksen massavelkoihin.¹²³ Saneerauksen suunnittelussa selvitetään myös nämä velkasuhteet selvittäjän toimesta. Tällä jaottelulla on merkitystä siinä, miten niitä oikeudellisesti kohdellaan ja mikä niiden etuoikeusasema velkajärjestelyssä on.

Saneerausmenettelyn oikeusvaikutukset koskevat ainoastaan saneerausvelkoja. YrSanL 3 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan saneerausvelalla tarkoitetaan *kaikkia velallisen velkoja, joiden oikeusperusteet ovat syntyneet ennen saneeraushakemuksen vireille tuloa, mukaan luettuina vakuusvelat sekä velat, joiden peruste tai määrä on ehdollinen tai riittävä taikka muusta syystä epäselvä*. Kohtaa uudistettiin vuonna 2007, jota ennen määräävä ajankohta saneerausvelan syntymiselle oli saneerausmenettelyn alkaminen.¹²⁴ Tarkalleen ottaen nykyisin tarkoitetaan, sitä tarkkaa ajankohtaa, jolloin hakemus saneerauksesta on jätetty tuomioistuimeen.¹²⁵ Velan syntymisen on katsottu tarkoittavan sitä ajankohtaa, jolloin sen oikeusperuste on syntynyt.¹²⁶ Saneerausvelat ovat menettelyn aikana maksu ja perintärajoituksen alaisina ja niitä koskevat saneerausohjelmassa eritellyt velkajärjestelyt.

¹²² Tämä sääntö ei kuitenkaan koske eri ryhmiin kuuluvia velkojia, kuten myöhemmin asiaa tässä tutkielmassa tutkittaessa korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2015:2 ja KKO 2015:3 ilmenee.

¹²³ Ks. Koulun jaottelu, KKO:n ratkaisut kommentein 2017:II, KKO 2017:63.

¹²⁴ Ks. HE 182/1992 vp, s. 62 ja HE 152/2006 vp, s.1. Oikeusministeriön työryhmän ehdotuksessa ehdotettiin hallituksen esityksen mukaan myös ns. *saneeraussuojaksi* kutsutun vaiheen käyttöön ottamista, jossa kaikki väliaikaiset kiellot määrättäisiin kerralla. Hallituksen esityksen mukaan kuitenkin jo pelkkä syntyajankohdan siirto ratkaisisi merkittävän osan ongelmista.

¹²⁵ HE 152/2006 vp, s. 35

¹²⁶ Koulun 2007, s. 215.

Menettelyn aikaiset velat tarkoittavat velkoja, joiden oikeusperuste on syntynyt saneerausasiain vireille tulemisen jälkeen. Saneerausasia tulee vireille tuomioituimelle jätettävällä hakemuksella. YrSanL 32 §:n 1 momentin mukaan *hakemuksen vireille tulon jälkeen syntyvät velat on maksettava sitä mukaa kuin ne erääntyvät.*¹²⁷ Menettelyn aikaisia velkoja perintä-, täytäntöönpano- ja maksurajoitukset eivät koske. Saneerausvelka voi olla myös vain rahamääräinen ja sen täytyy olla nimenomaisesti velallisen velkaa.¹²⁸

Tavallinen saneerausvelka tarkoittaa saneerausvelkaa, jolle ei ole olemassa vakuuksia. YrSanL 3 § 7 momentin mukaan *vakuusvelalla tarkoitetaan sellaista saneerausvelkaa, jonka vakuudeksi velkojalla on kolmansiin nähden tehokas esinevakuusoikeus velalliselle kuuluvaan tai velallisen hallinnassa olevaan omaisuuteen siltä osin kuin vakuuden arvo menettelyn alkaessa olisi riittänyt kattamaan velkojan saatavan määrän rahaksimuuttokustannusten ja paremmalla etuoikeudella suoritettavien saatavien vähentämisen jälkeen.* Yrityssaneerailain esitöiden mukaan arvioitaessa, miltä osin tietty velka on vakuusvelkaa, olisi siis pidettävä silmällä vakuuden arvoa menettelyn alkaessa.¹²⁹ Vakuusvelan määritelmässä on siis huomiotava, että vakuuden arvolla menettelyn alkaessa on enimmäismäärä sille, kuinka suureksi vakuusvelkojan etuoikeus lopulta muodostuu.

Yrityskiinnitetyn omaisuuden vakuusvelkaisuus on lain esitöiden mukaan määritettävä käyttäen lähtökohtaisesti todennäköisintä saneeraukselle vaihtoehtoista realisointimenettelyä.¹³⁰ Tuomiston mukaan yrityskiinnityksen haltijan vakuusvelkaisuuden saneerauksessa voidaan katsoa määräytyvän normaalisti konkurssivaihtoehdon mukaan.¹³¹ YrKiinL 14 §:n 1 momentin mukaan *kiinnityksenhaltijalla on oikeus saada maksu saatavalleen ulosmittauksessa ja konkurssissa siitä omaisuudesta, jota yrityskiinnitys koskee, laissa erikseen säädetyn etuoikeusjärjestyksen mukaan.*

Esinevakuusoikeus on taas määritelty saman lainkohdan 6 momentissa käsittämään *omistuksenpidätystä ja muuta omistukseen perustuvaa vakuutta, panttioikeutta irtaimeen tai kiinteään omaisuuteen sekä takaisinotto-oikeutta ja kohteeseensa etuoikeuden tuottavaa*

¹²⁷ Ks. myös Koulu 2007, s. 218.

¹²⁸ Koskelo 1994, s. 144.

¹²⁹ Lainvalmistelussa oli esitetty, että vakuusvelan arvon muutoksia tulisi seurata myös menettelyn aikana. Arvon kehityksen huomioon ottaminen menettelyn aikana suljettiin kuitenkin pois, koska sen arvioitiin lisäävän vakuuksien arvon määrittelyyn liittyviä riitaisuuksia ja tällainen menettely hankaloittaisi saneerausohjelman laatimista. Arvioinnin ajankohdan takaraja olisi esitöiden mukaan ollut viimeistään se ajankohta, jolloin asianosaisten on esitettävä lausumansa ohjelmaehdotuksesta. Näin ollen seurantajakso ei olisi kuitenkaan muuttunut niin pitkäksi, että sillä olisi ollut merkittävää vaikutusta lopulliseen arvoon. Lainvalmistelussa arvon määrittelyksen todettiin olevan jo monien omaisuuslajien kohdalla todella vaikeaa tai lähes mahdotonta, joten lainsäätäjä ei halunnut tuoda arvon määrittelyyn enää tällaista lisähankaluutta. HE 182/1992 vp, s. 28.

¹³⁰ HE 182/1992 vp, s. 64.

¹³¹ Tuomisto 2007, s. 337-338 ja ks. myös aiheesta Koskelo 1994, s. 144-145.

pidätysoikeutta. Lain esitöiden mukaan yrityskiinnitykseen perustuva panttioikeus kuuluu tässä säädöksessä tarkoitettuihin esinevakuuksiin. Tämä siitä huolimatta, että se tuottaa velkojalle vain tietynlaisen etuoikeuden, eikä aikaansaa konkurssissa velkojalle separatistin asemaa.¹³²

3.5.3. Yrityskiinnityksen arvo yrityssaneerauksen etusijajärjestyksessä

Velkojien maksujärjestyksestä annetun lain 5 §:n 1 momentin mukaan *saatavalle, jonka vakuutena on yrityskiinnityksessä tarkoitettu yrityskiinnitys, jaetaan konkurssissa ennen muita saatavia 50 prosenttia kiinnitetyn omaisuuden arvosta sen jälkeen, kun 3, 3 a ja 4 §:ssä tarkoitettavat saatavat on suoritettu. Loppuosalle saatavaa maksu suoritetaan 2 §:stä ilmenevän perusteen mukaisesti, jollei 6 §:n 1 momentin 1 kohdasta muuta johdu*. Lainkohdassa mainitut yrityskiinnitykseen nähden etusijaiset saatavat tarkoittavat ensinnäkin VMJL 3 §:n tarkoittamia pantti ja pidätysoikeuksiin perustuvia etuoikeuksia. Toiseksi pykälässä erikseen eriteltyjä etuoikeutettuja saatavia ovat VMJL 3 a §:n mukaiset yrityssaneerauksen yhteydessä syntyneet saatavat, kuten selvittäjän palkkiot. Myös lapsen elatusmaksut menevät etusijajärjestyksessä MVJL 4 §:n mukaisesti tietyn ehdoin etusijalle. VJML 5 §:n 3 momentin mukaan *panttivelkakirjan pääoman lisäksi yrityskiinnityksen tuottama etuoikeus on myös panttivelkakirjan korolla enintään kolmelta vuodelta ennen sitä päivää, jona konkurssi alkoi tai ulosmittaus toimitettiin, 3 §:n 1 momentissa mainittuun ajankohtaan asti sekä panttivelkakirjassa mainituilla perimiskustannuksilla*. Ulosotossa lainkohdan toisen momentin mukaan yrityskiinnityksen alainen omaisuus on vakuutena täydellä arvolla. Lainkohdan neljännen momentin mukaan saneerausveloissa yrityskiinnitysten keskinäinen etuoikeus määräytyy YrKiinL 8 §:n mukaisen aikaprioriteetin perusteella.¹³³

Etusijaisten saatavien suorittamisen jälkeen lasketaan yrityskiinnitykselle jäävä omaisuuden arvo. Puolet tästä lasketaan hänen etuoikeuteensa vakuusvelkana ja toinen puoli on tavallista saneerausvelkaa. Tavallisen saneerausvelan kohdalla yrityskiinnitykselle on normaalisti yhtäläinen oikeus saada maksu jäljelle jäävistä lopuista varoista saatavansa suuruuden mukaisessa suhteessa. Viimesijaisilla saatavilla on merkitystä lähinnä yrityskiinnityksen tavallisen saneerausvelan osioon. MVJL 6 §:ssä on erikseen mainittu viimesijaiset saatavat, jotka lasketaan tavallisten saneerausvelkojen jälkeen. Näihin lasketaan erilaisia rangaistus- tai

¹³² HE 182/1992 vp, s. 63.

¹³³ Kohdan mukaan aikaisemmin haetulla kiinnityksellä on etuoikeus ennen myöhemmin haettua ja samana päivänä haetut kiinnitykset tuottavat yhtäläisen oikeuden, jollei hakemuksen perusteella ole kiinnitystä vahvistettaessa toisin määrätty.

seuraamusluontoisia maksuja, kuten sakot ja esimerkiksi veronkorotukset. Viimesijaiset saatavat tulevat niiden aseman perusteella todella harvoin maksetuksi niiden velkojille.

Lain esitöiden mukaan tämän 50 prosentin säännön oli tarkoitus tasoittaa sitä etua, joka kiinnityksenhaltijoille muodostuisi silloin voimassa olleiden parempien tai samassa asemassa olevien etuoikeuksien poistuttua. Loppuosa omaisuuden arvosta haluttiin jakaa velkojien kesken yhtäläisin oikeuksin. Esitöiden mukaan tavoitteena oli säilyttää silloin vallitseva tila eri velkojille kertyvistä jako-osuuksien määrästä ennallaan. Uudistuksella haluttiin merkittävästi karsia voimassa olevia etuoikeuksia, joten saman tilanteen saavuttamiseksi vakuusvelan osuus puolitettiin. Tämän katsottiin olevan edellytys tehokkaalle, toimivalle ja eri velkojaryhmien kannalta oikeudenmukaisemmalle järjestelylle.¹³⁴ Yrityskiinnitykselle arveltiin myös tulevan huomattavasti enemmän arvoa kuin puolet, koska loppuosa on kuitenkin voimassa tavallisen saneerausvelan asemassa ja saa siten suorituksen näiden kanssa tasavertaisesti.¹³⁵

Peruste säilyttää entinen vakuusarvo oli selkeästi velkojaryhmien yhtäläinen kohtelu entiseen malliin verrattuna. Yrityskiinnityksen haltijoiden aseman ei haluttu parantuvan suhteessa tavallisiin saneerausvelkoihin. Vakuusvelan osuus olisi voitu nostaa sadan prosentin tasolle esimerkiksi siirtymäsäännöksiin, niin että lain voimaantulemisen jälkeen vahvistetut yrityskiinnitykset laskettaisiin koko arvoltaan vakuusvelaksi. Esimerkiksi yritysmaailman taholta toivottiin tuolloin, että vakuuden arvo olisi ollut noin 70 prosenttia.¹³⁶ Lainsäätäjälle oli selkeästi tärkeää parantaa vakuudettomien velkojien asemaa ja siksi arvo määritettiin tätä alemmaksi. Yrityskiinnityslain tavoitteet huomioon ottaen yrityskiinnitys muodostuu arvoltaan aika alhaiseksi vakuudeksi. Luotonantotoiminnassa sen onkin katsottu olevan lähinnä lisä- tai täytevakuus eikä sitä voi kutsua turvaavaksi vakuudeksi.¹³⁷ Tämän voisi nähdäkseni katsoa poikkeavan siitä lainsäätäjän tavoitteesta, jossa yrityskiinnityksestä haluttiin tehdä vahva vakuus pienille ja keskisuurille yrityksille. Toisaalta sen merkitys ei voi olla epärealistinen ja sen arvolla tulee olla liiketaloudelliset perusteet, koska se loukkaisi liian optimistisella arvolla vakuudettomien velkojien oikeuksia.

3.5.4 Vakuusvelan alentamisen kieltö

¹³⁴ HE 181/1992 vp, s. 1-2.

¹³⁵ Hallituksen esityksessä oli esimerkkiarvona, että yrityskiinnityksen todellinen arvo voisi olla noin 75 prosenttia pesän netto omaisuudesta. Kysymys oli pelkästä esimerkistä, mutta sen voisi heikosti sanoa heijastavan esityksen laatijan ajatusta tyypillisestä lopputuloksesta. Ks. HE 181/1992 vp, s. 18.

¹³⁶ HE 181/1992 vp, s. 18.

¹³⁷ HE 181/1992 vp, s. 17.

Yrityssaneerauslain esitöiden mukaan vakuusvelat ovat järjestelyssä erityisasemassa siten, että velan määrää ei voida alentaa siltä osin kuin vakuuden arvo sen kattaa.¹³⁸ Esitöiden mukaan tämä sääntö oli tärkeä rahoitusjärjestelmän perusteiden kannalta ja toisaalta muiden kuin vakuusvelkojen luonteeseen kuuluu, että niihin liittyy riski velallisen maksukyvyistä.¹³⁹ Vakuusvelkoja voi tietenkin itse suostua oman osuutensa alentamiseen. Sääntö on ilmaistu YrSanL 45 §:ssä, jossa nimenomaisesti poissuljetaan vakuusvelan leikkaamisen mahdollisuus YrSanL 44 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisista velkajärjestelytoimenpiteistä. Mahdollisia ovat siis kuitenkin kolmen aikaisemman kohdan mukaiset velkajärjestelytoimenpiteet. Näitä ovat velan maksusuunnitelman muuttaminen, jäljellä olevien luottokustannusten alentaminen ja maksusuoritusten lukeminen velan pääoman lyhennykseksi ennen luottokustannusten lyhennyksiä. Velkajärjestelyssä vakuusvelka voidaan maksaa kokonaan tai osaksi kertosuorituksena tätä tarkoitusta varten otettavalla uudella velalla. YrSanL 45 § 3 momentin mukaan vakuusvelalle tulevat suoritukset on määrättävä niin, että vähintään vakuusvelan nykyarvo tulee maksetuksi kohtuullisessa ajassa. Tähän on olemassa myös tarkat aikamääreet, joita ei voida ylittää ilman velallisen suostumusta. Vakuusjärjestelyjä voidaan myös tämän lisäksi muuttaa YrSanL 45 §:n 2 momentin mukaan korvaamalla vakuus toisella velan turvaavalla vakuudella. Varsinaisia sijaissuorituksia laki ei kuitenkaan salli.

Tämä tarkoittaa, että vaikka arvostusmenetelmällä on suuri merkitys, itse vakuusvelkaa ei voida leikata ja yritys kiinnityksen haltija on siten ainakin 50 prosentin säännön mukaisella arvolla kohtuullisen turvassa tavallisiin saneerausvelkojen saataviin nähden. Joitain sen arvoa todellisuudessa alentavia velkajärjestelytoimenpiteitä siihen voidaan soveltaa, mutta ainakin vakuusvelaksi laskettu pääoma on kohtuullisen varmallalla asemalla. Toisaalta sama koskee myös yritys kiinnitykseen nähden etusijaisia vakuusvelkoja.

4 YRITYSKIINNITETYN OMAISUUDEN ARVOSTAMINEN

4.1. Arvon määrittäminen ennen yritys kiinnitys järjestelyyn ryhtymistä

Yritys kiinnityksen arvostuksessa tulee huomioida lukuisia eri tekijöitä, jotka vaikuttavat omaisuuden lopulliseen arvoon. Huomiota on kiinnitettävä siihen, milloin arvostus tehdään. Yritys kiinnityksen alaisen omaisuuden lopullinen arvo selviää lopulta vasta realisaatiossa,

¹³⁸ HE 182/1992 vp, s. 2.

¹³⁹ Ks. HE 182/1992 vp, s. 45.

mutta yrityssaneerauksen kannalta se on pakko tehdä etukäteen ennen lopullista realisaatiota epäselvässä tilanteessa. Siinä on yrityskiinnityksen haltijan oltava erityisen varovainen ja tarkka, jotta etukäteen suoritettu arvio arvosta on edes todennäköinen tuleva arvo. Luotonantajalle on todella tärkeää tutkia ja arvioida hänelle tarjotun vakuuden arvoa ennen vakuuden hyväksymistä. Tämä on erillinen arvioi yrityssaneerauksen yhteydessä tehtävästä arvostamisesta, joka perustuu saneerausmenettelyn alkuhetkeen ja on tämän työn kannalta kantava kysymys. Nähdäkseni tämä näkökulma on kuitenkin tärkeää huomioida, kun tarkastellaan mitä perusteltuja oletuksia luotonantajilla ja toisaalta kolmansilla velkojilla on yrityskiinnityksen arvosta. Lainsäädännön yleisen toimivuuden voisi katsoa edellyttävän, että lopullinen arvostus ei tuo ainakaan perustavanlaatuisia muutoksia tähän oletettuun arvoon. Osapuolilla on lähtökohtaisesti kuitenkin velvollisuus tuntea tai ainakin selvittää mitä asiasta sanoo laki ja lainsäätäjän tahto on aina lähtökohtaisesti asian oikeudellinen ratkaisu.¹⁴⁰

Yrityskiinnityksen velallisena oleva osapuoli haluaa, että vakuuden arvo on mahdollisimman kattava ja että se houkuttelee vakuudensaajaa antamaan yrityskiinnityksen perusteella luottoa joustavasti ja edullisesti. Luotonantaja haluaa, että vakuus on turvaava vakuus eli se tuottaa realisointitilanteessa täyden tai ainakin oletetun suorituksen velkojen maksuun. Muutoin hän hyväksyy kasvaneen riskin kärsiä luottotappiota. Yrityskiinnityksen kohdalla se on erityisen vaikeaa kuten edellä on todettu. Luotonantajan kannattaa useimmiten arvioida omaisuuden arvo hyvin konservatiivisesti, mieluummin alakanttiin.¹⁴¹ Tämä luontaisesti vaikeuttaa irtaimen omaisuuden käyttämistä vakuutena tai ainakin vähentää sen merkitystä taloudellisen toiminnan moottorina yhteiskunnallisessa kokonaisuudessa, koska sen perusteella myönnetään vähemmän tai kalliimpia luottoja.

Yrityskiinnityksella on, kuten osiossa 2.3 todettiin, useita rajoitteita ja säännöksiä merkittävistä oikeustoimista kuten omaisuuden luovuttamisesta ja vähentymisestä, mutta niistä huolimatta kiinnityksenantaja voi tehdä velkojan oikeuksien kannalta käytännössä todella merkittäviäkin oikeustoimia, jotka voivat aiheuttaa esimerkiksi omaisuusmassan merkittävän arvollisen vähenemisen. Yrityskiinnityksen haltija ei myöskään pääsääntöisesti voi vaikuttaa siihen miten velallinen omaisuuttaan hoitaa ja näin omaisuus voi esimerkiksi heiketä laadullisesti riittämättömän huolenpidon puutteen vuoksi. Kyseessä on vain vakuus, joten oikeudenkäyttö

¹⁴⁰ Oikeuspoliittisesti voisi kuitenkin mielestäni katsoa, että jos yrityssaneerauksessa yrityskiinnitykselle muodostuva vakuusarvo on useimpien kaupallisten toimijoiden oletusten vastainen, voisi lainsäädännön katsoa tältä osin epäonnistuneen tehtävässään. Ainakaan toivottavaa se ei ole, ellei sille ole selkeät ja hyväksyttävät perusteet. Kun keskiverto ihminen tarkastelee vakuudeksi asetettavaa irtainta esinettä tai esineiden joukkoa, hänelle muodostuu nähdäkseni se kuva, että kun se annetaan vakuudeksi, sen arvo on se minkä hän siitä myydessään sen vapailla markkinoilla voisi saada.

¹⁴¹ Ks. Tuominen 2001, s. 111.

irtaimen omaisuuteen ennen eräännyttämistä on hyvin rajattu. Nämä kaikki asiat on syytä ottaa tarkasti huomioon ennen kuin omaisuudelle alkaa määrittämään arvioita.

Tuominen on käsitellyt teollisoikeuksien arvostamiseen vaikuttavia asiaseikkoja laajemmin käytännönläheiseltä kannalta. Hänen mukaansa immateriaalioikeuksien kuuluminen yritys kiinnitykseen aiheuttaa myös paljon omia erityiskysymyksiä. Omat haasteensa arvostamiseen luovat esimerkiksi teollisoikeuksien taloudelliseen elinkaareen liittyvät kysymyksen ja myös muusta irtaimesta omaisuudesta joiltain osin merkittävästi poikkeavan oikeudellisen elinkaaren erityispiirteet. Tuominen mainitsee aineettomien oikeuksien arvostuksessa kolme eniten käytettyä keinoa. Näitä ovat kustannusperusteinen, tuloperusteinen ja markkinaperusteinen arvonmääritys.¹⁴²

Tuominen jakaa vakuuksien arvostuksen kahteen eri vaiheeseen käsitellessään teollisoikeuksien arvostusta. Ensimmäisessä vaiheessa velkoja arvioi vakuuden arvolle tietyn rahamäärän, joka vastaa irtaimen aineellisen esineen käypää arvoa. Toisessa vaiheessa tästä arvosta vähennetään ”turvamarginaali”, joka vähennetään käyvästä arvosta siitä syystä, että vakuuden arvo voi alentua, realisaatioista saattaa aiheutua menoja tai realisoinnissa joudutaan turvautumaan pakkorealisointiin, jolloin arvo on yleensä matalampi kuin on oletettu.¹⁴³ Tuominen mukaan luotonantajat myös tarkastelevat sitä, miten vakuuden arvo jatkossa kehittyy. Tärkeää on arvioida vakuuden todennäköinen arvo ajankohtana, jolloin vakuutena oleva omaisuus joudutaan realisoimaan keskenaikaisesti velallisen jätettyä suorittamatta sovitun suorituksen.¹⁴⁴ Irtaimen omaisuuden arvon kehittymisen arviointi on huomattavasti vaikeampaa kuin esimerkiksi kiinteän omaisuuden. Kiinteä omaisuus ei ole niin epäselkeä ja moninainen kokonaisuus, kuin irtaimen omaisuuden joukkoa voidaan pitää. Lisäksi kiinteän omaisuuden yleisesti korkean taloudellisen arvon takia, sille on muodostunut useita selkeitä arvostamismalleja ja alan käytäntöjä.

Yritystoiminnan luonne on muuttunut paljon 80-luvun alkupuolen ajoista, jolloin yritys kiinnityslakia valmisteltiin. Elinkeinoelämä on viimeisten vuosikymmenten aikana muuttunut vähemmän aineellista pääomaa vaativaksi. Usein varsinkin uusissa yrityksissä suurimman pääoma arvon muodostaakin innovatiivinen työvoima tai erilaiset immateriaaliset oikeudet. Nämä ovat myös paljon arvokkaampia silloin kun niitä katsotaan kokonaisuuksina eikä yksittäisinä omaisuuserinä. Usein varsinkin erikoisaloilla yksittäinen omaisuus voi olla lähes arvoton, jos sitä ei pystytä myymään osana isompaa kokonaisuutta. Myös erilaiset

¹⁴² Ks. Tuominen 2001, s. 111-112.

¹⁴³ Ks. Tuominen 2001, s. 88-89.

¹⁴⁴ Tuominen 2001, s. 89.

rahoitusinstrumentit ovat kehittyneet tai kasvaneet merkityksessään tuon ajan jälkeen. Toisaalta niitä käytetään pidemmälle kansainvälistyneessä ympäristössä huomattavasti eri tavoin kuin lain säätämishetkellä voitiin arvioida. Se on tuonut mukanaan paljon lisäsääntelyä, jotka vakuudensajaan tulee ottaa huomioon. Tämän lisäksi omaisuuden seuraaminen voi olla vaikeaa, koska irtain omaisuus voi liikkua myös Suomesta toiseen maahan.¹⁴⁵

Tuomisen mukaan myös kilpailevien yritysten toiminta esimerkiksi paremmilla innovaatioilla ja toimialan yleistaloudellinen kehitys vaikuttavat vakuuden arvoon merkittävästi, jos ne ovat sidottuja juuri tietynlaiseen toimintaan eikä vakuuden alainen omaisuus ole ongelmitta siirrettävissä toisen yrityksen toimintaan.¹⁴⁶ Nähdäkseni esimerkiksi tekniikan ala elää merkittävästi innovaatioista ja toisen yrityksen kehittämä teknologia voi tehdä yritysikiinnityksen alaisesta omaisuudesta käytännössä jopa arvotonta, jos se muuttuu kaikin puolin vanhentuneeksi tai hyödyttömäksi. Yrityksen toimiala tai sen hyödyntämä teknologia voi olla myös niin erikoinen, ettei vastaavanlaiselle omaisuudelle yksinkertaisesti löydy muuta käyttöä minkään muun taloudellisen toimijan toiminnassa. Yhteiskunnallisesti laajalti käytetty omaisuus voidaan toisaalta myydä useimmiten helposti eteenpäin ja se tuottaa useammin odotetun tuloksen.

4.2. Yrityskiinnityksen arvostus yrityssaneerauksessa – peruseriaatteen.

4.2.1. Yrityskiinnityksen arvostuksen lainsäädäntö ja esityöt

Yrityssaneerauslaissa ei ole selkeää säännöstä siitä, miten yritysikiinnityksen alainen omaisuus tulisi arvostaa. Yrityskiinnityksen arvostuksen tulkinta perustuu pääosin yrityssaneerailain ja sen vuoden 2007 uudistuksen esitöiden perusteluihin, joissa arvostukselle annetaan hyvin monitulkintainen ohje. Lain esitöiden mukaan asiaan on haluttu jättää tulkinnanvaraa ja joustavuutta, erilaisten tilanteiden huomioon ottamiseksi. Selkeä määrittäminen olisi mahdollisesti johtanut epäsuotuisiin ratkaisuihin.¹⁴⁷ Selkeän tulkintalinjan puuttuminen on kuitenkin alempien oikeuksien oikeuskäytännössä johtanut epäjohtonmukaisuuteen ja

¹⁴⁵ Suomi on epäilemättä lisääntyneesti kansainvälistynyt yritysikiinnityslainsäädännön säätämisen jälkeen, joka vaikuttaa osaltaan myös siihen, että Suomessa toimii paljon enemmän kansainvälisiä yrityksiä, joiden irtain omaisuus sijaitsee usein hajautetusti eri paikoissa ja yrityksen irtaimen omaisuuden selvittäminen hankaloituu osiltaan myös tästä syystä. Suomi on esimerkiksi liittynyt Euroopan unioniin, joten yrityksen pääkonttori voi suhteellisen helposti sijaita muualla kuin Suomessa.

¹⁴⁶ Ks. Tuominen 2001, s. 89-90.

¹⁴⁷ Ks. HE 152/2006 vp, s. 29.

velkojen erilaiseen kohteluun eri tapausten välillä. Arvostamismenetelmien lopputulosten välillä voi olla useampien satojen prosenttien heilahtelua suuntaansa, kuten jäljempänä käsiteltävistä tapauksista ilmenee.

Yrityssaneerauslakia koskevassa hallituksen esityksessä annettiin yleisohje siitä missä kohtaa yrityssaneerausmenettelyä yrityskiinnityksen arvon määritetään ja kenen tehtävä se lähtökohtaisesti on. Esityön perustelujen mukaan *vakuuden arvo on määriteltävä saneerausohjelmassa. Ohjelmaehdotuksen laatija eli ensisijaisesti selvittäjä joutuu siten huolehtimaan arvon määrittämisestä ja sitä varten tarvittavan selvityksen hankkimisesta. Viime kädessä kysymyksen ratkaisee tuomioistuimien ohjelman vahvistamisen yhteydessä.*¹⁴⁸ Arvojen määrittämisessä varsin usein tarvitaan myös ulkopuolista apua ja silti niiden määrittäminen on vaikeaa.¹⁴⁹

Lain esitöissä annettiin myös pääsääntö siitä, miten arvostus tulisi toimittaa. Hallituksen esityksen mukaan vakuuden arvolla tarkoitetaan *vakuuden todennäköistä realisointiarvoa menettelyn alkamisen ajankohtana.*¹⁵⁰ Arvostamisen ajankohta perustuu siis vakuusomaisuuden arvoon saneerausmenettelyn alkuhetkellä. Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2015:2 annettiin myös tästä tulkinnasta vahvistus.¹⁵¹ Ajankohta on hyvin perusteltu, vaikka on erikoista, että saneerausvelat itsessään määräytyvät yrityssaneerausohjelmaan hakemuksen jättämishetken mukaan. Tätä arvostusta on myös vaikeaa tarkastella jälkikäteen.¹⁵²

Arvon määrittelyssä käytettävää arvioinnin metodia koskien esitöissä todettiin, että *vakuuden määrittelyssä on pidettävä silmällä kyseisen kaltaisen vakuuden normaalia tai useamman yhtäläisen vaihtoehdon tilanteissa, todennäköisintä realisointitapaa.*¹⁵³ Mitä tällä ”todennäköisimmällä realisointitavalla” käytännössä tarkoitetaan, ei sen enempää avattu ja oikeuskäytäntö on osoittanut, että se voi johtaa hyvin erilaisiin tulkintoihin eri tilanteissa.

¹⁴⁸ HE 182/1992 vp, s. 64.

¹⁴⁹ HE 182/1992 vp, s. 64.

¹⁵⁰ HE 182/1992 vp, s. 64.

¹⁵¹ KKO 2015:2 pääasiaratkaisun perustelut, kohta 9.

¹⁵² Yrityssaneerausten keskeytykset ovat olleet yleisiä ja usein tuomioistuinkäsittelyn aikana yhtiö on jo konkurssissa, jolloin on perusteltua kysyä miten tieto konkurssista vaikuttaa ratkaisuun ”todennäköisestä realisoinnista”. Tämä on tilanne myös myöhemmin käsiteltävissä korkeimman oikeuden tapauksista kahdessa. Kolmannesta se ei ilmene eikä arvostusmetodia käsitellä syventävästi. Näin ollen voisi katsoa, että näissä tapauksissa on ollut perusteltuakin käyttää alun perin konkurssiin rinnastuvia arvostusmetodeja, vaikka arvostaminen on tehtävä saneerausohjelman laatimisen hetkellä menettelyn alun arvojen mukaan. Olisi kiinnostavaa tietää korkeimman oikeuden tulkinta asian tilanteessa, jossa yritystoiminta on tosiasiaassa saatu lopulta elpymään. Yksikään näistä ratkaisuista ei kuitenkaan vastaa siihen kysymykseen. Ks. KKO 2015:2 ja KKO 2015:3. Ks. myös Koulun pohdinnat realisaatiotavan tiedosta ratkaisun hetkellä ratkaisussa KKO 2015:2. Korkeimman oikeuden ratkaisut kommentoin 2015: I.

¹⁵³ HE 182/1992 vp, s. 64.

Varsinkin yritysten arvostama ennustettavuus ja oikeuskäytännön yhtenäisyys on kärsinyt tämän esitöiden sananmuodon erilaisten tulkintojen seurauksena. Ainoa esimerkki, jonka esityö antaa tästä on kiinteistön vaihdanta-arvoon vaikuttavat seikat, jota pitää soveltaa varoen koska yritys kiinnityksessä on kyse irtaimesta omaisuudesta. Esitöiden mukaan vaikutusta on esimerkiksi, sillä pystytäänkö kiinteistö kauppaamaan vapaalla kaupalla, jollekin joka voi jatkaa samankaltaista toimintaa tai joka pystyy hyödyntämään sitä vähintään tuottavalla tavalla vai myydäänkö kiinteistö pakkohuutokaupalla tilanteessa, jossa tarjoajien välinen kilpailutilanne ei ole nostamassa hintatasoa yli alimman hyväksyttävän tarjouksen.¹⁵⁴ Vaikka esimerkki koskee kiinteistöä, tämän kohdan voisi katsoa puoltavan going concern -arvostuksen käyttöä myös irtaimen omaisuuden kohdalla tietyissä tilanteissa, jos omaisuus todennäköisesti pystytään myymään siten, että se muodostaa toiminnallisena kokonaisuutena korkeamman arvon vapailla markkinoilla.

Arvon määrittämisessä on lain esitöiden mukaan kiinnitettävä huomiota myös konkurssivaihtoehtoon.¹⁵⁵ Tämä on käytännössä tarkoittanut ensinnäkin sitä, että selvittäjän on tullut tehdä konkurssivaihtoehtolaskelma, josta on muodostunut se pohja, jota vakuuden arvo ei saa alittaa. Yrityssaneerauslain esitöiden *mukaan omaisuuden realisointitapaa arvioitaessa otetaan huomioon myös konkurssilain omaisuuden realisointia koskevat säännökset.*¹⁵⁶ Omaisuus siis on muutettava rahaksi velkojien kannalta mahdollisimman edullisesti eli on saavutettava mahdollisimman hyvä myyntitulos. Tämä on tietenkin vain periaate eikä anna suoraa ohjetta siihen mitä realisointikeinoa tulisi käyttää. Paras realisointitapa ja keinovalikoima voi aiheuttaa merkittäviä erimielisyyksiä osapuolten kesken. Mallia on haettu osiltaan haettu konkurssirealisoinnista. Konkurssiasian neuvottelukunta on julkaissut omat suosituksensa konkurssipesään kuuluvan omaisuuden realisoinnista, jota selvittäjät usein käyttävätkin jo neuvoa antavina ohjeina.¹⁵⁷ Näiden voidaan kuitenkin katsoa olevan hyvin tulkinnanvaraiset ohjeet, koska kyse on lähinnä peruseriaatteista.

Yrityssaneerauslain esitöissä ratkaiseva merkitys haluttiin antaa *tapauskohtaisesti sellaisille realisointitavoille, joita voidaan niissä olosuhteissa pitää todennäköisimpinä ja huomiota olisi kiinnitettävä varsinkin markkinatilanteeseen ja muihin olosuhteisiin.*¹⁵⁸ Esitöiden sääntö antaa lähinnä yleispiirteisen kuvaksen siitä, miten realisointi tulisi tapahtua. *Koulun* mukaan on todennäköistä, että lainsäätäjä hyvänsuokoisesti luotti osapuolten kykyyn neuvotella

¹⁵⁴ HE 182/1992 vp, s. 64.

¹⁵⁵ HE 182/1992 vp, s. 64.

¹⁵⁶ HE 152/2006 vp, s. 29.

¹⁵⁷ Ks. kokonaisuutena, kohta 11 Realisointi. Konkurssiasian neuvottelukunnan suositukset.

¹⁵⁸ HE 152/2006 vp, s. 28-29.

puolivirallisessa neuvonpidossa vakuuden määrittämisestä.¹⁵⁹ Tämä vaikuttaa hyvin epärealistiselta olettamalta ottaen huomioon sen, että arvon määrittäminen vaikuttaa tavallisten saneerausvelkojien asemaan hyvin merkittävästi ja vakuudenhaltijat tuskin haluavat ilmaiseksi luopua etusijaisista oikeuksistaan. Heidän asemansa voi vain lähinnä heikentää. Ongelmia on syntynyt varsinkin vakuudettomien velkojien kohdalla, joiden osuuksia korkeampi vakuusarvo leikkaa.

Tämä esitöiden varaan jätetty ohje on erittäin avoin eikä siis ole ihme, jos osapuolet haluavat asian riitautuessa nähdä omaisuuden arvon omalta kannaltaan edulliseen suuntaan. Markkinatilanteet ja olosuhteen ympärillä muuttuvat jatkuvasti ja tulevaisuuden kehityksestä ei ole aina olemassa luotettavaa tietoa, joten todennäköisen realisointitavan etukäteinen ennustaminen on todella haasteellista. Hallituksen esityksessä tulevat vaikeudet tunnistettiin jo etukäteen arvioiden, että vakuuden arvon määrittely voi tuottaa huomattavan suuriakin vaikeuksia eikä useinkaan ole mahdollista ilman riippumattoman asiantuntijaselvityksen hankkimista.¹⁶⁰ Lainsäätäjä oli selvästi tietoinen, että lainkohdan soveltamisessa tulee olemaan vaikeuksia ja siksi olisi voinut olettaa, että kohtaan olisi kiinnitetty enemmän huomiota sen selkeyttämiseksi.

Yrityskiinnitysten vakuusarvon määrittämisessä on ennen korkeimman oikeuden vuonna 2015 antamia päätöksiä alempien oikeusasteiden ratkaisuisa käytetty kahta eri arvostamismenetelmää tai niiden välimuotoja: liiketoiminnan jatkumiseen perustuvaa going concern -arvostusta tai omaisuuden likvidaatioarvoon perustuvaa arvostusta. Ennen ennakkoratkaisuja asiantilan oli katsottu olevan ongelmallinen erityisesti heikon ennustettavuuden vuoksi.¹⁶¹ Kaikkein epätyytyttävintä asian tilasta on tehnyt se, että ratkaisut ovat poikenneet toisistaan merkittävästi eikä niistä ole ollut johdettavissa selkeää sääntöä siitä, mitkä asiat vaikuttavat lopulliseen arvoon. Useissa tapauksissa going concern arvo on voinut olla moninkertainen likvidaatioarvoon verrattuna. Se on aiheuttanut oikeudellista epävarmuutta, huonoa ennustettavuutta ja velkojien epätasaista kohtelua eri tapausten välillä.

Oikeuskäytännössä on ollut useita ratkaisuja ja kannanottoja kummankin arvostamisperusteen puolesta. Alempien oikeusasteiden ratkaisut ovat olleet epä johdonmukaisia ja perusteet ratkaisulle vaihtelevia.¹⁶² Kuitenkaan selkeää ratkaisua asiaan on ollut vaikeaa hahmottaa ja toisaalta alemmat oikeusasteet eivät Suomessa luo mitenkään selkeästi tai vahvasti myöhempiä

¹⁵⁹ Ks. Koulun kommentit ratkaisusta 2017:63. Korkeimman oikeuden ratkaisut kommentein 2017: II.

¹⁶⁰ HE 182/1992 vp, s. 64.

¹⁶¹ Ks. HE 152/2006 vp, s. 29 ja Ks. myös KKO 2015:2, pääasiasratkaisun perustelut, kohta 9.

¹⁶² Ks. TM 2006:5. s. 45-46.

samankaltaisia tapauksia sitovasti ohjaavia sääntöjä, joten korkeimman oikeuden päätöstä asiasta kaivattiin käytännön yhtenäistämiseksi.

Oikeuskirjallisuudessa esitettiin kannanottoja kummankin periaatteen puolesta, mutta niistä on vaikeaa löytää selkeää ratkaisua tai tulkintaohjetta. *Tuomisto* on päätenyt siihen, että ainakin ennen korkeimman oikeuden tapauksia oikeuskäytännössä on useimmiten käytetty näiden kahden arvostamistavan välimuotoja.¹⁶³ *Tammi-Salminen* on taas päätenyt siihen likvidaatioarvojen käyttämisessä ei ole katsottu olevan ongelmaa. Sen sijaan hänen mielestään going concern -arvon käyttämisen valintaan arvostusperusteena on aiheuttanut epäselvyyttä arviointiin. Hän katsoo, että going concern arvostusta voidaan pitää presumtiivisena lähtökohtana, kun sitä verrataan siihen, että KonkL 17 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan konkurssipesän on muutettava rahaksi pesään kuuluva omaisuus pesän kannalta edullisimmalla tavalla niin, että siitä saadaan mahdollisimman hyvä myyntitulo. *Tammi-Salminen* katsoo, että korkeimman oikeuden ratkaisujen KKO 2015:2 ja KKO 2015:3 jälkeen omaisuus voidaan arvostaa hintaan, joka saataisiin myydessä se osana toimivaa kokonaisuutta, mutta vain sillä edellytyksellä, että tällaista myyntitapaa voidaan pitää tilanteessa todennäköisenä realisointivaihtoehtona.¹⁶⁴ Asiaa koskevissa teoksissa ei olla kuitenkaan syventävästi olla syvennytty tähän ongelmaan vaan asiaa on lähinnä sivuttu muiden kysymysten yhteydessä.

4.2.2. Arvio käytännön vaikutuksista

Yrityssaneerauslain vuoden 2006 uudistuksen esitöiden yhteydessä todettiin, että saneerauskäytännössä vakuuden arvon määrittämisessä on ollut tavallisesti arvostusperusteena omaisuuden todennäköinen realisointitulo toteutettuna todennäköisimmällä realisointitavalla. Samalla esitöissä tunnustettiin käytännön vaihtelevuus ja sen ongelmat varsinkin yritysikiinnityksen kohdalla.¹⁶⁵ Näin ollen voisi nähdäkseni katsoa lainsäätäjän tunnustavan sen, että asiaan tarvitaan tarkennusta tulevaisuudessa. Mihinkään toimenpiteisiin ei kuitakaan tässä kohtaa ryhdytty, vaan asia jäi entiseen tilaan ilman suunnitelmia tulevaisuudesta.

Oikeusministeriön yrityssaneeraustyöryhmän muistiossa tuotiin esiin, ettei tavallisilla velkojilla ole juurikaan mahdollisuuksia vaikuttaa siihen, mikä osa panttivelkojan saatavasta katsotaan saneerausohjelmassa vakuusvelaksi.¹⁶⁶ Eritoten selvittäjän valta nähdään ainakin

¹⁶³ Ks. *Tuomisto* 2007, s. 337-340.

¹⁶⁴ Ks. *Tammi-Salminen* 2015, s. 425.

¹⁶⁵ HE 152/2006 vp, s. 28-29.

¹⁶⁶ TM 2006:5, s. 45.

velkojien toimesta liian suurena ja he toivoisivat lisää vaikutusmahdollisuuksia arvostamisen lopputulokseen.¹⁶⁷ Mitä keinot ja vaikuttamismahdollisuudet sitten olisivat käytännössä, ei avattu sen enempää. Toinen asia, josta arvostelua oli yrityssaneeraustyöryhmän mukaan esitetty, oli siitä, että vakuusvelan määrittämisessä on yleistynyt vakuusomaisuuden käypään arvoon arvostaminen liiketoiminnan jatkumiseen perustuen eli käyttämällä going concern arvoja. Toisaalta lausunnoissa todettiin, että toimintaa jatkavalla yrityksellä vakuusomaisuuden arvostaminen tuleekin perustua liiketoiminnan jatkumiseen eli going concern -arvoon.¹⁶⁸ Työryhmän lausunto on osittain ristiriitainen tältä osin eikä lopputulokseen kokonaistilanteesta päästy. Näin nähdäkseni lähinnä siksi, että kyse oli enimmäkseen osapuolten esittämistä huomiosta eikä syvempää keskustelua asiasta käyty. Lausunnon osapuolet eivät he tarkenna mielipidettään sen pidemmälle missä tapauksissa pitäisi poiketa tästä going concern arvosta ja miten lainkäytössä toimintaa jatkavan yrityksen tunnistamista voitaisiin parantaa saneerausohjelmaa vahvistettaessa. Lausunnosta voi kuitenkin tehdä nähdäkseni sen johtopäätöksen, että yritysten toiminnan jatkaminen arvioidaan liian optimisesti vahvistetuissa saneerausohjelmissa. Tämä kuvastaa käytännöstä saatuja kokemuksia, jossa liian usein toiminnan jatkamiseen tähdännyt yhtiö ajautuu kaikesta huolimatta lopulta konkurssiin.

Työryhmä kuitenkin toteaa lopuksi, että vakuuden arvon määrittelyä koskevan säännöksen selventämistä tai muuttamista ei ole pidetty välttämättömänä, koska se nykyisessä muodossaan mahdollistaa erilaisten tilanteiden huomioon ottamisen.¹⁶⁹ Vakuuden arvon määrittämisessä haluttiin olevan myös tietynlaista joustavuutta. Yrityskiinnostustyöryhmän muistiossa todettiin, että jos laissa määrättäisiin vakuusvelan määrittämiseksi omaisuuden realisointitapa ja realisoinnin ajankohta, voisi johtaa kaikkien osapuolten kannalta epätoivottuihin lopputuloksiin.¹⁷⁰ Käytäntö on tosin nyt osoittanut, että tämä joustavuus on johtanut epäjohdonmukaiseen tulkintalinjaan. Nähdäkseni nykytilanteessa tavallaan juuri tämän joustavuuden voidaan sanoa johtaneen osapuolten kannalta huonoihin ja vaikeasti ennustettaviin lopputuloksiin sekä epäjohdonmukaiseen käytäntöön eri tapauksien välillä.

4.2.3. Going concern- ja Likvidaatioarvoon perustuva arvostus

¹⁶⁷ TM 2006:5, s. 46.

¹⁶⁸ TM 2006:5, s. 46.

¹⁶⁹ TM 2006:5, s. 46.

¹⁷⁰ HE 152/2006 vp, s. 29.

Yrityskiinnitetyn omaisuuden vakuusarvoa käsiteltiin useammassa oikeustapauksessa yrityskiinnityslain ja yrityssaneerauslain säätämisen jälkeen, mutta korkeamman oikeuden tulkintaa ja ratkaisua asiasta ei annettu ennen vuotta 2015, jolloin korkein oikeus antoi kaksi ennakkoratkaisua asiasta. Tämän jälkeen korkein oikeus on käsitellyt ja tarkentanut vakuusvelan määrää myös tapauksessa 2017:63.¹⁷¹ Ennen näiden tapausten käsittelyä on kuitenkin hyvä käydä läpi yleisimmät arvostamismuodot, joita vakuuksien arvostuksissa on näitä tapauksia aiemmin käytetty käräjäoikeuksien ja hovioikeuksien päätöksissä. Kumpakaan näistä ei ole korkeimman oikeuden päätöksissä täysin poissuljettu soveltamisen mahdollisuuksista tulevissa tapauksissa.

Going concern- arvostus perustuu siihen ajatukseen, että omaisuuden arvo lasketaan siihen arvoon, joka sillä ajatellaan olevan sen toiminnallisen kokonaisuuden, johon kyseinen omaisuus kuuluu, jatkaessa toimintaansa. Kysymys on siitä, että yrityksen ei oleteta lopettavan toimintaansa tai olennaisesti supistavan sitä.¹⁷² Voidaan siis nähdäkseni sanoa, että saneerausmenettelyssä se pääsääntöisesti rinnastuu yrityssaneerauksen tarkoitukseen siinä, että vaikeuksissa olevan velallisen voidaan nähdä vielä tervehtyvän ongelmistaan nykyisestä vaikeasta tilanteestaan huolimatta. Kysymys on usein siis optimistisesta arviosta siinä, että yhtiön toiminta tervehtyy mahdollisista taloudellisista vaikutuksista huolimatta ja että ongelmat ovat lähinnä väliaikaisia ja mahdollisia poistaa erinäisiä muutoksia tekemällä.

Likvidaatioarvostus voidaan monella tapaa rinnastaa konkurssitilanteessa tapahtuvaan arvostamiseen. Siinä lähtökohtana on, että omaisuudella on se arvo, mitä sillä olisi, jos toiminta elinkeinoharjoittajan toiminta lopetettaisiin kokonaan.¹⁷³ Likvidaatioarviointi ei ota yritystoiminnan kokonaisuutta samalla tavalla huomioon kuin going concern- arvostus ja johtaa usein vakuudenantajan kannalta huonompaan ratkaisuun. Likvidaatioarviointi on myös helpompi ja yksinkertaisempi tehdä, sillä se on lyhytnäköinen ratkaisu, eikä siinä tarvitse ottaa samassa määrin huomioon tulevaisuuden tapahtumia kuin toiminnan jatkamiseen tähtäävissä laskelmissa. Likvidaatioarvo on aina lähtökohta, jos se on suurempi määrällisesti kuin going concern-arvo.

¹⁷¹Rovaniemen hovioikeuden käsittelemästä tapauksesta oli vireillä myös valituslupa VL: 2019:17. Valitusluvan kuvauksen mukaan kysymys yrityskiinnityksen kohteena olevan omaisuuden arvon määrittämisestä ja yrityskiinnitykseen perustuvan vakuusvelan määrästä yrityssaneerauksessa. Korkein oikeus kuitenkin lopulta totesi kysymyksen tulleen ratkaistuksi ratkaisuihin KKO 2015:2 ja KKO 2015:3.

¹⁷² Ks. Björklund – Jänkälä – Kaisanlahti, 2009 s. 93.

¹⁷³ Ks. Björklund – Jänkälä – Kaisanlahti, 2009 s. 92.

4.3. Korkeamman oikeuden ratkaisut 2015:2 ja 2015:3

4.3.1. Pohjustus ratkaisujen käsittelylle

Koulun mukaan vakuuksien arvostusongelma sisältää pääasiassa kolme erilliskysymystä: mikä on arvostuksen peruste, miten arvostus toimitetaan ja kenellä on todistustaakka vakuuden arvosta? *Koulun* mukaan yrityskiinnitetyn omaisuuden arvostaminen yrityssaneerauksessa on ainakin yritetty antaa selventävä vastaus korkeimman oikeuden oikeustapauksissa 2015:2 ja 2015:3.¹⁷⁴ Arvostuksen toimittaminen voidaan katsoa olevan selvittäjän vastuulla ja vahvassa vallassa. Itse arvostamisen toimitustapa on muodostunut perusteiltaan epäyhtenäiseksi eikä näissä oikeustapauksissa anneta siihen hyvää vastausta.¹⁷⁵

Korkeimman oikeuden ratkaisuissa 2015:2 ja 2015:3 oli kummassakin kysymys yrityskiinnityksen kohteena olevan omaisuuden määrittämisestä ja yrityskiinnitykseen perustuvan vakuusvelan määrästä sekä virheellisen vakuusvelan määrittämisen vaikutuksista yrityssaneerausohjelman vahvistamisen kannalta. Korkein oikeus otti ensimmäistä kertaa selkeästi kantaa siihen, miten yrityskiinnityksen alainen omaisuus tulisi yrityssaneerauksessa arvostaa. Sen lisäksi korkein oikeus vahvisti käsitystä siitä mitä oikeussuojakeinoja yrityskiinnitykseen arvostuksessa käytettyyn arvoon tyytymättömällä osapuolella on käytössään. Asiat käsiteltiin oikeudessa samana päivänä ja niiden perustelut olivat hyvin lähellä toisiaan, joten ne on hyvä käydä tässä yhteydessä yhdessä läpi. Tutkielmassa käsitellään tapaukset pääosin ratkaisun KKO 2015:2 avulla turhan toiston välttämiseksi.

Tapausten suurin ero oli siinä, että KKO 2015:2 oli kysymys vakuuden arvon määrittämisestä saneerausohjelman ns. pakkovahvistamisessa YrSanL 54 §:n mukaisesti ja KKO 2015:3 oli kysymys vakuuden arvon määrittämisestä nopeassa saneerausmenettelyssä YrSanL 92 §:n mukaisesti. Ne muodostivat siis tavallaan parin, vaikka ne eivät liity sinällään samaan tapaukseen ja asioiden tosiseikat ovat luonnollisesti erilaisia. Vahvistamismenetelmien kannalta ratkaisut käsitellään erikseen. Oikeuskysymykset olivat kuitenkin yrityskiinnityksen arvostamisen kannalta pitkälti samanlaiset ja kummassakin asiassa kantajana oli sama oikeushenkilö. Tapauksien kuvaksissa on käytetty osittain lukujen pyöristämistä lukemisen helpottamiseksi ja tarkan kuvauksen saamiseksi ratkaisut on hyvä lukea tästä erillään. Samoin

¹⁷⁴ Ks. *Koulun* kommentit ratkaisusta KKO 2017:63. Korkeimman oikeuden ratkaisut kommentein 2017: II.

¹⁷⁵ Ks. *Koulun* kommentit ratkaisusta KKO 2015:2. Korkeimman oikeuden ratkaisut kommentein 2015: I.

tapausten asianosaisten nimet on muutettu. Näillä muutoksilla ei kuitenkaan ole oikeussääntöjen ja arvostuksen yleisten periaatteiden käsittelemiseksi merkitystä.

4.3.2. Käsittelyt alemmissa oikeusasteissa

Käräjäoikeuden käsitellessä tapauksen KKO 2015:2 kysymystä ensimmäisenä oikeusasteena yrityskiinnityksen alainen omaisuus oli selvittäjän yhtiö X:lle laatimassa saneerausohjelmaehdotuksessa arvostettu going concern- arvostuksen mukaisella menetelmällä. Vakuudettomana eli tavallisena saneerausvelkojana tapauksessa ollut yhtiö Y katsoi haasteessaan, että sen oikeutta oli epäoikeudenmukaisesti loukattu koska going concern- arvostuksella oli suosittu kohtuuttomasti vakuudellisia velkojia tavallisten velkojien kustannuksella. Yhtiö Y oli vastustanut saneerausohjelmaehdotusta sitä koskevassa äänestyksessä, perusteenaan tämä sen mielestä virheelliseksi määritetty arvo.

Yrityksen käyttö-, rahoitus ja vaihto omaisuuteen oli saneerausohjelmaehdotuksessa laskettu kuuluvaksi siitä tehtävien vähennettävien osuuksien jälkeen noin 870 000 euroa. Saneerausohjelmaehdotuksen mukaan yrityskiinnitysvelkojien hyväksi luettiin VMJL 5 §:n mukaisesti 50 prosenttia yrityskiinnityksen alaisen omaisuuden arvosta eli noin 435 000 euroa. Selvittäjä oli sisällyttänyt ohjemaan myös konkurssivaihtoehtoa koskevat vertailutiedot, joista selvisi, että konkurssilaskelmallinen arvo oli noin 170 000 euroa, josta yrityskiinnityksen 50 prosentin säännön jälkeen yrityskiinnitysvelkojille hyväksi jäi noin 85 000 euroa.¹⁷⁶ Yrityskiinnitysten haltijoiden hyväksi luettu going concern -arvostuksella saatu arvo oli lähes viisi kertaa suurempi siihen verrattuna, jos se olisi arvostettu konkurssivertailuarvoihin perustuen. Tämä 50 prosentin osuus on vakuusvelkaa, joten se on välillisesti pois tavallisten saneerausvelkojien saamisista.

Tavallisten saneerausvelkojen alkuperäinen kokonaismäärä oli noin 1 540 000 euroa, joista maksettavaksi saneerausohjelmaehdotuksessa tuli vain noin 385 000 euroa. Tavallisen vakuudettomana velkojana tapauksessa ollut yhtiö Y katsoi, että yrityskiinnityksen määrittämisen lähtökohdaksi tuli ottaa konkurssimenettelyssä saatavat arvot. Ero oli velkojan mielestä niin merkittävä, että saneerausohjelma oli katsottava lain vastaiseksi ja kohtuuttomalla

¹⁷⁶ Konkurssiarvosta oli pyydetty ulkopuolisen asiantuntijan lausunto. Sen mukaan omaisuuden realisointiarvo oli noin 200 000 euroa ja kun käyttö-, rahoitus- ja vaihto-omaisuuden arvosta sen jälkeen, kun osamaksuvelkojien jako-osuudet ja massavelat oli vähennetty, päädyttiin yrityskiinnitysvelkojien osalta 50 prosentin säännön mukaisesti noin 85 000 euron realisointiarvoon.

tavalla tavallisten saneerausvelkojen oikeutta loukkaavaksi. Yhtiö Y oli äänestänyt maksuohjelmaehdotusta vastaan antaessaan saneerausohjelmaehdotuksesta äänestyslausumaa.

Selvittäjä esitti käräjäoikeudelle, että going concern arvostus oli vallitsevan oikeuskäytännön ja oikeuskirjallisuuden kannanottojen mukainen ratkaisu yritystoiminnan jatkamisen tilanteessa. Selvittäjä perusteli going concern arvoa myös sillä, että merkittävästä käyttöomaisuudesta oli saatu ulkopuolinen asiantuntijalausunto ja siitä oli vähennetty tavanomaiset myyntikulut. Selvittäjä myös katsoi, että saneerausohjelmaehdotus tultaisiin hyväksymään ilman kaikkien määränemmistöjen hyväksyntää YrSanL 54 §:n mukaisesti.

Käräjäoikeus ratkaisi asian vastaajan hyväksi selvittäjän esittämät perustelut ja kannanotot going concern –arvostuksen käytöstä. Ratkaisun mukaan going concern- arvostusta voitiin pitää lähtökohtaisena arvostamismenetelmänä tilanteessa, jossa tavoitteena on yritystoiminnan jatkaminen.¹⁷⁷ Käräjäoikeus totesi vielä, että ohjelman vahvistamiselle oli edellytykset eikä lain erittelemiä esteitä ollut läsnä. Käräjäoikeus vahvisti saneerausohjelmaksi selvittäjän muutetun saneerausohjelmaehdotuksen. Tavallinen saneerausvelkoja yhtiö Y valitti hovioikeuteen ja vaati päätöksen kumoamista ja asian palauttamista takaisin käräjäoikeuteen. Yhtiö Y perusti vaatimuksensa siihen, että arvostamisessa olisi pitänyt käyttää konkurssiarvoja. Hovioikeus tutki yhtiö Y:n valituksen jälkeen käräjäoikeuden päätöksen oikeellisuuden ja totesi, ettei se nähnyt sen muuttamiseen aihetta. Ilmarinen haki tämän jälkeen valitusluvan korkeimmalta oikeudelta, josta se myönnettiin.

Käräjäoikeuden käsitellessä ensiasteena tapausta 2015:3 oli arvostuksen puolesta käytetty myös going concern arvoja. Selvittäjä oli kuitenkin varovaisuusperiaatetta noudattaen arvostanut going concern -menetelmällä yritys kiinnityksen alaisen omaisuuden 70 prosenttiin omaisuuden tasearvosta. Arvostuksessa oli käytetty pitkälti kirjanpidollisia tasearvoja. Going concern -arvostus loukkasi kantajan mukaan kohtuuttomasti vakuudettomien velkojen asemaa. Yhtiö Y myös katsoi, ettei saneerausohjelmaehdotusta voitaisi vahvistaa ilman äänestysmenettelyä, ellei ohjelmaa muutettaisi sen haluamalla tavalla. Käräjäoikeus totesi päätöksessään, että lain esitöiden ja oikeuskäytännön perusteella saneerausohjelmaehdotuksen mukainen going concern -perusteinen vakuuden arvon määrittäminen oli täysin mahdollinen siinä missä likvidaatioarvoon perustuva arviointi tai näiden välimuoto. Käräjäoikeuden mukaan selvittäjän

¹⁷⁷ Tapauksen KKO 2015:3 hovioikeuskäsittelyssä oikeus viittasi lähinnä sen mukaan vakiintuneeseen hovioikeuskäytäntöön, jonka mukaan vakuusomaisuus arvostetaan siihen arvoon, joka sillä on osana toimintaa jatkavaa yritystä.

arvostus ei tarkoittanut sitä, että ohjelman vahvistamiselle olisi ollut yrityssaneerauslaissa tarkoitettu este.

Käräjäoikeudet olivat ratkaisuihissaan kummassakin tapauksessa päätyneen yritysikiinnitetyn omaisuuden kohdalla going concern -arvostuksen käyttämiseen oikeana vaihtoehtona. Käräjäoikeudet eivät löytäneet kummassakaan tapauksessa moittittavaa selvittäjän laatimasta saneerausohjelmasta ja valitukset hylättiin. Perusteena tälle oli lähtökohtaisesti ratkaisussa 2015:2 siis se, että yritystoimintaa oltiin jatkamassa ja ratkaisussa 2015:3, korkein oikeus myös totesi, että vakuusomaisuuden arvioiminen osana toiminnallista kokonaisuutta oli vakiintuneen hovioikeuskäytännön mukainen ratkaisu. Käräjäoikeudet eivät ottanee kantaa virheellisen määrittämisen vaikutuksiin, koska tapauksissa todettiin selvittäjän ehdotuksen perusteet oikeudenmukaisiksi eikä virhettä näin todettu tapahtuneen. Kummassakin tapauksessa hovioikeudet tutkivat käräjäoikeuksien päätöksien oikeellisuuden eivätkä löytäneet aihetta niiden muuttamiseen. Korkein oikeus myönsi kummassakin tapauksessa valitusluvan.

4.3.3. Korkeimman oikeuden käsittelyratkaisu saneerausohjelman raukeamisen vaikutuksesta.

Yhtiö B valitti korkeimpaan oikeuteen kummassakin tapauksessa ja vaati, että käräjäoikeuksien päätöksen saneerausohjelmien vahvistamisista kumotaan, ainakin maksuohjelman osalta ja saneerausohjelmaehdotuksia ei vahvisteta. Lisäksi yritysikiinnityksiin perustuvia vakuusvelkoja pitäisi pienentää ja asia palauttaa käräjäoikeuteen uudelleen käsiteltäväksi. Kummasakin tapauksessa vastaajana olleet tahot vaativat, että valitukset hylätään. Korkein oikeus hyväksyi kummassakin tapauksessa valitusluvat. Ennen Korkeimman oikeuden käsittelyä ratkaisussa 2015:2 ja 2015:3 velallisena ollut yhtiö oli asetettu konkurssiin ennen saneerausohjelman päättymistä, jolloin YrSanL 66 §:n 1 momentin mukaisesti saneerausohjelma raukesi.¹⁷⁸ Korkein oikeus totesi valitusluvan hyväksymisessä, että raukeaminen tarkoittaa sitä, että velkojien saatavien ehdot ja maksusaantioikeus määräytyvät konkurssissa niin kuin saneerausohjelmaa ei olisi vahvistettu.¹⁷⁹ Korkeimman oikeuden mukaan rauenneella saneerausohjelmalla voi silti olla merkitystä niiden suoritusten pysyvyyteen, joita velkojat ovat saaneet saneerausohjelman vielä voimassa ollessa. Perusteena valitusluvan myöntämiselle oli siis ratkaisussa saneerausohjelman lainmukaisuuden tutkiminen ja sen mahdolliset vaikutukset

¹⁷⁸ Kyseessä oli siis KonkL 66 §:n mukainen jälkikonkurssi. Jälkikonkurssista tarkemmin ks. Koulu 2007, s. 293-297.

¹⁷⁹ Ks. KKO 2015:2, käsittelyratkaisu ja KKO 2015:3, käsittelyratkaisu.

konkurssipesän ja velkojien merkittävien oikeuksien kannalta. Näin korkein oikeus päätyi siis käsittelemään saneerausohjelman sisältöä, vaikka se olikin rauennut.

4.3.4. Korkeimman oikeuden ratkaisu arvostusperusteesta ja konkurssivertailusta

Ratkaisun tärkein kohta oli arvostusta koskevan lainsäädännön tulkinnan selkeyttäminen. Korkein oikeus totesi, että YrSanL 3 §:n 1 momentin sananmuoto viittasi siihen, että *vakuuden arvo perustuu säännönmukaisesti sen myynnistä saatavaan hintaan*. Lisäksi vakuuden arvo määräytyy säännönmukaisesti vakuusoikeuden piirissä olevan omaisuuden myyntihinnan perusteella, ja lainkohdassa onkin todettu, että vakuuden arvosta tulevat vähennettäviksi muun muassa rahaksimuuttokustannukset.¹⁸⁰ Korkein oikeus myös vahvisti, minkä ajankohdan perusteella tämä arvostus on tehtävä. Vakuuden arvo tarkoittaa ratkaisujen mukaan *vakuuden todennäköistä realisointiarvoa menettelyn alkaessa*.¹⁸¹ Menettelyn alku tarkoittaa saneerausmenettelyn aloitusta. Tämä ajankohta on siis määritelty tarkasti.

Tärkeämpää tässä kohdassa on kuitenkin ratkaisun tulkitsema sanapari ”*todennäköinen realisointiarvo*”, joka muuttuu enemmän arvostusohjeeksi. Korkeimman oikeuden mukaan *lähtökohtana vakuuden arvon määrittämisessä tulee olla sellainen realisointitapa, jota käsillä olevissa olosuhteissa voidaan pitää todennäköisimpänä ja mahdollisimman hyvän realisointituloksen tuottavana*.¹⁸² Myöskään mainittu ”*todennäköinen realisointitapa*” ei tarjoa vielä kovin selkeää ratkaisua kysymykseen sen ollessa hyvin monitulkintainen.

Korkeimman oikeuden mukaan apua tulkintaan voi hakea konkurssirealisointiin vertaamisesta. Korkeimman oikeuden mukaan konkurssivertailun tarkoituksena on ensinnäkin arvioida sitä, millaiseksi velkojien aseman voidaan olettaa muodostuvan ilman saneerausohjelmaa ja onko saneerausohjelman vahvistamiselle este sen vuoksi, että velkoja saisi konkurssivaihtoehdossa paremman suorituksen kuin saneerausmenettelyssä. Korkein oikeus halusi ratkaisussa painottaa, että konkurssivertailuun tulee yrityssaneerauksessa aina kiinnittää huomiota. Se ei kuitenkaan korkeimman oikeuden mukaan tarkoita sitä, että vakuusvelan määrää tulisi suoraan määrittää sen perusteella.¹⁸³ Konkurssivertailu on hyväksytty jo aika laajasti myös saneerauksen yleisiä edellytyksiä tarkastellessa.

¹⁸⁰ KKO 2015:2, pääasiantarkaisun perustelut, kohta 11.

¹⁸¹ KKO 2015:2, pääasiantarkaisun perustelut, kohta 11 ja ks. myös KKO 2015:3, pääasiantarkaisun perustelut, kohta 8

¹⁸² KKO 2015:2, pääasiantarkaisun perustelut, kohta 11.

¹⁸³ KKO 2015:2, pääasiantarkaisun perustelut, kohta 12.

Nähdäkseni tärkein kohta ratkaisulle oli seuraava konkurssivertailulle asetettu tehtävä. Korkeimman oikeuden mukaan konkurssivertailua voidaan käyttää sen arvioimiseen, onko omaisuus arvostettu yrityssaneerausohjelmassa asianmukaisesti. Vakuuden arvoa tulisi yrityssaneerauksessa verrata yrityssaneerauksen todennäköisimpään vaihtoehtoon, jona voidaan pitää konkurssia. Korkeimman oikeuden mukaan sekä konkurssivertailussa, että yrityssaneerausohjelmassa lähtökohtana arvon määrittämisessä tulee olla todennäköisin ja mahdollisimman hyvän tuloksen tuottava realisointitapa. Tämä voi ratkaisun mukaan tarkoittaa omaisuuden arvostamista siihen hintaa sekä yrityssaneerausohjelmassa että konkurssivertailulaskelmassa, joka siitä saataisiin osana toimivaa kokonaisuutta, jos se nähdään todennäköisimmäksi realisointitavaksi. Tämän going concern -tyyppisen arvonmäärittämisjärjestelmän perusteeksi ei kuitenkaan riitä korkeimman oikeuden mukaan pelkästään se, että yritystoimintaa ollaan yrityssaneerausmenettelyn tavoitteen mukaisesti jatkamassa.¹⁸⁴ Korkein oikeus ei siis poissulkenut sulkenut kumpaakaan arvostusmenetelmää täysin mahdollisista tavoista arvostaa vakuus. Going concern -arvostukselle on kuitenkin johdettavissa tietty oikeusohje siitä, milloin sitä ei saa soveltaa. Ratkaisujen lopputulokset eivät kuitenkaan anna selkeää ohjetta siitä, miten tämä yritystoiminnan jatkuminen tulisi näyttää todennäköiseksi ja siten going concern -arvostus todennäköiseksi realisointitavaksi.

Ratkaisussa KKO 2015:2 korkein oikeus katsoi määrittämisen virheelliseksi lähtökohtaisesti kahdesta pääasiallisesta syystä. Ensimmäinen korkeimman oikeuden mukaan asiassa ei ollut annettu näyttöä siitä, että vakuutena olevasta omaisuudesta olisi sitä realisoitaessa saatu saneerausohjelmassa todettu arvo. Toiseksi tapauksessa konkurssivertailuarvon ja saneerausohjelmassa vahvistetun arvon ero oli suhteellisen suuri, ja siitä voitiin päätellä, että yrityssaneerausohjelman arvostus oli muodostunut virheellisen suureksi. Korkein oikeus myös selkeästi paheksui arvostuksessa käytettyjä kirjanpitoarvoja, kun niille ei esitetty perustetta.¹⁸⁵ Ratkaisussa 2015:3 korkein oikeus toisti samanlaiset perustelut siihen, miksi arvot olivat liian korkeat. Arvoina oli käytetty hieman konservatiivisempia kirjanpitoarvoja, mutta ne olivat silti lähes kolminkertaiset verrattuna realisointiarvoon konkurssissa.¹⁸⁶

Korkein oikeus siis ei suoranaisesti määrittänyt kumpaa arvostustapaa tulevaisuudessa tulisi pitänyt käyttää, mutta piti going concern -arvostuksen avulla saatuja arvoja kyseisissä tapauksissa liian korkeana, joten ratkaisua voisi tulkita ainakin siten, että puhdasta going concern -tapaa ei tulisi enää jatkossa soveltaa ilman erityisiä perusteita sille. Näin voi ainakin

¹⁸⁴ Ks. KKO 2015:2, pääasiasratkaisun perustelut, kohta 13.

¹⁸⁵ KKO 2015:2, pääasiasratkaisun perustelut, kohta 12.

¹⁸⁶ KKO 2015:3, pääasiasratkaisun perustelut, kohta 8 ja 10.

nyt katsoa olevan, jos sen ainoa peruste on se, että liiketoimintaa pyritään jatkamaan yrityssaneerauksen jälkeen. Tästä johtopäätöksenä voi siis nähdäkseni ajatella myös niin, että likvidaatioarvo on nyt oletettava arvostusperusteesta, ellei joku todista going concern -arvoja todennäköisen realisointitavan mukaiseksi.¹⁸⁷ Miten tämä todistetaan, on vaikeampi kysymys. Tapauksien jälkeen ratkaistava oikeuskäytäntö näyttää ovatko selvittäjät alkaneet käyttää pääasiassa likvidaatioarvostusten mukaisia menetelmiä, ellei heillä ole selkeää näyttöä going concern -arvostuksen soveltuvuuden todennäköisyydestä.

Korkein oikeus tunnustaa alussa sen, että oikeuskäytäntö on ollut epäyhtenäistä. Ratkaisussa on myös maininta yrityssaneerauslain uudistuksen yhteydessä hallituksen esityksessä todetuista ongelmista, joista niiden tunnustamisesta huolimatta muutettu vakuusvelan määritelmää koskevaa säännöstä. Tästä ei muuttamattomuus ei kuitenkaan korkeimman oikeuden mukaan tarkoittanut, että epäyhtenäinen käytäntö olisi tarkoitettu hyväksyä.¹⁸⁸ Korkein oikeus siis nähdäkseni asetti tavoitteekseen löytää ratkaisun tähän epäyhtenäiseen käytäntöön. Mielestäni siinä ei kuitenkaan onnistuttu, vaikka asiaa hieman avattiinkin sen suhteen, minkälaisin perustein going concern -arvoja ei saa käyttää.

4.3.5. Korkeimman oikeuden ratkaisu soveltuvista oikeussuojakeinoista

Korkein oikeus otti kantaa tapauksissa myös välillisesti siihen mitä oikeussuojakeinoja osapuolilla on käytettävissään sellaisissa tapauksissa, joissa he eivät ole tyytyväisiä sovellettuun yritysikiinnityksen arvostamiseen. Näihin keinoihin turvautuu yleensä etuoikeudeton velkoja going concern -arvojen käyttämisen jälkeen ja on mahdollista, että korkeimman oikeuden tapauksien jälkeen likvidaatioarvostuksen käyttö lisääntyy ja näiden oikeussuojakeinojen tarve tulee tarpeelliseksi myös yritysikiinnityksen haltijalle.

Koulun mukaan tapauksista voi päätellä sen, että korkeimman oikeuden mukaan valitusoikeus koskee vain vahvistettuihin saneerausohjelmiin sisältyviin arvostuksiin ja valitusoikeuttaan käyttävän velkojan on pitänyt vastustaa saneerausohjelmaedotusta sen esityshetkellä ennen hyväksymistä. Annettuun arvoon tyytymättömällä velkojalla ei ole *Koulun* mukaan tätä tapahtumaa ennen erillistä valitusoikeutta¹⁸⁹

¹⁸⁷. Ks. myös. *Koulun* päätelmät todistustaakasta ratkaisun KKO 2015:2 yhteydessä, Korkeimman oikeuden ratkaisut kommentein 2015:I.

¹⁸⁸ KKO 2015:2, pääasiantarkaus perustelut, kohta 11 ja myös HE 152/2006 vp, s. 29.

¹⁸⁹ Ks. *Koulun* kommentit ratkaisusta KKO 2015:2. Korkeimman oikeuden ratkaisut kommentein 2015:I.

Selvittäjän tulee, kuten aiemmin todettiin, tehdä yhteistyötä eri velallisten kanssa ja hyvän selvittäjän tulisi kuulla heitä myös arvostuksen suhteen. Ongelma tässä on se, että selvittäjä voi lopulta todellisuudessa hyvin kevein perustein ohittaa nämä mielipiteet ja pysyä alkuperäisessä kannassaan. Tämä tarkoittaa siis pitkää aikaa, jolloin tyytymättömällä velkojalla ei ole vahvoja oikeussuojakeinoja käytettävissään ja ohjelma pääsee jo ainakin osittain toteutumaan ennen kuin hän pystyy siihen puuttumaan. Tietenkin lainsäädännössä olevat takaisinsaantisäännöksen ja selvittäjän vahingonkorvausvelvollisuus voivat tarjota ratkaisukeinoja näitä tilanteita varten, mutta niistä huolimatta velkojan riskit kasvavat ja ainakin työmäärä omien oikeuksien turvaamiseksi lisääntyy. Toisaalta itse yrityssaneerausmenettely nopeutuu, koska luultavasti useimmiten joko vakuudeton tai vakuudellinen velkoja on tyytymätön hänelle arvostettuun osioon eikä hienosäätöä tarvita niin kattavasti.

4.3.6. Korkeimman oikeuden ratkaisu arvon virheellisen määrittämisen vaikutuksesta saneerausohjelman vahvistamiseen.

Päädyttyään kummassakin ratkaisussa siihen, että yritys kiinnityksen arvo ja vakuusvelan määrä oli arvoitettu väärin, Korkein oikeus ratkaisi vielä kysymyksen siitä, miten virheellinen määritelmä vaikuttaa saneerausohjelman vahvistamiseen. Korkein oikeus päätyi kummassakin tapauksessa siihen, että yritys kiinnitysvelkojat saivat liian suuren määrittämisen ansiosta täysimääräisen suorituksen sellaisillekin veloille, joiden voidaan katsoa olevan tavallista saneerausvelkaa. He siis saivat etuoikeutettuna liian suuren osion, joka loukkaisi muita velkojia alentamalla heille maksettavia saatavia kohtuuttomasti. Näin ollen kummankin tapauksen saneerausohjelman vahvistamismenettelyissä olleet lainmukaiset saneerausohjelman vahvistamisen edellytyksenä olleet vaatimukset eivät toteutuneet.¹⁹⁰

Ratkaisun KKO 2015:2 osalta arvostus rikkoi siis YrSanL 53 §:n 1 momentin 3 kohdassa vahvistamisen esteenä mainittua YrSanL 46 §:ssä tarkoitettua yhdenvertaisuuden vaatimusta niiden velkojien kohdalla, jotka äänestävät ohjelmaehdotusta vastaan. YrSanL 54 §:n 1 kohdan mukaisesti vahvistaminen ilman kaikkien ryhmäenemmistöjen suostumusta ei ole mahdollista, kun tätä edellytystä rikotaan. Ratkaisussa KKO 2015:3 väärä arvostus rikkoi YrSanL 92 §:n 3 momentin mukaan nopean saneerausohjelman vahvistamisen edellytyksenä olevaa YrSanL 46 §:n yhdenvertaisuuden vaatimusta lähes samalla tavalla kuin ratkaisussa KKO 2015:2.

¹⁹⁰ KKO 2015:2, pääasiasratkaisun perustelut, kohta 21 ja KKO 2015:3, pääasiasratkaisun perustelut, kohta 15.

Kummankin ratkaisun tuloksista äänestettiin korkeimmassa oikeudessa. Äänestyksen tulos oli kummasakin ratkaisussa 4 puolesta ja 1 eri mieltä ollut. Eri mieltä olleen lausunto ei kuitenkaan liittynyt kiinnitetyn omaisuuden arvoon tai vakuusvelan määrään. Eri mieltä ollut oikeusneuvos oli katsonut, että saneerausohjelmia ei voitu jättää vahvistamatta YrSanL 46 § mukaisen yhdenvertaisen kohtelun rikkomisen perusteella, koska yrityskiinnitysvelkoja oli ns. muu kuin vakuusvelkoja eikä siten rinnastunut suoraan tavallisiin saneerausvelkoihin velkojaryhmän sisäisessä yhdenvertaisuusvaatimuksessa. Näin ollen velkojaryhmien sisäisen yhdenvertaisuuden vaatimus ei soveltunut yrityskiinnitysvelkojaan.

Korkein oikeus päätyi lopulta kummassakin tapauksessa kumoamaan käräjäoikeuksien päätökset, mutta ei palauttanut niitä käräjäoikeuksiin uudestaan käsiteltäviksi, koska yrityssaneerauksen kohteena ollut velallisyhtiö oli asetettu päätöksen ajankohtaa ennen konkurssiin ja saneerausohjelma oli rauennut, joten tapauksissa olleiden velallisyhtiöiden kohdalla ei ollut enää tarvetta uudelle ohjelmalle. Voidaan siis olettaa, että yritystoiminnan jatkuessa saneerausohjelman ollessa vielä voimassa tapaukset olisi mahdollisesti palautettu käräjäoikeuksiin. Näin ollen yritykselle luotaisiin ja käräjäoikeudessa vahvistettaisiin edellä mainittujen menettelyjen avulla uusi saneerausohjelma uusienyrityskiinnityksen arvostuksien mukaiseksi.¹⁹¹

4.4. Korkeimman oikeuden ratkaisu 2017:63

4.4.1. Käsittelyt alemmissa oikeusasteissa

Tapauksessa oli kysymys jälleen vakuuden arvon määrittämisestä yrityssaneerauksessa tilanteessa, jossa velan vakuutena oli yrityskiinnitys. Tapauksen perusteluissa vahvistettiin ratkaisujen 2015:2 ja 2015:3 oikeusohjetta yrityskiinnityksen arvostamisesta. Näiden päätösten ennakkopäätösarvo on siis nähtävissä. Tämän lisäksi tapauksessa vastattiin tarkentavasti kysymykseen siitä mitä kuluja yrityssaneerauksessa vakuusomaisuuden arvosta saadaan vähentää.

Tapauksessa valituksen saneerausohjelmasta teki yrityskiinnityksen haltija yritys B, joka katsoi vakuusvelan määrän yrityskiinnitetyn omaisuuden osalta olevan liian alhainen, koska siitä oli vähennetty arvioitujen realisointikustannusten lisäksi konkurssivertailuun perustuvia

¹⁹¹ Koulu on pohtinut ratkaisun KKO 2015:3 yhteydessä, myös sitä, kuinka monta kertaa tämä prosessi voidaan toistaa. ks. Koulun kommentit ratkaisusta KKO 2015:3. Korkeimman oikeuden ratkaisut kommentein 2015:I.

massavelkaisia kuluja. Konkurssivertailuun perustuvien massavelkojen vähentäminen arvosta muodosti Yritys B:n mukaan merkittävän arvon vähenemisen.¹⁹²

Käräjäoikeus totesi päätöksessään, että jos realisointi tapahtuisi konkurssin yhteydessä sovellettavaksi tulisi laki velkojen maksunsaantijärjestyksestä ja pesän arvo laskettaisiin pesänhoitokulujen ja massavelkojen jälkeen. Rahaksimuuttokustannuksina voitiin ottaa huomioon paitsi arvioidut realisointikulut konkurssissa myös arvioidut pesänhoitokulut ja muut massavelat. Tämän tavan käyttö ei loukannut velkojen yhdenvertaisuutta. Näin ollen konkurssilain pykälää ei sovellettu analogisesti. Käräjäoikeus vahvisti selvittäjän saneerausohjelmaehdotuksen saneerausohjelmaksi. Yritys B valitti käräjäoikeuden päätöksestä hovioikeuteen.

Yritys B valitti päätöksestä hovioikeuteen ja katsoi valituksessaan, että tapauksessa oli sovellettava analogisesti Konkurssilain 17 luvun 7§ mukaisen panttiomaisuuden kustannuksia koskevaa säännöstä. Lainkohdan mukaan panttiomaisuuden arvosta vähennetään vain siihen kohdistuneet realisointi- ja hoitokulut. ei hyväksynyt yritys B:n vetoomusta Konkurssilain 17 luvun 7§ säännökseen. Hovioikeus katsoi, että panttivelkojalla on separatistin asema, kun taas yrityskiinnityksen haltijalla ei voitu tällaista asemaa katsoa olevan. Korkein oikeus taas katsoi myöhemmin asiaa käsitellessään, että Yritys B:n väite Konkurssilain 17 luvun 7 §:n panttiomaisuuden kustannuksia koskevat säädökset ei ollut sovellettavissa, koska 17 luvun 17 § 1 momentin mukaan 17 luvun säännökset panttivelkojasta, eivät koske velkojaa, jolla on konkurssipesään kuuluvaan omaisuuteen yrityskiinnitykseen perustuva panttioikeus.¹⁹³ Näin ollen siitä ei ole yrityskiinnitysvelkojalle apua.

Hovioikeus katsoi, että konkurssimenettelyn kuluihin vertaileminen oli perusteltua saneerausohjelmassa tehtäessä arvonmäärittäystä. Hovioikeus ei näin muuttanut käräjäoikeuden päätöstä. Hovioikeus viittasi tämän lisäksi arvostamiskäytännössä tapauksiin 2015:2 ja 2015:3 arvostamisohjeena, jota voidaan taas pitää osoituksena niiden ennakkopäätösarvosta. Oy B valitti päätöksestä korkeimpaan oikeuteen. Valituslupa myönnettiin.

¹⁹² Realisointikustannusten määrä oli arvioitu yrityssaneeraukseen perustuvana noin 4000 euroon, jonka yritys B hyväksyi. Konkurssivertailuun perustuvat realisointikustannukset taas vähensivät omaisuuden arvoa noin 56 000 euroa, joten kyse oli merkittävästä arvon menetyksestä. Näihin kuluihin kuuluivat työntekijöiden palkat kahden viikon irtisanomisajalta, pesänhoitajan palkkio kuluineen, erityistarkastuksen kartoitus ja kirjapidon säilytyksestä ja hävittämisestä aiheutuneet kustannukset.

¹⁹³ KKO 2017:63, pääasiasratkaisun perustelut, kohta 15.

4.4.2. Korkeimman oikeuden ratkaisu erityisesti vakuusvelan määrästä

Korkein oikeus vetosi ratkaisussa 2017:63 aiempiin antamiinsa ratkaisuihin 2015:2 ja 2015:3. Se toisti niissä esitetyt perusteet itse arvostamismenetelmästä eikä avannut niiden merkitystä sen enempää. Näin ollen voidaan katsoa, että korkein oikeus vahvistaa tällä päätöksellä ohjeita arvonmäärittämisestä, sen ajankohdasta, oikeussuojasta ja realisointitavoista. Tapauksessa tosin ei ollut riitautettu itse arvostamismenetelmää vaan kysymys vakuusvelan määrittämisestä. *Koulun* mukaan tästä on johdettavissa se päätelmä, että selvittäjän näkemyksellä on luontainen etusija ja että tuomioistuimet eivät halua ryhtyä arvojen hienosäätöön, vaan tarkoitus on ollut puuttua vain karkeisiin arvostusvirheisiin, kuten tapauksessa 2015:3 käytettyihin kirjanpitoarvoihin.¹⁹⁴ Ongelma on kuitenkin mielestäni siinä, että korkeimman oikeuden puuttuessa arvoihin mennään aina toiseen ääriin asti eikä kummastakaan tapauksesta löydy kunnan perustetta sille miksi välimuotoa going concern ja likvidaatioarvon välillä ei valittu. Jos erot arvojen välillä ovat viisinkertaiset, kuten tapauksessa 2015:2, puhutaan todella suuresta heittelystä arvojen välillä. Toisaalta korkeimman oikeuden tapauksissa ei olla vielä, koskaan hyväksytty puhdasta going concern arvostusta, vaikka mahdollisuus sille tulkintani mukaan on edelleen olemassa. On epäselvää miten vahvat perusteet sen käytölle tulisi tosiasiaassa olla, eikä tämä ratkaisu selvennä sitä kysymystä.

Ratkaisun tärkein vahvan ohjesäännön luova tulkintalinja oli se, että korkein oikeus otti kantaa siihen mitkä rahaksimuuttokustannukset tai etuoikeudella suoritettavat saatavat tulee ottaa huomioon, kun määritetään yritysikiinnitykseen perustuvan vakuusvelan määrää. Vakuusvelan määrän osalta korkein oikeus totesi, että yritysikiinnitysvelkojan saatava on yrityssaneerauksessa vakuusvelkaa ainoastaan siltä osin kuin vakuuden arvo siitä tehtävien vähennysten jälkeen riittää kattamaan saatavan.¹⁹⁵ Muilta osin yritysikiinnitysvelkojan saatava on tavallista saneerausvelkaa, ja tältä osin yritysikiinnitysvelkojalla on yhtäläinen oikeus maksunsaantiin etuoikeudettomien velkojien kanssa.¹⁹⁶ Tämän takia tähän yritysikiinnitysvelkojan tavalliseen saneerausvelkaosuuteen oli sovellettava YrSanL 46 §:n velvoitetta asettaa velkojat, joilla saneerausmenettelyn ulkopuolella olisi yhtäläinen oikeus saada suoritus saatavalleen, keskenään yhdenvertaiseen asemaan.¹⁹⁷

Korkeimman oikeuden mukaan koska ratkaisuissa 2015:2 ja 2015:3 oltiin vakuuden arvostuksessa pidetty todennäköisimpänä vaihtoehtona yrityssaneeraukselle konkurssia, tulisi

¹⁹⁴ Ks. Koulun kommentit ratkaisusta KKO 2017:63. Korkeimman oikeuden ratkaisut kommentein 2017:II.

¹⁹⁵ KKO 2017:63, pääasiantarkaisun perustelut, kohta 11.

¹⁹⁶ KKO 2017:63, pääasiantarkaisun perustelut, kohta 8.

¹⁹⁷ KKO 2017:63, pääasiantarkaisun perustelut, kohta 17.

myös johdonmukaisuuden vuoksi määrätessä rahaksimuuttokustannuksissa, ottaa huomioon sellaiset arvioidut kustannukset, jotka konkurssimenettelyssä vähennettäisiin yrityskiinnityksen kohteena olevan omaisuuden arvosta ja jotka siten vähentäisivät kiinnityksenhaltijoille etuoikeutettuna tulevaa suoritusta.¹⁹⁸ Tilanteessa voisi korkeimman oikeuden mukaan käydä niin, että yrityskiinnitysvelkoja saisi täyden suorituksen sille osalle velastaan, joka on etuoikeudetonta velkaa, mitä hän ei muissa menettelyissä, kuten konkurssissa saisi. Näin ollen hänet asetettaisiin muita vastaavia velkojia parempaan asemaan ja YrSanL 46 §:n mukaista yhdenvertaisuuden vaatimusta ei täytettäisi. Tämän takia korkein oikeus päätyi ratkaisussa ottamaan huomioon myös arvioidut kustannukset, jotka konkurssimenettelyssä vähennettäisiin yrityskiinnityksen kohteena olevan omaisuuden arvosta, yrityskiinnitykseen perustuvan vakuusvelan määrää yrityssaneerauksessa määritellään.¹⁹⁹ Korkein oikeus ei muuttanut hovioikeuden päätöstä. Ratkaisu tarkoittaa yrityskiinnityksen vakuusarvon kohdalla siis sitä, että vakuuden rahaksimuuttokustannukset arvioidaan lähtökohtaisesti sen perusteella minkä suuruiset ne olisivat konkurssimenettelyssä.

Koulun mielestä päätös on siinä mielessä hyvä, että velkojien asema ei saisi vaihdella eri saneerausmenettelyissä, koska se mahdollistaa tarkoituksenmukaisen menettelyn valinnan. Koulun mukaan ratkaisusta on myös luettavissa, että selvittäjän näkemyksellä on luontainen etusija ja selvittäjän arvon riittävällä taholla on todistustaakka poikkeavasta arvosta. Selvittäjän arvostusta voi vastustaa tässä tilanteessa esittämällä näkemyksensä sen virheellisyydestä ennen sen vahvistamista ja tämän jälkeen hakemalla muutosta vahvistettuun ohjelmaan.²⁰⁰ Selvittäjälle huomion esittäminen on oikeussuojakeinona aika heikko ja käytännössä tilanne helposti muodostuu sellaiseksi, että selvittäjä saa päättää miten vakuuttavia nämä arvostusta vastustavan velkojan perusteet ovat. Suojaa on siis käytännössä haettava tuomioistuimelta, joka voi viedä aikaa.

Koulun mukaan ratkaisu kuitenkin asettaa saneerauksen selvittäjälle uusia tehtäviä, jotka eivät suoraan perustu lain säännöksiin. Ensimmäkin selvittäjän tulisi tehdä kuvitteellisen konkurssin kuvitteellisten yleiskustannusten osittamisen yksittäisille vakuuksille. Tämän lisäksi selvittäjän käyttämä arvostusperuste on kerrottava mahdollisimman perusteellisesti, ja vähennyksistä ja niiden perusteista on samoin keskusteltava jo saneerauksen suunnitteluvaiheessa.²⁰¹

¹⁹⁸ KKO 2017:63, pääasiantarkaisun perustelut, kohta 13.

¹⁹⁹ KKO 2017:63, pääasiantarkaisun perustelut, kohta 17.

²⁰⁰ Ks. Koulun kommentit ratkaisusta KKO 2017:63, Korkeimman oikeuden ratkaisut kommentein 2017:II.

²⁰¹ Ks. Koulun kommentit ratkaisusta KKO 2017:63, Korkeimman oikeuden ratkaisut kommentein 2017:II.

Koulun mukaan ohjelmaehdotusta laadittaessa vakuusvelkojalle, velalliselle ja muille velkojille on varattava tilaisuus esittää kommentteja ja selvitystä arvostuskysymyksistä, vaikka laki ei sitä suoranaisesti vaadi.²⁰² Sen voisi mielestäni katsoa olevan välttämätöntä onnistuneen ohjelmaehdotuksen laatimiseksi. Osapuolet ovat mielestäni myös todennäköisemmin valmiita hyväksymään saneerausohjelmaehdotuksen arvon, joka on heille perusteltu ja jonka syntyyn he ovat saaneet aidosti ainakin teoriassa vaikuttaa.²⁰³ Näiden kaikkien *Koulun* mainitsemien tehtävien tarkoituksiksi voisi katsoa sen varmistaminen, että tilanteessa saadaan aikaan onnistunut arvostus. Se voi tarkoittaa lisääntyntä työmäärää mutta riitojen määrä saattaa vähentyä, kun osapuolet saavat ainakin mahdollisuuden vaikuttaa lopputulokseen. Näin voitaisiin välttyä useilta oikeusriidoilta. Paras vaihtoehto tämän edistämiseksi olisi nähdäkseni se, että selvittäjille saataisiin yksi yhtenäinen ohje tällaisen arvostamisen laatimisesta ja asianosaisten esittämien seikkojen huomioon ottamisesta. Se voisi olla suoraan ohjaavaa lainsäädäntöä tai vaihtoehtoisesti erilaisia soft law -instrumentteja, kuten pidemmälle kehitettyjä ohjeita tai koulutusta arvostuksen toimittamisesta selvittäjille. Selkeitä käytettäviä arvoja selvittäjille olisi varmasti vaikeaa antaa.

5 YRITYSKIINNITYKSEN ARVOSTAMISEN OIKEUSPOLIITTINEN TARKASTELU

5.1. Oikeuspolitiikka ja De lege ferenda -tutkimus

Tämän työn kannalta tärkeää on ollut tutkia kriittisesti voimassa olevaa yrityskiinnityksen arvostusta koskevaa lakikokonaisuutta ja lain sisältöä. Tarkastelu on ollut enimmäkseen oikeusdogmaattista ja oikeuspolitiikkaa on tarkasteltu lähinnä yksittäisissä kohdissa. Oikeushistorian keinoin on selvitetty aiemmin voimassa ollutta asiaa koskeva lainsäädäntöä ja sitä, miten ja miksi sääntely on muuttunut.²⁰⁴ Siitä on ollut apua sen päättelemisessä, mitä lainsäädännön muutoksilla ja nykyisellä voimassa olevalla lainsäädännöllä on haluttu ratkaista ja miksi lainsäätäjät on päätenyt valittuihin ratkaisuihin ja keinoihin. Tässä luvussa tarkoitus on

²⁰² Ks. *Koulun* kommentit ratkaisusta KKO 2017:63, Korkeimman oikeuden ratkaisut kommenttein 2017:II.

²⁰³ Oikeusministeriön työryhmän selvittämissä lausunnoissa juuri velkojen mahdollisuus vaikuttaa lopputulokseen koettiin ongelmana. Ks. TM 2006:5, s. 45-46.

²⁰⁴ Ks. oikeushistorian määritelmästä, Nykänen 2013, s. 51.

vielä koota yhteenvetoa tärkeimmistä seikoista ja tarkastella tutkittua aineistoa laajemmin oikeuspolitiikan perspektiivistä.

Ervastin mukaan oikeuspolitiikka voidaan määritellä tutkimukseksi, jolla on pyrkimys tai kyky vaikuttaa oikeuspoliittiseen päätöksentekoon, lainvalmisteluun, suunnitteluun, linjausten muotoiluun ja käytäntöihin. Hänen mukaansa oikeuspolitiikalle olennaista on juuri yhteiskunnallisen relevanssin korostaminen. Oikeuspolitiikassa tutkitaan asetetun kysymyksen osalta teoreettisen tiedon lisäksi empiiristä tietoa, josta lainsäädännön toiminnalle voidaan hakea oikeutusta. Tämän lisäksi oikeuspoliittisella tutkimuksella on merkittävä rooli oikeuspoliittisen päätöksenteon ja vallankäytön kontrolloijana. Tämä on *Ervastin* mukaan tärkeätä varsinkin siksi, että lainsäädännöllä puututaan ihmisten elämään ja perusoikeuksiin. Oikeuspolitiikan voidaan katsoa hänen mukaansa myös olevan sen tutkimista, miten lainsäädäntö toimii käytännössä ja mitä kohtia lainsäädännössä tulisi uudistaa tai kehittää. Samalla voidaan käydä läpi erilaisia vaihtoehtoja sille, miten lainsäädäntöä voitaisiin kehittää.²⁰⁵

Oikeuspolitiikka ei ole yleisesti, eikä ainakaan tässä työssä, tarkoitettu olemaan poliittista oikeustiedettä.²⁰⁶ Kirjoittajan tulisi nähdäkseni pyrkiä objektiivisuuteen, tai ainakin pyrkiä eroon puhtaasti subjektiivisista arvoista. Lainsäätäjän ratkaisut ja keinot sekä oikeuden tilalle asettamat tavoitteet ovat aina lopulta lainsäätäjän tahdon varassa. Lopulta lainsäädäntövalta kuuluu Suomessa kansan valitsevalle eduskunnalle. Jos lainsäätäjällä haluaa priorisoida jonkun tavoitteen toisen tavoitteen kustannuksella, on suvereenina toimijana siihen oikeutettu lainsäädännön yleisten edellytysten ja perusoikeuksien rajoissa. Tämä ratkaisu voi olla tavoitteiden kannalta periaatteessa huonokin, jos se on lainsäätäjän tahto. Tavoitteen voisi kuitenkin katsoa olevan löytää kuitenkin yhteiskunnan ja sääntelyn kohteiden kannalta mahdollisimman hyvää lainsäädäntöä.

Linnan mukaan oikeusdogmaattisen tutkimuksen tehtävä on tulkita ja systematisoida voimassa olevan oikeuden sisältöä. Sen hyödyllisyys on kohdistettu ja tarpeellinen erityisesti erilaisille lainkäyttäjille ja -soveltajille. Se täyttää vahvasti käytännön lainsoveltamistoiminnassa ilmenevää tiedontarvetta. Sen hyödyllisyys on kuitenkin sidottu vahvasti siihen, miten pysyvää lainsäädäntö kysymyksessä on. Erinäiset muutoksen oikeuden sisältöön luovat aina kysymyksen siitä, miten sitä edeltäneeseen lainopilliseen tutkimukseen tulee suhtautua.²⁰⁷ *Linnan* mukaan oikeusdogmaattisen tutkimuksen oikeutusta ei ole Suomen oikeudessa juuri

²⁰⁵ *Ervasti* 2012, s. 30.

²⁰⁶ Ks. oikeuspoliittisen tutkimuksen määritelmästä ja kirjoittajan omien arvojen vaikutuksesta. *Linna* 1987, s. 5.

²⁰⁷ Ks. *Linna* 1987, s. 1-2.

koskaan kyseenalaistettu. Tutkimus täyttää oikeusnormin käytännön soveltamistoiminnassa ilmenevää tiedontarvetta.²⁰⁸ Oikeusdogmaattinen tutkimus traditionaalisesti hyljeksii oikeuspoliittisia kannanottoja ainakaan vahvoina argumentteina oikeuden tulkinnassa. Kuitenkaan lainsäätäjä ei ole sidottu samalla tavalla oikeusdogmaattiseen metodiin lainsäädäntöä antaessaan, koska lainsäätäjällä on kyky muuttaa oikeusdogmatiikan pohjaa eli voimassa olevia lakeja. Tässä työssä haetaan nyt lainsäädännön parannusehdotuksia de lege feranda -tutkimuksen avulla.

Linnan mukaan De lege feranda -tutkimusta voidaan pitää yhtenä oikeuspoliittisen tutkimuksen alalajina. De lege feranda -tutkimus voidaan määrittää tutkimukseksi, jossa kartoitetaan, systematisoidaan sekä justifioidaan tarkoituksenmukaisia tapoja ratkaista tietty epäkohta tai ongelma lainsäädännöllistä tietä käyttämällä. Kysymys on oikeuden muutostarpeiden kartoittamisesta. Tämän lisäksi tarkoitus on selvittää, miten lainsäädäntöä voitaisiin kehittää tulevaisuudessa, jotta lain tai lainsäädännön puutteellisuuden käytännössä aiheuttamat ongelmat saataisiin ratkaistua.²⁰⁹ Tähän metodiin myös tämä työ on keskittynyt. Ensin on tärkeää tietää mikä on yritys kiinnityksen arvostusta yrityssaneerauksessa koskevan lainsäädännön sisältö. Sen selvittämisen ohella tärkeää on ollut vastata siihen kysymykseen, miten lainsäädäntö vastaa sen alkuperäistä tarkoitusta. Kysymys on tämän jälkeen, miten yritys kiinnityksen arvostamisesta saataisiin lainsäädännöllä käytännössä toimivampi ratkaisu niihin ongelmiin, joita nyt on tosielämässä ilmennyt tai joissa se tosielämän soveltaminen ei vastaa lainsäätäjän sille asettamia tavoitteita.

Oikeuspoliittiselle tutkimukselle voidaan nähdä olevan suuri yhteiskunnallinen tarve. Oikeus vaikuttaa oikeassa elämässä oikeuden ihmisten asioihin, sekä positiivisesti että negatiivisesti.²¹⁰ Tämän työn kysymyksenasettelun ja käsiteltyjen oikeustapausten tilanteiden osalta velka- ja vakuusjärjestelyjen osapuolten oikeudelliseen ja taloudelliseen asemaan. Vastakkain tässä intressipunninnassa ovat varsinkin vakuudelliset, etuoikeutetut yritys kiinnityksen haltijat ja tavalliset saneerausvelkojat ja heidän taloudelliset intressinsä. Toisaalta vastakkain ovat lakien tavoitteet kuten täytäntöönpanointressit ja saneerausintressit.²¹¹ Oikeuspolitiikka voi auttaa lainsäätäjää yritys kiinnityksen arvostuksen kohdalla selventämällä niitä asianhaaroja, joita se oletetusti jo pitää tai joita sen perustellusti tulisi pitää arvokkaimpina, kun lainsäätäjä tekee

²⁰⁸ Linna 1987, s. 3.

²⁰⁹ Linna 1987, s. 8 ja Ks. myös De lege feranda -tutkimuksen määritelmästä. Tuomisto 1988, s. 12.

²¹⁰ *Ervastin* mukaan oikeustiede ei voi typistää toimintaansa vain normien systematisointiin ja tulkintaan, koska oikeuden avulla ihmisiin kohdistetaan yhteiskunnallista valtaa ja oikeudellisilla ratkaisuilla puututaan ihmisten elämään ja perusoikeuksiin. ks. *Ervasti* 2012, s. 30.

²¹¹ *Hupli* on käsitellyt saneerausintressin ja täytäntöönpanointressin suhdetta laajemmin. Ks. *Hupli* 2004, esim. s. 2-6.

päätöksiä tulevaisuuden valinnoista. Tarkoitus on siis avustaa tässä prosessissa tarjoamalla perusteltuja vaihtoehtoja nykyiseen lainsäädännölliseen kokonaisuuteen.

5.2 Yrityskiinnityksen alaisen omaisuuden arvostuksen tarkasteleminen oikeuspolitiikan kannalta.

5.2.1. Lainsäädännön ja tuomioistuimen ennakkopäätöksen suhde

Suomessa katsotaan nykyisin, että lainsäädännön merkityksellisin sisältö perustuu oikeuspositivismiin ja lakia tulkitaan pääasiassa sen sananmuotojen mukaan. Positiivinen oikeuden on katsottu tarkoittavan säädettyä lakia.²¹² Toisin sanoen siis sitä, että oikeuksista säädetään säädännäisessä laissa. Esimerkiksi Common Law -oikeuskulttuurin maissa lainsäädäntö on jätetty enemmän tuomioistuinten ennakkopäätösten vastuulle, jolloin lakia kehitetään käytännön ratkaisujen kautta. Sädännäistä lakia näistä oikeusjärjestyksistä myös löytyy, mutta oikeuden kehitys on pääosin oikeuskäytännön vastuulla.²¹³ Sääntelyn kehitystyö Suomalaisessa kontekstissa taas ensinnäkin edellyttää perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaisesti sitä, että oikeudet tulisi selventää tarkasti laissa silloin kun ne vaikuttavat merkittävästi yksilön asemaan.²¹⁴ Vaikka kohta koskeekin lähtökohtaisesti lain ja asetuksen suhdetta on se nähdäkseni merkityksellinen myös lainsäätäjän ja lainkäyttäjän keskinäistä roolia tarkastellessa.²¹⁵

Ensinnäkin jo PL 3 § määrittää, että lainsäädäntövaltaa Suomessa käyttää kansan valitsema eduskunta. Oikeusvaltioperiaatteen mukaisesti, PL 2 §:n 3 momentissa todetaan, että kaiken julkisen vallan käytön on perustuttava lakiin ja kaikessa julkisessa vallan käytössä on noudatettava tarkoin lakia. PL 2 §:n esitöiden perusteluissa mainitaan, että julkisen vallan käytön piiriin luetaan ensinnäkin sellaiset norminanto-, lainkäyttö- ja hallintopäätökset, jotka tehdään yksipuolisesti ja joiden vaikutus ulottuu yksityisiin oikeussubjekteihin.²¹⁶ Yrityskiinnityksen arvostamisella yrityssaneerauksessa on syvät vaikutukset osapuolten oikeuksiin, kuten PL 15 §:n mukaiseen omaisuudenasuojaan, PL 18 §:n mukaiseen elinkeinovapauteen ja PL 6 §:n mukaiseen yhdenvertaisuuteen lain edessä. Ongelma on

²¹² Ks. Tolonen 2003, s. 13.

²¹³ Ks. englantilaisen oikeuslähdeopin kuvaus, Holland – Webb 2013, s. 15-17 ja 38-39.

²¹⁴ Ks. myös kohdan esitöiden perustelut, HE 1/1998 vp, s. 131-132.

²¹⁵ Pöyhönen on myös katsonut, että oikeusvaltion perusajatuksiin kuuluu, että lainsäädäntö sisältää kansalaisten ja yhteisöjen asemaan vaikuttavat keskeiset normit. Vrt. Pöyhönen 2000, s. 187.

²¹⁶ Ks. HE 1/1998 vp, s. 74.

mielestäni siinä, että kun tuomioistuimille annetaan liikaa liikkumistilaa lain tulkinnan suhteen, tuomioistuin ottaa ikään kuin lainsäätäjän aseman. Tuomioistuimen päätös on nyt ollut todella merkityksellinen osapuolten oikeuksien kannalta.

Nykäsen mukaan oikeudellinen ratkaisu perustuu aina oikeuslähteisiin. Oikeuslähteet on suomessa perinteisesti jaettu vahvasti velvoittaviin, heikosti velvoittaviin ja sallittuihin oikeuslähteisiin. Oikeuslähdeoppi määrittelee mitä nämä oikeuslähteet ovat ja miten näitä oikeuslähteitä käytetään oikeudellisessa ratkaisussa. Oikeuslähteillä on myös oma hierakiansa. Suomen oikeuslähteistä vahvimpia ja ensisijaisesti käytettäviä ovat laki ja maantapa. Ne ovat vahvasti velvoittavia. Perustuslaki ja varsinkin perusoikeudet ovat kotimaisessa lainsäädännössä kuitenkin kaikkein korkeimmalla. Heikosti velvoittavia oikeuslähteitä ovat lain esityöt ja oikeuskäytäntö. Sallittuja eli alimpia oikeuslähteitä taas ovat oikeuskirjallisuus ja reaaliset argumentit.²¹⁷ Yrityskiinnityksen arvostusta koskeva ohje on, kuten korkeimman oikeuden ratkaisuista selvisi, johdettavissa enimmäkseen lainvalmisteluasiakirjoista. Lisäksi näitä kohtia koskeva tulkinta on nyt jäänyt pääasiassa heikosti velvoittavan oikeuslähteen, oikeuskäytännön nojaan hyvin merkittävästi. Tuomioistuimille on jäänyt runsaasti tilaa valita arvostusmenetelmä, jonka aikaansaama lopputulos vaikuttaa hyvin merkittävästi osapuolille tuleviin osuuksiin ja siten heidän omaisuudensuojaansa.

Suomen oikeusjärjestys nojaa, kuten edellä on todettu, vahvasti asetettuun oikeuteen. Oikeusjärjestyksen rakenteessa tämä tarkoittaa sitä, että yksilön oikeuksia ei saisi jättää turhan laajalti lainkäyttöinstituutioiden, kuten tuomioistuinten ennakkopäätösten vastuulle. Näin vastuu sovellettavien normien asettamisesta ja sisällöstä on lähtökohtaisesti lainsäätäjällä eikä soveltajalla kuten tuomioistuimella.²¹⁸ Lainsäädännön sisältö on lopulta eduskunnan tahto ei tuomioistuinten.²¹⁹ Tuomioistuinten tehtävä on tulkita lakia epäselvissä tilanteissa. Tähän tehtävään sille voidaan jättää enemmän tai vähemmän mahdollisuuksia lainsäädännön tarkkuuden tai joustavuuden valitsemisella. Tuomioistuimelle valta jätetään siis arvostuksen oikeellisuudesta päättämiseksi tilannekohtaisuuden lisäämiseksi. *Pöyhönen* on nähnyt tässä merkittävän ongelman Suomen kaltaisessa parlamentaarisen demokratian varaan rakentuvassa oikeusvaltiossa. Hänen mukaansa tällainen tilanneherkkä ajattelu voi johtaa tuomarivaltion muodostumiseen, jossa kansalaisten mahdollisuudet valvoa ja kontrolloida oikeuden toteutumista voivat heiketä huomattavasti.²²⁰

²¹⁷ Ks. tarkemmin eri oikeuslähteiden kuvauksesta ja hierarkiasta. Nykänen 2013, s. 66-67.

²¹⁸ Ks. myös kelpoisuudesta määrätä normien voimassaolosta, Kaisto 2005, s. 45-53.

²¹⁹ Ks. Vallan kolmijako-opista, HE 1/1998 vp, s. 75-76.

²²⁰ Ks. Pöyhönen 2000, s. 186.

Oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 4 §:n mukaan tuomio on perusteltava.²²¹ Perusteluissa on ilmoitettava, mihin seikkoihin ja oikeudelliseen päättelyyn ratkaisu perustuu. Jos osapuolten välillä on erimielisyyksiä ja mitä tulkinnanvaraisempi tilanne on sitä seikkaperäisempiä näiden perusteluiden tulisi olla. Varsinkin, jos päätös vaikuttaa osapuolten asemaan merkittävästi. Näiden ennakkopäätösten merkitys tulevaisuudessa oikeuskäytännön ohjaajana riippuu paljon siitä, miten seikkaperäisesti ja ymmärrettävästi päätökset on onnistuttu perustelemaan. Perusteltu päätös myös lisää ratkaisun yleistä hyväksyttävyyttä ja luottamusta tuomioistuimeen.

Oletettavaa on myös, että hyvin perustellun ratkaisun ennakkopäätösarvo lisääntyy, mikä vähentää vastaavanlaisten asioiden riitautumista jatkossa. Yrityskiinnitetyn omaisuuden arvostuskysymystä käsittelevissä ratkaisuissa ei ole merkittävästi perusteltu valintaa likvidaatioarvostuksen ja going concern -arvostuksen välillä. Perusteluista ei selviä paljon muuta kuin se, että tätä arvostusta ei saa käyttää ainoastaan sillä perusteella, että liiketoimintaa olla jatkamassa vastaisuudessa ja arvo oli perusteettoman suuri. Kysymys on siis lähinnä siitä mitä keinoa ei saa käyttää tietyllä perusteella.²²² Se ei ole kovin selkeä perustelu valita osapuolten asemaan suuresti vaikuttava toinen vaihtoehto. Tilanteen ei nähdäkseni voi katsoa olevan tuomioistuimen syytä vaan liian epämääräisen lainsäädännön seuraus, josta tuomioistuimen on pakko antaa ratkaisu. On nähdäkseni todennäköistä, että arvostukseen liittyvää kysymystä käsitellään vielä useassa alioikeuskäsittelyssä myös näiden ratkaisujen jälkeen, koska sääntö on edelleen monitulkintainen. Asioiden riitautuminen taas aiheuttaa huomattavia kustannuksia sekä asianosaille että yhteiskunnalle yleisellä tasolla.

5.2.2. Tavoitteiden ja tarkoitusten merkitys ja valitseminen ratkaisun perusteeksi

Lain nykytilan tarkastelussa ensimmäinen ratkaisu on tehtävä niistä perusteista, joita sen laadulle voidaan asettaa. Ensimmäisenä tarkastelukohteena ovat yleensä lainsäädännön valmisteluvaiheessa sille asetetut tavoitteet ja tarkoitukset. Tässä tutkielmassa käytiin tämän vuoksi heti aluksi läpi sekä yrityskiinnityksen, etuoikeusjärjestyksen, että yrityssaneerauksen lainvalmistelussa asetetut tarkoitukset, tavoitteet ja niihin sovelletut keinot. Yksi mahdollisuus on ottaa vain nämä tavoitteet ratkaisun perustaksi. Kysymys on lähtökohtaisesti olemassa olevan oikeuden sisäisestä tarkastelusta ja onnistuneisuudesta. Tämän lisäksi kuitenkin mahdollista tarkastella myös muita mahdollisia uusia kriteereitä lainsäädännön toimivuuden

²²¹ Ks. myös oikeudesta saada perusteltu päätös, PL 21 §:n. 2 momentti.

²²² Ks. myös Risto Koulun vastaavat päätelmät arvostusohjeen merkityksestä ratkaisussa 2017:63. Korkeimman oikeuden ratkaisut kommentein 2017:II.

arvioimiseksi. Lainsäätäjän tahtotila ei tavoitteita ja tarkoituksista ole ikuisesti sama ja se ei aina ilmene valittujen keinojen käytöstä aiheutuvissa käytännön lopputuloksissa.²²³ Tavoitteet ja tarkoituksen muuttuvat usein myös yleisen yhteiskunnallisen kehityksen ja lopulta toivottavasti myös lainsäätäjän valitsevan kansan tahdon mukana. Lainsäädännön tulkinnassa ollaan enemmän sidottuja lainsäätämisen hetkellä asetettuihin tavoitteisiin, mutta oikeuspoliittisen arvioinnin kannalta en näe estettä sille, että rinnalle otetaan myös uusia näkökulmia, kun arvioidaan lainsäädännön tilaa.

Jos ratkaisu halutaan löytää jo asetetuista lainsäätäjän tavoitteista ja tarkoituksista on keskityttävä nykyisen lainsäädännön sisältöön. Lain esitöistä saadaan tietoa siitä, mitä lakien valmisteluvaiheessa on lainsäädännöllä haluttu saavuttaa. Lain tulkinnassa lainsäätäjän asettamien tavoitteiden ja tarkoitusten merkitys on suuri. Siitä voi päätellä usein perusteet tiettyihin käytettyihin sanamuotoihin. Lainsäätäjän tarkoitus ei kuitenkaan ole selkeä yritys kiinnityksen arvostuksen kannalta tärkeän ”*todennäköisen realisointitavan*” tulkinnassa. Oma näkemykseni on se, että kohdalla tarkoitetaan vain yleisesti kaikkien relevanttien arvoon todellisessa elämässä vaikuttavien seikkojen huomioon ottamista. Kohta on jätetty ikään kuin siihen muotoon, että tarkoitus on päästä ”hyvään” lopputulokseen tai ainakin aineellisesti oikeaan lopputulokseen. Se ei kuitenkaan mielestäni riitä, koska lainsäädäntö pitäisi olla ennustettavaa.

Arvotuskysymyksen kokonaisuutta voidaan tarkastella myös yrityssaneerauslain, yritys kiinnityslain ja velkojen maksujärjestyksestä annetun lakien tavoitteiden keskinäisellä vertailulla soveltuvien osin. Lisäksi näiden kanssa voidaan tarkastella eri osapuolten intressejä ja oikeussuojakysymyksiä. Yritys kiinnityksestä on haluttu saada vahva vakuus elinkeinotoiminnan vakuutena, jolla elinkeinoharjoittajat voivat saada helpommin luottoa elinkeinotoiminnalleen.²²⁴ Yritys kiinnityksen haltija taas olettaa saavansa omaisuuden arvosta mahdollisimman suuren suorituksen etuoikeutettuna eri maksukyvyttömyysmenettelyissä. Mitä suurempi tämä hänelle tuleva osuus on, sitä helpommin velallinen saa luottoa. Suurempi osuus kuitenkin vähentää etuoikeusjärjestyksessä alemman tasoisten velkojen oikeutta saada saatavalleen täysi suoritus. VMJL:n esitöissä haluttiin parantaa tavallisten vakuusvelkojen asemaa yritys kiinnitysvelkoihin nähden.²²⁵ Tavoite on tavallaan ristiriidassa yritys kiinnityslain tavoitteiden kanssa.

²²³ *Klami* on käsitellyt tätä kysymystä enemmän. Klamin mukaan lain tavoitteita ei voi tunnistaa pelkästään lain syntyhetkellä esitettyjen käsitysten mukaan. Huomiota on kiinnitettävä myös niihin kokemuksiin, joita on saatu lain voimassaollessa siitä, kenen intressejä laki tosiasiaassa palvelee. ks. Klami 1977, s. 121.

²²⁴ HE 190/1983 vp, s. 1-3.

²²⁵ HE 181/1992 vp, s. 2

Arvostuskysymyksessä vastakkain ovat selkeästi eri velkojaryhmien intressit. Vakuusvelkojat, joihin voidaan osaksi laskea myös yritysikiinnityksen haltijat, ja tavalliset saneerausvelkojat. Going concern -arvostus suosii selkeästi etuoikeutettujen vakuusvelkojen oikeuksia ja asemaa ja taas likvidaatioarvostuksen mukainen arvostus on edullinen tavallisille saneerausvelkojille. Yritysikiinnityksen arvostusta koskien lainvalmisteluasiakirjoissa on tuotu osapuolten edut ja intressit esiin, mutta näitä ei ole ainakaan liian tarkasti priorisoitu.²²⁶ Vakuusvelkojien ja tavallisten saneerausvelkojien intressejä ei ole selkeästi osattu asettaa haluttuun tasapainoon keskenään. Esitöiden intressinpunnintojen kattavuuden perusteella ole nähdäkseni perusteltua olettaa, että niissä olisi tuotu esiin kaikkia näkökantoja tai että mukana olisi ollut kaikki asian vaikutuspiiriin kuuluvat. Tärkeää olisi käydä asiasta julkista keskustelua kysymyksestä ja selvittää tarkasti eri osapuolten intressit ja arvostamisen todelliset käytännön vaikutukset. Lainsäätäjän voi tehdä ratkaisun helpommin, jos eri näkökannat asiaan on selvitetty huolella. Tämän jälkeen tärkeää on, että lainsäätjä priorisoi ne intressit ja tavoitteet, jotka se näkee tärkeämmiksi. Mitä nämä asetettavat intressit ja tavoitteet sitten ovat, on lopulta poliittinen kysymys.²²⁷ Valinta on kuitenkin tärkeää tehdä siitä, missä suhteessa arvostusmenetelmällä halutaan suojata tavallisia saneerausvelkojia, vakuusvelkojia ja etuoikeutettuja yritysikiinnityksen haltijoita.

Lainsäädännön onnistuneisuutta laajemmin tarkastellessa ei tarvitse mielestäni pitää pitäytyä pelkissä lainsäätäjän ennen asettamissa tavoitteissa, mutta uusilla kriteereillä tulee olla jonkinlainen liitännä nykyisen oikeuden sisältöön, yleisiin oikeusalan oikeusperiaatteisiin tai yhteiskunnan yleisiin tavoitteisiin. Lainsäätäjän tekemiä ratkaisuja on syytä tarkastella ja kritisoida esimerkiksi perusoikeuksien näkökulmasta, jotka lainsäätäjällä on lakeja säätäessään velvoitettu ottamaan huomioon.²²⁸ Nykyään esimerkiksi perusoikeusmyönteinen lain tulkinta antaa suuremmat merkitykset lain tavoitteille ja yleisille periaatteille siitä, mitä julkisen vallan asettaman lainsäädännön tulisi turvata, suojata ja edistää.²²⁹ Arvostamiskysymyksen kohdalla voidaan puhua esimerkiksi omaisuuden suojusta, sopimusvapaudesta ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta. Lakeja voi tarkastella myös yhteiskuntamoraalisiin arvoihin ja

²²⁶ Yritysikiinnityslaki on säädetty 1980-luvun alkupuolen yhteiskunnallisen tarpeen, kokemusten ja intressien perusteella. Yritysikiinnityksen alaisen omaisuuden luonne on muuttunut tämän jälkeen merkittävästi ja yritystoiminnan ja vakuuskäytön luonne sen mukana. Samalla tavalla yritysaneerauslaki syntyi yhteiskunnallisen paineen seurauksena 1990-luvun laman aikana ja lainsäätäjällä ei välttämättä ole enää sama tavoite kuin tuolloin. Yhteiskunnassa on yleisesti hyväksytty myös vahva näkemys hyvinvointivalttiosta ja heikomman suojaamisesta.

²²⁷ *Klamin* mukaan oikeudellisen sääntelyn pääasiallisesti ongelmia aiheuttavat varsinkin monimutkainen päätöksentekoprosessi, jossa on mukana useita eri ihmisiä. Näillä ihmisillä on erilaisia tavoitteita, etuja sekä intressejä, eikä ole selvää kenen käsitykset näistä ovat ratkaisevia ja kenen intressejä lainsäädännöllä lopulta palvellaan. Klami 1977, s. 2.

²²⁸ Tavallisen lain pitää myös *lex superior derogat lex inferiori* -periaatteen mukaisesti olla sopuoinnussa perustuslain kanssa. ks. esim. Klami 1977, s. 48.

²²⁹ *Pöyhönen* on kuvannut perusoikeuksien vaikutusta Suomen oikeusjärjestelmään. Ks. Pöyhönen 2000, s. 91-92.

yhteiskunnallisiin tavoitteisiin verraten.²³⁰ Näitä näkökantoja tulisi jatkuvasti arvioida, kun valitaan ratkaisuja arvostamismenetelmään ja sen vaikutuksia eri velkojien asemaan. Tavoitteiden osalta voidaan puhua myös kohtuullisuudesta eri velkojaryhmien kesken ja perusteltujen oletusten suojaamisesta vakuusvelkojan tai tavallisen saneerausvelkojan kohdalla.

Laajemmin yhteiskunnallisesti osapuolten taustoja tarkastellen, kuten aiemmin tässä työssä on todettu, on huomattavissa, että yritys kiinnityksen haltijat ovat useimmiten suuria luottolaitoksia. Tavallisia saneerausvelkojia useimmiten ovat pienemmät taloudelliset toimijat.²³¹ Pienemmät velkojat eivät nähdäkseni aina osaa tai edes käytännössä pysty vaatimaan vakuuksia. He voivat siksi jäädä tavallisen saneerausvelkojan asemassa heikoille suuren luottolaitoksen hallitessa suuria vakuusvelkaeriä. Liiketoiminnan jatkumiseen perustuvalla arvostuksella käy helposti se tilanne, että heille jää näiden vakuusvelkaosuuksien suorittamisen jälkeen vain todella vähäisiä saamisia saneerattavilta yhtiöltä. Heidän saamisensa ovat myös luultavasti yleensä pienempiä, joten heidän voi on vaikeaa vastustaa saneerausohjelman vahvistamista siitä äänestettäessä. Vaikka ei mielestäni varsinaisesti voi puhua suoraan heikomman suojasta tällaisessa tilanteessa, voisi kuitenkin ajatella, että tämä valta asetelma otettaisiin huomioon intressipunninnassa. Isommilla toimijoilla, kuten luottolaitoksilla on paremmat kyvyt hallita riskejä, ja he usein omaavat asiantuntijuutta yritys kiinnityksen arvostusta koskien. Toisaalta, kuten yrityssaneerauslain esitöissä todettiin, tavallisiin vakuudettomiin velkoihin kuuluu aina riski luottotappioista.²³² Jokaisella on velvollisuus ottaa huomioon mahdolliset vakuusvelkojat, kun hän päättää ryhtyä luottosuhteeseen.

Joskus itse lainsäädännön valmisteluissa ilmaistut tavoitteet ovat hyvät mutta niiden saavuttamiseksi käytettyjen keinojen muututtava, jotta tavoitteissa onnistuttaisiin paremmin. Nähdäkseni lainsäätäjän valinta olla säätämättä arvon määrittämisen kannalta tärkeimmistä seikoista suoraan säädöstä ilmenee parhaiten vuoden 2007 yrityssaneerauslain uudistuksen yhteydessä hallituksen esityksestä ilmaistuista kolmesta lauseesta: ”*Vakuuden arvon määrittelyä koskeva säännös mahdollistaa nykyisessä muodossaan erilaisten tilanteiden huomioon ottamisen. Vakuuden arvon määrittämisessä on oltava myös tietynlaista joustavuutta. Se, että laissa määrättäisiin vakuusvelan määrittämiseksi omaisuuden realisointitapa ja realisoinnin ajankohta, voisi johtaa kaikkien osapuolten kannalta*

²³⁰ Tolosen mukaan mikään laki ei voi tyhjentävästi säädellä kohdettaan tai omaa tulkintaansa. Hänen mukaansa lait perustuvat aina yhteiskuntamoraalisiin arvoihin ja yhteiskunnallisiin tavoitteisiin. Tämän takia lailla voidaan katsoa olevan aina yleisluonteisia periaatteita, jotka esiintyvät oikeusjärjestelmässä tuomioistuinkäytännön ja oikeustieteen kautta. Ks. Tolonen 2003, s. 66.

²³¹ Hallituksen esityksessä mainittiin, että tyypillisiä etuoikeudettomia velkojia ovat tavarantoimittajat ja urakoitsijat sekä kuluttajat. Viittaus oli tosin tilanteeseen ennen etuoikeusjärjestelmän uudistusta. Ks. HE 181/1992 vp, s. 4.

²³² Ks. HE 182/1992 vp, s. 45.

epätoivottuihin lopputuloksiin.²³³ Tavoite oli siis välttää epätoivottuja lopputuloksia. Valittu keino tämän tavoitteen saavuttamiseksi oli jättää asia avoimeksi mahdollistamalla joustava eri tilanteiden huomioon ottaminen ratkaisussa. Epätoivotuilla ratkaisuilla tarkoitettiin luultavasti oman tulkintani mukaan ratkaisuja, jotka eivät olisi lähellä aineellisesti oikeita ratkaisuja. Nyt on kuitenkin ilmennyt, että tällä valinnalla on selkeät haittavaikutukset. Myös sen, että osapuolet ymmärtävät lain väärin tai eivät ymmärrä sitä ollenkaan on epätoivottu lopputulos. Oikeusvarmuuden puuttuminen mielestäni kuitenkin kaikkein merkittävin huono lopputulos ja siksi asiointi olisi syytä korjata.

Oma näkemykseni on, että hyvien käytännön ratkaisujen luomiseksi ja lainsäädännön soveltamisen yhtenäisyyden takia lainsäätämisen prosessissa tavoitteet ja tarkoitukset on puettava selkeiksi säännöiksi ja tavoitteet ja tarkoitukset olisi integroitava lakeihin sääntöjen ja sananmuotojen sisälle. Myös *Klami* on katsonut, että lainsäädäntöä ei saisi jättää tavoitteiden tasolle, koska silloin ne olisivat aivan liian tulkinnanvaraisia.²³⁴ Oma näkemykseni on, että tämä periaate soveltuu myös tilanteeseen, jossa lainsäätäjät päättää olla säätämättä tietyistä kysymyksestä, jonkun tietyn tavoitteen saavuttamiseksi. Mielestäni lainsäätäjän ratkaisu on väärä keino päästä tavoitteeseen ja parempi vaihtoehto olisi antaa selkeä sovellettava säännös, jossa arvostamismenetelmän valinnassa otettaisiin juuri ne tavoitteet ja tarkoitukset huomioon joita joustavuus ja eri tilanteiden huomioon ottaminen vaatii. Nykytilanteessa asian korjaus siis vaatisi lainsäädännön uudistamista tältä kohdista säätämällä ainakin vakuusomaisuuden tai yritys kiinnitetyn omaisuuden realisointitavasta säädös.

5.2.3. Lainsäädännön arviointitutkimus

Ervastin mukaan Suomessa on painotettu viime aikoina lain vaikutusten arviointia sekä lainsäätämisen hetkellä että sen jälkeen. Lainsäätämiseen osallistuvilta edellytetään varsin laajalti lainsäädännön vaikutusten ja vaikuttavuuden seuraamista. Erityisiä suoraan velvoittavia säännöksiä tämän tarkastelun laadusta ei juuri ole. Kuitenkin tietoon tai näyttöön perustuvasta toimintapolitiikasta on tullut päätöksenteon lähtökohta. Toiminnan tulisi tarkastella lain säätämishetkellä oletettujen vaikutusten ja ongelmien lisäksi myös pidemmän aikavälin strategiaa. Keskeisiä apuvälineitä tässä toiminnassa on sekä olemassa olevien tutkimusten

²³³ Ks. HE 152/2006, s. 29.

²³⁴ *Klami* näkee selkeän vastakkainasettelun asetettujen normien ja tavoitteiden välillä, kun yritetään ohjata inhimillistä käyttäytymistä. Hänen mukaansa tavoitteiden ensisijaistaminen aiheuttaa liian monta käytännön ongelmaa. Oikeudellinen ajattelu on hänen mukaansa traditionaalisesti voimakkaasti sääntöhakuista. Tavoitteiden ensisijaistaminen on vaikeaa eikä sitä voi jättää hänen mielestään kovin alhaiselle päätöksenteon tasolle. Lisäksi sääntelyinformaation mukaisen toiminnan tulisi olla tavoitteiden mukaista toimintaa. *Klami* 1977, s. 4-5.

hyväksikäyttö ja uusien relevanttien tutkimusten teettäminen, että asiantuntijoiden hyödyntäminen päätöksenteossa. Päätöksenteon tulisi hänen mukaansa nykyisin perustua rationaalisen päätöksenteon malliin.²³⁵

Yrityskiinnityksen arvostaminen ja vakuusvelan arvon määrittäminen on sen ongelmallisuuden takia pitkälti tällaisen arvioinnin tarpeessa. Varsinkin, jos arvostuksesta lopulta päädytään säätämään selkeämpi säännös, sen pohjaksi tarvittaisiin perusteellinen selvitys asiantuntijoiden laatima selvitys. Ainakin arvostamisen ongelmassa se voisi tilannetta auttaa, jos arvostuksen vaikutukset eri osapuolten asemaan ja oikeuksiin saataisiin selville myös käytännön tasolla laajalti. Hyvällä empiirisellä tiedolla päästään myös parempaan lopputulokseen. Arviointitutkimuksen jälkeen olisi ainakin helpompaa tehdä päätöksiä siitä, mitä jatkotoimenpiteitä tarvitaan. Kaikesta lainsäädännöstä tämän tyyppistä tutkimusta on varmasti vaikeaa, kallista ja epätarkoituksenmukaista tehdä, mutta ongelmatilanteissa se voisi auttaa huomattavasti. Kokonaisvaltaisen selvityksen valossa voitaisiin päättää paremmin, miten suureksi yrityskiinnityksen arvo keskimäärin muodostuu yrityssaneerauksien jälkeen realisaatiossa ja sitten tehdä päätös siitä kuinka suuri sen tulisi olla myös saneerausohjelman mukaisessa realisaatiossa. Esimerkiksi velkajärjestelyn osalta tällainen on tehty vuonna 2005.²³⁶

Ervastin mukaan lainsäädännön vaikutustutkimuksissa on selvinnyt, että lailla pystytään useimmin täyttämään sille asetettuja tavoitteita hyvin puutteellisesti. Lisäksi laeilla on useita odottamattomia haitta- ja sivuvaikutuksia.²³⁷ Haittavaikutusten selvittäminen olisi tärkeää esimerkiksi sen osalta, miten paljon nykyinen epäselvä arvostamistilanne vaikuttaa yrityskiinnityksen merkittävyyteen vakuutena. Erityisesti tavallisten saneerausvelkojien ja vakuusvelkojien asemaa olisi hyvä tarkastella eri ratkaisujen jälkeen. Selvittäjien perusteita eri arvostusmenetelmien käyttämiseen voitaisiin selvittää ja niiden yhtäläisyyttä verrata. Näiden toimien perusteella voitaisiin päättää tarkemmin, onko aihetta jatkotoimenpiteisiin.

Lain tulkintaa selkeyttävät vaikutukset ja tavoitteet ilmaistaan yleensä kaikkein parhaiten lakeja ja niiden uudistuksia koskevissa hallituksen esityksissä. Näiden vaikutusten ja tavoitteiden arviointia ja niiden ilmaisua on myös pyritty kehittämään lainsäädännön valmistelussa tulevaisuudessa esimerkiksi luomalla yhtenäiset ohjeet hallituksen esityksien laatimiseen.²³⁸ Nykyisissä lainsäädäntöuudistuksissa onkin lainsäädännön laatuun kiinnitetty entistä enemmän

²³⁵ Ks. arviointitutkimuksesta, *Ervasti* 2012, s. 32-38 ja myös s. 63.

²³⁶ Ks. *Mutttilainen*. 2007.

²³⁷ *Ervasti*, 2012, s. 36.

²³⁸ Ks. esim. OM 14/41/2015: Hallituksen esitysten laatimisohteet.

huomiota. Lainsäädännön valmistelussa on alettu painottamaan enemmän rationaalisen lainvalmistelun periaatteita ja siihen sisältyvän rationaalisen päätöksentekoprosessin merkitystä.²³⁹

Koska lainsäädännön laatuun kiinnitetään nykyisin enemmän huomiota, lainsäädännön uudistus tarjoaisi hyvän mahdollisuuden parantaa arvostussääntöä koskevan kohdan perustelua myös tilanteessa, jossa ei haluta säätää tarkkaa arvostusmenetelmää koskevaa säädöstä. Ero lainvalmistelun tasossa on huomattavissa erityisesti 80-luvulla säädetyin yritysikiinnityslain, 90-luvulla säädetyin yrityssaneerauslain ja 2000-luvulla säädetyin yrityssaneerauslain uudistuksen välillä. Esimerkiksi yritysikiinnityksen tavoitteista ja tarkoituksista on vaikeaa saada kattavaa selkoa. Erityiskysymyksiä on käsitelty todella vähän ja eri ratkaisuja perustellaan huomattavasti vähemmän. Yrityssaneerauslain ja sen uudistuksen esitöistä taas on huomattavissa, että tavoitteet, tarkoitukset ja keinot on avattu paljon tarkemmin. Lainsäädännön vaikutuksista on tehty kattavat arviot, ja asiaa valmistellessa annetut lausunnot tulevat usein esiin perusteluissa. Lainsäädännöllisiä ratkaisuja on myös perusteltu huomattavasti kattavammin. On siis luontevaa olettaa, että esitöiden laatu olisi huomattavasti tarkempaa, jos lainsäädäntöön tulisi uudistus arvostuskysymystä koskien. Jos uudistusta ennen suoritettaisiin vielä kattava lainsäädännön arviointitutkimus ja siitä saatua tutkimusta käytettäisiin arvostuksen tarkentamisen perusteluna ja perusteena päästäisiin varmasti huomattavasti tyydyttävämpään tilanteeseen kuin mikä nyt on asiointila.

5.2.4. Lainsäädännön professionalisoituminen ja normitulva

Oikeusvaltioperiaatteen kannalta hyödyllistä olisi, että osapuolten välisistä suhteista säädettäisiin etukäteen lain tasolla mahdollisimman tarkasti. Vahva oikeusvaltioperiaatteen mukainen säädännäinen oikeus lisää merkittävästi oikeudenkäytön ennustettavuutta ja osapuolten tasapuolista kohtelua eri ratkaisujen välillä. Se ei kuitenkaan ole ongelmaton ratkaisu kaikkiin ongelmiin. Liika sääntely voi johtaa jopa asian epäselvymiseen maallikon kannalta ja lain liialliseen monimutkaisuuteen. Lainsäädäntöä voi olla liikaa, jos se vaatii suurentunutta työ määrää sen ymmärtämiseksi ilman siitä saatavaa selkeää hyötyä.

²³⁹ Merkityksellisin seikka tässä tavassa nähdäkseni on se, miten painotetaan käytännön täytäntöönpanoa ja toteutumisen seuranta. Lainsäädäntöä seurataan myös vahvistamisen jälkeen siinä, miten toimenpide toimii käytännössä ja toimia jatketaan, mikäli ongelmaa ei saada ratkaistua tai myöhemmin ilmenee uusia ongelmia. Prosessia voidaan pitää jatkuvana ja dynaamisena. Ks. Keinänen – Vuorela LM 2/2015, s. 171-175.

Linna on puhunut lainsäädännön *professionalisoitumisesta*. Juridista asiantuntijuutta vailla oleville henkilöille voi syntyä suuria vaikeuksia ymmärtää kasvavaa lainsäädäntökokonaisuutta ja pahimmassa tapauksessa väärinymmärryksen vaara vain kasvaa.²⁴⁰ Yrityskiinnityksen arvostuksen lisäsääntely voi pahimmassa tilanteessa johtaa tällaisen tilanteen syntymiseen. Kysymys on enimmäkseen siitä miten selkeä tämä arvostusohje lainsäädännössä olisi. Selkeä lainsäädäntö on aina hyvä tavoite, mutta yleensä lain yleissovellettavuuden takia voidaan pyrkiä lähinnä mahdollisimman selkeään lainsäädäntöön. Näin ollen tämä tavoite ei voi olla absoluuttinen.²⁴¹ Tarkkaa arvostamismallia on vaikeaa antaa juuri yrityskiinnitetyn omaisuuden ja yrityssaneerauksen kohteena olevien yritysten erilaisten tilanteiden vuoksi. Toinen iso haittavaikutus on se, että arvostamiselle lainvalmisteluasiakirjoissa tavoitteeksi asetettu joustavuus kärsisi.²⁴² Useissa tilanteissa ei siis päästäisi välttämättä aineellisesti oikeaan ratkaisuun.

Toisaalta voidaan katsoa, että jos merkittävä säännös jätetään korkeimman oikeuden antaman tulkintaohjeen varaan, on väärinymmärryksien mahdollisuus ja määrä moninkertainen. Väärinymmärtäminen on todennäköistä yrityskiinnityksen arvostamisen kannalta merkittävän ”*todennäköinen realisointitapa*” sanaparin epäselvyyden takia. Lisäksi itse sääntö ja sen tulkinnallinen pohja on hallituksen esityksessä. Käytännön ongelmien jälkeen tämän säännön selventämiseen on tarvittu sen jälkeen useampi korkeamman oikeuden ratkaisu. Tämän jälkeen on ollut epäselvää, että edes lainopin ammattilaiset olisivat ymmärtäneet jossain määrin mitä se käytännön kannalta tarkoittaa. Tämän takia, sen voi lähes varmasti todeta olevan todella vaikeasti ymmärrettävissä tavallisen maallikon sitä tulkitessa. Tämä nähdäkseni puhuu vahvasti sen puolesta, että asia on ratkaistava lainsäädännön muutoksilla.

Yhtenä ongelmana lainsäädännön käytön lisäämisessä on traditionaalisesti nähty lisääntyvä lainsäädäntötekstin määrä. *Pöyhönen* on puhunut normitulvasta, jonka hyvin toimiva oikeusvaltio välttämättä saa aikaan. Pöyhösen mukaan oikeusvaltioperiaate käytännössä toimii sitä paremmin mitä laajemmin ja tarkemmin lakeja säädetään. Lakien määrä ei hänen mukaansa ole sinänsä itsearvo vaan lakien kattavuus ratkaista eri tilanteita kattavasti.²⁴³ Arvostamisen perusteiden tarkempaa kirjaamista lakiin voitaisiin vastustaa tällä perusteella, koska lain sanamäärät lisääntyisivät ja näin sen ymmärtämisestä voisi tulla työläämpää. Kuitenkin eri arvostamistilanteiden kattava ja yhdenmukainen ratkaiseminen puhuu lainsäädännön lisäämisen puolesta. Kun edes tuomioistuimet eivät nähdäkseni osaa antaa yrityskiinnitykselle

²⁴⁰ Ks. Linna Oikeus 2013, s. 94.

²⁴¹ Ks. Klamin vertaus absoluuttisten ja relatiivisten tavoitteiden välillä. Klami 1997, s. 9.

²⁴² HE 152/2006 vp, s. 29.

²⁴³ Pöyhönen 2000, s. 186-188.

selvää ja laajalti sovellettavaa säännöstä, on normitulvan estäminen toissijaista. Nähdäkseni useampi tulkitsijalle selkeä säännös on parempi kuin yksi epäselvä säännös.

Ongelma sääntelyn lisäämisessä on myös, että kaikesta ei voida säätää eikä lainsäätäjät voi aina ottaa huomioon kaikkia mahdollisia soveltamistilanteita. Lainsäätäjän resurssit ovat myös rajalliset ja tilanteiden kattava ennustaminen on erittäin työlästä.²⁴⁴ Yrityskiinnitetyn omaisuuden arvostamisen kohdalla suurimmat ongelmat nousevat varsinkin siitä seikasta, että omaisuus voi olla luonteeltaan ja arvoltaan monenlaista ja parhaasta tavasta realisoida omaisuutta on vaikea tietää etukäteen edes alan ammattilaisten kokemuksella. Sen vuoksi arvostamisen sääntely voi mahdollisesti vaatia hyvin tarkan erittelemisen eri tapauksia varten, jolloin sanamäärän lisääntyminen voisi olla huomattavaa. Näin ainakin, jos arvostuksessa halutaan päästä lähelle irtaimen omaisuuden todellista arvoa. Lainsäätäjät voi tehdä myös sen valinnan, että arvostus määräytyy yksinkertaisesti ottamatta aina huomioon kaikkia asiaan vaikuttavia seikkoja, kuten yrityksen toiminnan jatkamista vastaisuudessa. Näiden seikkojen vaikutus voidaan myös jättää vähäisemmäksi, jolloin ratkaisuissa ei tule niin karkeita eroja.

5.2.5. Tilannekohtaisuus ja joustavuus

Toinen vaihtoehto, joka tuntuu nykyisin olevan yrityskiinnitetyn omaisuuden arvostuksen nykyinen voimassa oleva tavoite, on lainsäädännön jättäminen mahdollisimman tilannekohtaiseksi. Eri tavoitteiden saavuttamiseksi voidaan lainsäädäntö, jättää mahdollisimman vähäiseksi ja avoimeksi eri kysymyksiä koskien.²⁴⁵ Yrityskiinnitetyn omaisuuden kohdalla voi katsoa, että lainsäätäjät on halunnut tehdä juuri näin.

Yrityssaneerauslain uudistuksen esitöissä todettiin arvostaminen haluttu jättää tilannekohtaiseksi ja joustavaksi, jotta eri tilanteet pystytään ottamaan huomioon. Samalla katsottiin, että omaisuuden realisointitavan ja realisoinnin ajankohdan määrittämisen vakuusvelan osalta suoraan laissa johtaisi mahdollisesti kaikkien osapuolten kannalta epätoivottuihin lopputuloksiin.²⁴⁶ Tästä luonnollisena seurauksena on se, että käytäntö arvostamisessa on ollut eri tapausten välillä vaihtelevaa. Edellä käsitellyistä korkeimman oikeuden päätöksistä ilmenee, että nyt on päädytty tilanteeseen, jossa arvostusmenetelmää

²⁴⁴ *Klamin* mukaan sääntelyinformaatio jää myös usein epäselväksi, jolloin eri osapuolet voivat käsittää sääntelyn tarkoituksen epäselvästi. Sääntelyvallan käyttämisen aikana on myös usein epäselvyyttä sen suhteen millaiset vaikutukset edistää ja saavuttaa nämä asetetut tavoitteet erilaiset valitut toimintakeinot tosiasiaassa mahdollistavat tulevaisuudessa. Klami 1977, s. 1-3.

²⁴⁵ Ks. aiheen pohdintaa laajemmin. Pöyhönen 2000, s. 191-194.

²⁴⁶ HE 152/2006 vp, s. 29.

valitessa pyritään ottamaan laajasti eri seikkoja huomioon. Ei ole kuitenkaan selkeää luetteloa siitä mitä eri ratkaisuun vaikuttavia seikkoja tulisi ottaa huomioon. Arvostuksen suorittavalle selvittäjälle jää siis iso valta ja vastuu siitä, miten hän arvostusmenetelmän valitsee. Sama koskee saneerausohjelmia vahvistavia tuomioistuimia.

Koulun on katsonut, että arvostamiskysymyksen tapaussidonnainen arviointi johtaa väistämättä epäyhtenäiseen soveltamiskäytäntöön ja yhtenäiseen käytäntöön päästään vain kiinteillä arvostusperusteilla. Hänen mielestään tämä taas tuhoaisi hallituksen esityksen tavoitteen siitä, että arvonmäärityksen on perustuttava todennäköiseen realisointiarvoon.²⁴⁷ Tämä johtuu nähdäkseni varsinkin siitä, että ohjeena käytetty sanapari ”todennäköinen realisointitapa” on määriteltävä yksittäistapausten olosuhteiden perusteella. Tilannekohtaisuuden voisi katsoa johtavan luontaisesti kaikkein tarkimpiin arvioihin omaisuuden todellisesta arvosta ja näin aineellisesti oikeaan ratkaisuun. Ongelma on kuitenkin tilanteiden ennakoitavuus ja se että lakia jälkeinpäin tarkastellen voidaan katsoa, että on syntynyt useita epäsuotuisia tilanteita erityisesti oikeuskäytännön epäyhtenäisyyden vuoksi.

Tilannekohtaisuus on hyvä monessa muussa lainsäädännön säätelössä alassa, mutta vakuuksien kanssa se ei näkemykseni mukaan ole joka tilanteessa toivottavaa. Osapuolten on tiedettävä taloudelliset riskit ja ymmärrettävä vakuuden kattavuus etukäteen, jotta he voivat tehdä rationaalisia päätöksiä vakuuden hyväksymisestä ja etuoikeusasemansa riskeistä. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että yritysikiinnitysjärjestelyn osapuolten olisi tiedettävä etukäteen mitä on oikeudellisesti pidettävä todennäköisenä realisointitapana omaisuuden kohdalla. Tämä onnistuisi paremmin, jos realisoinnista keskusteltaisiin ja mahdollisesti sovittaisiin ennen yritysikiinnityksen vahvistamista. Uskoakseni käytännössä näin kuitenkin harvemmin tapahtuu ja osapuolet luottava oman etunsa kannalta hyviin ratkaisuihin ja ovat muutenkin usein optimistisia tulevaisuudesta yritysikiinnitysjärjestelyn alkaessa. Tulevaisuuden ongelmia ei näin usein oteta näissä tilanteissa huomioon. Yritysikiinnityksen kohdalla tilannekohtaisuutta tai ainakin muuttuvia tekijöitä omaisuuden arvossa voidaan katsoa olevan jo muutenkin runsaasti. Erityisesti siksi, että kyse on juuri vaihtuvasta omaisuusmassasta, jonka arvo heilahtelee ajan ja velallisen toiminnan mukana. Mielestäni tilannekohtaisuutta on vähennettävä varsinkin niiltä osin kuin se merkittävästi vaikuttaa osapuolten oikeusasemaan yritysikiinnityksen arvostuksessa. Muutoin tilanne johtaa liikaan professionalisoitumiseen, missä juridista koulutusta vailla olevalle ihmiselle on lähes mahdotonta tehdä arvioita omasta riskipositivisuudesta.

²⁴⁷ Ks. Koulun kommentit ratkaisusta KKO 2015:2, Korkeimman oikeuden ratkaisut kommentein 2015:I.

5.2.6. Menettelyn ennustettavuus ja menettelyn koordinointi

Edellisen jakson perusteella todettiin, että joustavuus arvostuksen kohdalla johtaa välttämättä ennustettavuuden vähenemiseen. Lainsäädännön ennustettavuus tarkoittaa *Linnan* mukaan sitä, että ennalta voidaan arvioida, miten sen sääntelemät kysymykset sen perusteella ratkaistaan. Linna käyttää tältä kohdin termiä *lainsäädännön transparenttisuus*. Lainsäädännön transparenttisuudella voidaan tarkoittaa paitsi suoranaista ennustettavuutta, myös tietynlaista säännösten yleistä luotettavuutta. Toisin sanoen kaikki on sitä, miltä se näyttää.²⁴⁸ Yrityskiinnityksen vakuusarvoa voisi kritisoida juuri tästä näkökulmasta runsaasti. Käytännön kannalta monelle vakuudensaajalle tulee ensimmäiseksi yllätyksenä, että vakuus on heidän saamisiaan kattava etuoikeudella yrityssaneerauksessa ja konkurssissa vain puolelta arvoltaan ja toiseksi siitä, että arvostuksen menetelmä voi heilahdella suuntaansa niin paljon. Arvostusperusteeksi lopulta käytännössä muodostuva merkityksellinen ”todennäköinen realisointitapa” ei ole käytännön kokemuksen perusteella ollut selkeä toimijoille ymmärtää, eikä se usein johda kaikkien osapuolten perustellusti ennustamiin arvoihin.

Linnan mukaan lainsäädännön kohdalla *menettelyn koordinointi* parantaa tätä ennustettavuutta. Lainsäädännön koordinointi taas tarkoittaa käytännössä sitä, että tuottavatko säädetyt lait yhdessä suunnitelmallisen ja ajatuksella kootun kokonaisuuden, joka toteuttaa yhteiskunnan kyseiselle lainsäädännölle asettamia tehtäviä optimaalisella tavalla.²⁴⁹ Lainsäädäntöä ei olla kuitenkaan yrityskiinnityksen arvostamisen kohdalla juuri koordinoitu, kun sen merkittävimmät laitkin on valmisteltu erikseen. Näin ollen näiden lakien yhteiskunnallista tarkoitusta ei ole yhteensovitettu eikä niiden merkitystä punnittu priorisointina.

Yrityskiinnityslaila haluttiin parantaa yrityskiinnitysvelkojan asemaa erilaisissa maksukyvyttömyysmenettelyissä ja toisaalta VMJL:n tarkoitus oli parantaa tavallisten saneerausvelkojien asemaa ja saamisia. Lainsäätäjät ei ole koskaan suoraan ottanut kantaa arvostusmenetelmään vaan ainoastaan sen perusperiaatetta on sivuttu nopeasti valmistellun Yrityssaneerailain esitöissä. Tämän lainkohdan tulkitseminen taas on jäänyt oikeuskäytännön varaan. Kun ottaa vielä huomioon, että tulkinta on ongelmallinen, koordinointi on nähdäkseni heikkoa. Lainsäädäntö arvostamiskysymyksen kohdalla on mielestäni jäänyt turhan isoksi sokkeloksi soveltajalle.

²⁴⁸ Linna Oikeus 2013, s. 94.

²⁴⁹ Linna Oikeus 2013, s. 95.

5.2.7 Menettelyjen responsiivisuus ja innovatiivisuus

Linna on käsitellyt insolvenssilakeja niiden responsiivisuuden ja innovatiivisuuden perusteella. *Linna* tarkoittaa *responsiivisuudella* sen tarkastelemista, miten lainsäätävä reagoi lainsäädännössä ilmenneisiin epäkohtiin, eli onko kaikki tarpeellinen tehty ja onko kyetty tekemään tarpeellisia muutoksia havaittujen yhteiskunnallisten ja sosiaalisten epäkohtien korjaamiseksi.²⁵⁰ Yrityskiinnityksen arvostuksen kohdalla voidaan todeta, että lainsäätävä on ollut todella hidas reagoimaan tai ei ole reagoinut ainakaan näkyvästi. Hallituksen esityksessä vuoden 2007 yrityssaneerauslain yhteydessä ongelmaksi muodostunut epäyhtenäinen oikeuskäytäntö tunnistettiin, mutta mihinkään toimenpiteisiin ei ryhdytty.²⁵¹ Myös korkein oikeus vetosi tähän seikkaan ratkaisussaan KKO 2015:2 todetessaan, että epäyhtenäistä ratkaisukäytäntöä ei ollut tarkoitus hyväksyä hallituksen esityksestä huolimatta.²⁵² Lainsäätäjän olisi syytä ryhtyä parempaan reagointiin näiden ongelmien ilmenemisen jälkeen tekemällä uudistuksia tai tarkistuksia ratkaisujen löytämiseksi.

Linna puhuu myös lainsäädännön *innovatiivisuudesta* eli siitä miten rohkea lainsäätävä on löytämään uusia ratkaisuja. Kysymys on myös siitä miten paljon lainsäätävä löytää kansallisia omia ratkaisuja ongelmiin ja miten paljon malleja haetaan muualta.²⁵³ Innovatiivisuudesta on vaikea puhua arvostamisen kohdalla, koska lainsäädäntöä ei ole tarkennettu sen osalta lähes ollenkaan lain säätämisen jälkeen. Ongelmat arvostamiskysymyksen kohdalla on tunnustettu, mutta niiden osalta ei olla keksitty uusia ratkaisuja. Oma mielipiteeni ulkomaisten mallien hakemisesta on yrityssaneerauksen arvostamisen kohdalla se, että sitä olisi suhteellisen vaikeaa hakea jo sen vuoksi, että eri järjestelmissä on niin paljon eroja. Lopputulosten kannalta niitä kuitenkin voitaisiin tarkastella, esimerkiksi velkojien kohtuullisen aseman arvioimisen kannalta. Myös esimerkiksi mallia voitaisiin hakea mahdollisista todennäköisen realisointitavan määrityksistä ulkomaisista malleista.

5.3. Oma näkemykseni esiin tulleiden ongelmien ratkaisemiseksi ja eräitä huomiota de lege feranda

²⁵⁰ Linna Oikeus 2013, s. 98

²⁵¹ HE 152/2006 vp, s. 29.

²⁵² Ks. Tämän tutkielman jakso 4.2, 4.3 ja myös KKO 2015:2 pääasiantarkaisun perustelut, kohta 10

²⁵³ Linna, Oikeus 2013, s. 99-100

Tämän kappaleen lopuksi on tutkielman lopputulosten kannalta tarpeen vielä käsitellä yhteenvedona oma näkemykseni kantavista kysymyksistä oikeuspolitiikan argumentteja yhdistäen ja de lege feranda -näkökannat nykyisen epäselvän tilanteen korjaamiseksi. Tavoite ei ole kertoa yhtä oikeaa ratkaisua vaan tarjota erilaisia ratkaisumalleja nykyisien edellä erittelemieni ongelmien ratkaisemiseksi.

Yrityskiinnityksen arvostamisessa suurin kysymys on tähän asti käytännössä ollut siinä pitääkö arvostaminen toimittaa going concern- vai likvidaatiomenetelmällä. Kummassakin on periaatteessa omat vahvuutensa ja ne soveltuvat eri tilanteisiin. Lainsäädännön jousto on ollut hyvä siinä mielessä, että arvostuksissa on pystytty tarkastelemaan mahdollisimman todennäköistä kuvaa tulevasta arvosta arvostamisen hetkellä, eli saneerausmenettelyn alkaessa. Nähdäkseni kuitenkin tämä on luonut sen ongelman, että tulevaa ratkaisua on lähes mahdotonta ennustaa yrityskiinnityksen hyväksymisen hetkellä. Yrityskiinnitysjärjestelyn ulkopuolisille tavallisille saneerausvelkojille on erityisen vaikeaa arvioida yrityskiinnitysten vaikutusta omaan etuoikeusasemaansa. Mielestäni lainsäädännön ja lainkäytön parantamiseksi niiden arvostusmenetelmien on tehtävä valinta, jollei arvostusperustetta muutoin tarkenneta. Nähdäkseni likvidaatioarvostus on huomattavasti helpompi tehdä yrityskiinnityksen alaisen omaisuuden arvosta ja se on vakaampi. Sitä tulisi mielestäni pitää aina lähtökohtana. Tulkintani mukaan korkein oikeus on edellä käsitellyissä ratkaisuissaan päätenyt samantyyppiseen ratkaisuun. Kuitenkin tärkeää olisi saada tämä sääntö vakiinnutettua lainsäädäntöön. Se johtaa luontaisesti usein liian alhaiseen arvoon omaisuuden todellisesta arvosta. Näin varsinkin, jos arvoa ja yrityssaneerausta tarkastellaan jälkikäteen. Ratkaisun kriitikko voisikin sanoa, että arvo ei ole oikea. Nähdäkseni se on kuitenkin nähdäkseni pakollinen paha, joka on maksettava siitä, että lainsäädäntö on selkeä ja ennustettava.

Going concern on arvostuksena liian suuri, kun ottaa huomioon sen, että tilastollisesti vain noin puolet aloitetuista yrityssaneerauksista onnistuu. Kuten korkeimman oikeuden ratkaisut 2015:2 ja 2015:3 osoittivat se voi johtaa hyvin kohtuuttomasti vakuudettomia velkojia loukkaavaan velkojenmaksuohjelmaan yrityssaneerauksessa. Yrityskiinnityksen arvostuksen ennustettavuus on mielestäni nostettava kärkitavoitteeksi. Vakuudensaajat haluavat tietää kuinka kattava ja tehokas vakuus yrityskiinnitys on. Vakuuden merkityksen ja aseman ymmärtäminen voi johtaa jo itsessään sen käytön merkittävään lisääntymiseen. Näin päästää tosiasiaassa lähemmäs niitä tarkoituksia ja tavoitteita, jotka yrityskiinnityslakia säädetäessä asetettiin käyttökelpoisesta vakuudesta, joka lisää yritysten rahoitusmahdollisuuksia.²⁵⁴

²⁵⁴ HE 190/1983 vp, s. 1-2

Yrityskiinnitetyn omaisuuden arvoa voitaisiin arvostusmenetelmän pääsäännön määrittämisen jälkeen mahdollisesti muuttaa lainsäätäjän tahdon mukaiseksi esimerkiksi VMJL 5 §:n säännön 50 prosentin vakuusosuuden suuruutta muuttamalla. Kuinka suureksi se sitten asetetaan, on selvitettävä asiantuntijoita ja eri velkojaryhmiä uudistuksen valmistelussa kuulemalla. Yksi vaihtoehto on myös ottaa tämän kohdan yhteyteen säännös, jonka mukaan tietyn todistustaakan täytyessä siitä, että yritystoimintaa ollaan jatkamassa ja se on myös riittävän realistista, se voitaisiin ottaa huomioon arvoa nostavana seikkana. Myös siitä miten tämä varmuus pitää todistaa voitaisiin ottaa säännös. Selvittäjälle olisi myös hyvä saada vahvempi velvollisuus ottaa nämä seikat huomioon saneerausohjelmaehdotusta laadittaessa. Ainakin yritystoiminnan jatkumisen todennäköisyyden todistamisesta tarvittaisiin ohje. Myös muita arvoon vaikuttavia seikkoja voitaisiin säätää otettavan huomioon lainsäätäjän tahdon mukaan. Tällainenkaan säännös ei tietenkään olisi ongelmaton, mutta se ainakin toisi lakiin transparenttisuutta ja pitäisi huolen siitä, että epäselvissä arvostustilanteissa arvostusmetodin valintaan todella kiinnitetään huomiota. Lisäksi kun arvostusperusteiden ollessa yhteisiä, velkojen yhdenvertaisuus eri ratkaisujen välillä paranee, eikä velkojan oikeus riipu enää niin paljon siitä, kuka asian ratkaisee.

Lopulta näiden perusteella siitä pystytään toivottavasti tekemään siitä perusteltu poliittinen päätös, jolle asetetaan uudistuksen esitöissä myös selkeät tarkoitukset ja tavoitteet. Lainsäädännön perusteluiden, keinojen, tavoitteiden ja tarkoituksen avaamisen voitaisiin nyt myös käyttää enemmän aikaa ja resursseja. Päätökset tulisi perustaa rationaalisen päätöksenteon malliin ja eri osapuolten intressit tulisi punnita näissä päätöksissä huolellisesti ja käytännön vaikutukset tulisi selvittää tarkasti. Päätös olisi tehtävä varsinkin tavallisten ja vakuudellisten velkojen asemasta.

Oikeusvaltioperiaatteen kannalta suotavaa olisi, että yrityskiinnityksen arvostamiskysymyksestä säädettäisiin suoraan ja tarkasti laissa. Tämä voisi tapahtua lisäämällä esimerkiksi yrityssaneerauslakiin selkeä säännös siitä, miten arvostaminen tapahtuu. Lainsäädännössä voitaisiin säätää tilannekohtaisen arvioinninkin peruseriaatteista, jos lainsäätjä haluaa säilyttää tilannekohtaisuuden. Myös näin eri seikat voitaisiin priorisoida lainsäätäjän tahdon mukaisesti. Samalla myös asiantuntijoiden lausunnot siitä, mitkä asiat todella vaikuttavat arvoon, tulisivat selkeästi esiin valmistelussa ja miten ne vaikuttivat tehtyihin ratkaisuihin. Seikkaperäisesti tilanteiden selostaminen voisi vaatia hyvinkin huomattavan määrän lainsäädännön valmistelutyötä, jossa eri tilanteiden huomioon ottaminen voisi olla käytännössä lähes mahdotonta. Siitä huolimatta näin päästäisiin mielestäni lähemmäs ideaalitilaa.

Selkeän linjan arvostamisen suhteen olisi kuitenkin mielestäni paras ratkaisu. Asettava säännös mahdollistaisi onnistuessaan eri osapuolille paremman ennustettavuuden yritys kiinnityksen vaikutuksista ja eri ratkaisut eivät poikkeaisi toisistaan niin merkittävästi, jolloin myös lainsäädännön edellyttämä yhdenvertaisuusperiaate toteutuisi paremmin. Selkeä säännös voisi yksittäistapauksessa johtaa huonompiin arvioihin todellisista arvoista mutta ainakin vakuusjärjestelyyn ryhtyvillä olisi paremmat mahdollisuuden ymmärtää vakuuden arvo etukäteen ja siten tehdä rationaalinen päätös vakuusjärjestelyn hyväksymisestä. Tämän lisäksi yritys kiinnitystä huonommalla etusijaoikeudelle olevat velkojat ymmärtäisivät yritys kiinnityksen vaikutuksen omaan asemaansa. Myös selvittäjän suuri valta-asema pienenesi merkittävästi ja selvittäjän työ helpottuisi, kun toiminnassa olisi selkeä ohje arvostamisen toimittamisesta.

6 LOPUKSI

Tässä tutkielmassa on etsitty vastausta kysymykseen, miten yritys kiinnityksen arvostaminen tapahtuu yritys saneerausissa ja miten tämä arvo vaikuttaa eri velkojien asemaan. Lainsäädäntö on ollut asiaa koskien epäselvää ja on aiheuttanut monia ongelmia, kuten asiaa käsitelleiden alioikeuksien ratkaisujen epäyhtenäisyyttä ja suuresti toisistaan perusteettomasti poikkeavia vakuusarvojen lopputuloksia. Tämä on ollut ongelmallista niin yritys kiinnityksen käytölle itselleen kuin yritys kiinnitysjärjestelyjen osapuolten oikeussuojan kannalta. Lainsäätäjä on halunnut jättää yritys kiinnityksen arvostukseen käytännön joustavuutta eri tilanteita varten, jotta niissä päästäisiin lopputuloksena mahdollisimman totuuden mukaisiin arvoihin. Tämä joustavuus ei kuitenkaan selkeästi ole toiminut halutulla tavalla vaan sitä on tulkittu todella epäyhtenäisesti yritys saneerausohjelmaa laatineiden selvittäjien toimesta. Korkein oikeus antoi asiasta kaksi tärkeää ennakkopäätöstä vuonna 2015, joilla arvostusmenetelmän tulkintaa selvennettiin. Korkeimman oikeuden ratkaisut KKO 2015:2 ja KKO 2015:3 eivät kuitenkaan riitä antamaan perusohjeen lisäksi arvostuksesta huolehtiville selvittäjille selkeää ohjetta tai metodia tulevia arvostuksia varten.

Korkeimmalle oikeudelle esitetty kysymys oli lopulta se tulisiko yritys kiinnityksen arvostuksessa käyttää omaisuuden arvoa osana toiminnallista ja toimintaansa jatkavaa kokonaisuutta, eli going concern -arvostusta, vai konkurssilaskelmaan perustuvia likvidaatioarvoja. Oikeuskäytännössä oli käytetty tätä ennen sekalaisesti kumpaakin eri tapauksissa tai näiden välimuotoja. Korkeimman oikeuden antaman ratkaisuoheen mukaan

yrityskiinnitetty omaisuus tulee arvostaa siihen sen *todennäköiseen realisointiarvoon, joka sillä on menettelyn alkamisen hetkellä*. Tämä arvostusohje ei sisältänyt vanhan käytännön kannalta paljoakaan uutta, mutta se antoi ainakin vahvistuksen siitä, että arvostus perustuu saneerausmenettelyn alkuhetkeen. Lisäksi korkein oikeus totesi, että *vakuuden arvostuksessa on käytettävä kyseisen kaltaisen vakuuden normaalia realisointitapaa ja jos näitä on useita todennäköisintä realisointitapaa*. Oikeuskäytännössä juuri näiden ohjeiden sisältämä sana ”todennäköinen” on aiheuttanut ongelmia.

Korkein oikeus arvioi kummassakin ratkaisussa yrityskiinnityksen arvostuksen muodostuneen liian korkeaksi, kun selvittäjät olivat käyttäneet yrityssaneerausohjelmassa going concern-arvoja yrityskiinnitetyn omaisuuden osalta. Perusteena tähän oli, että going concern -arvostusta ei ollut näytetty perustelluksi tapauksissa ja ero likvidaatioarvoihin oli kohtuuttoman suuri. Korkein oikeus antoi tällä päätöksellä ratkaisuohteen myös erityisesti siitä, että going concern -arvoa ei saa käyttää *pelkästään siitä syystä, että liiketoimintaa ollaan jatkamassa tulvaisuudessa*. Tulkintani mukaan tästä seuraa se, että going concern arvostus täytyy jatkossa perustella tai todistaa todennäköiseksi realisointitavaksi, jotta sitä voidaan soveltaa.

Nähdäkseni edellä esitettyjen tietojen ja korkeimman oikeuden ratkaisujen valossa yrityskiinnityksen velkojen vakuudeksi saavan velkojan on perustellumpaa olettaa yrityskiinnityksen arvostuksen päätyvän lähemmäs likvidaatioarvostusta kuin going concern arvoa. Kuitenkaan korkein oikeus ei ratkaisussaan miltään osin antanut kieltoa käyttää going concern -arvoja, jos syytä tähän olisi. Korkein oikeus ei kuitenkaan sen enempää avannut niitä edellytyksiä, joita tälle going concern -arvostusmallin käyttämiselle olisi asetettava. Viime kädessä varmaa vastausta kysymykseen on vaikeaa antaa ja tulevaisuus vaatii, joko uusien tapausten käsittelyä korkeimmassa oikeudessa tai sitä lainsäätäjän toimesta tapahtuvaa lainsäädännön tarkistamista tai uudistamista.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2017:63 tämä edeltävissä ratkaisuissa annettu oikeusohje arvostamisesta vahvistettiin uudestaan sitä soveltamalla ja siihen lisättiin vielä tarkennus yrityssaneerauksen kustannuksien vaikutuksesta vakuusvelan määrään. Korkeimman oikeuden mukaan omaisuuden rahaksimuuttokustannuksiin on laskettava kaikki vakuuden omasta realisoinnista johtuvat menot ja tämän lisäksi *vertauskohtaisen kuvitteellisen konkurssin kulut*. Korkein oikeus näin poisti epäkohdan siitä, että yrityssaneerauksen arvostus tuli arvon kannalta edullisemmaksi kuin se kuvitteellisessa vertauskohtaisessa konkurssissa olisi ollut. Näin saneerausmenettelyssä ei saa kohtuutonta etua konkurssiin verrattuna ja kumpikin menettely on tasaisemmassa asemassa. Yrityssaneerauksen vakuusarvosta on siis jatkossa

vähennettävä kuvitteellisessa konkurssissa rahaksimuuttokustannuksista siihen tulevat vähennykset.

Korkeimman oikeuden ratkaisut arvostamista koskevaan kysymykseen ovat hieman selventäneet asiantilaa, mutta eivät nähdäkseni merkittävästi varsinkaan oikeusvarmuuden kannalta. Korkein oikeus ei kolmen kysymystä käsitelleen ratkaisun jälkeen ole pystynyt ratkaisemaan ainakaan merkityksellisesti arvostukseen liittyvää ongelmaa. Tämän seurauksena lainsäädännön ja lainkäytön nykytila on nähdäkseni pitkälti todella epätydyttävänä. Lainsäätäjän on siis mielestäni tehtävä valinta siitä, halutaanko nykyinen joustavuus ja eri tilanteiden huomioon ottaminen säilyttää epäselkeyden ja yritysikiinnitysjärjestelyyn osallisten ja sen ulkopuolisten velkojien oikeussuojan kustannuksella. Omasta mielestäni selkeä rajanveto sen puolesta kumpaa näistä arvostamismetodeista olisi pääsääntöisesti käytettävä on paras ratkaisu. Lähtökohtaisesti koen likvidatioarvostuksen paremmaksi, mutta going concern arvostus voidaan säilyttää sen rinnalla, jos sen soveltamiselle saadaan selkeät perusteet ja ehdot. Päätös ratkaisusta jää lopulta poliitikkojen tehtäväksi.

Yhteiskunnan eri taloudellisille toimijoille on vakuusjärjestelyissä todella tärkeää tietää vakuuden kattavuus tulevaisuudessa mahdollisesti järjestettävässä yrityssaneerauksessa. Yritysikiinnitys on jo itsessään hyvin epäselkeä kokonaisuus suurimmalle osalle potentiaalisista vakuudenhaltijoista. Luotonantajat saattavat katsoa yritysikiinnitykseen sisältyvän liikaa riskejä, jolloin pelkän yritysikiinnityksen arvo vakuutena vähenee. Sekä yrityssaneerailain että yritysikiinnityslain tavoitteiden kannalta olisi siksi tärkeää, että asiantila saataisiin selkeäksi ja ennustettavaksi kokonaisuudeksi. Vaikka lopputulos ei olisikaan kaikkien osapuolten kannalta mieluisa tai soveltuisi kaikkiin alkuperäisen lainsäädännön tavoitteisiin olisi se kuitenkin oikeusvarmuuden kannalta parempi ratkaisu. Tämä selkeys lain tulkinnasta jo itsessään voi johtaa käytännön kannalta lähemmäs sekä jo asetetun lainsäädännön että yhteiskunnan kannalta tärkeitä tavoitteita. Oletukseni on, että yritysikiinnityksen merkitys Suomen taloudessa elinkeinotoiminnan vakuutena kasvaisi näiden parannusten valossa merkittävästi, jos yritysikiinnityksen arvo saadaan myös tavallisille kansalaisille edes kohtuullisen ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi.